

The Project Gutenberg eBook of Jumalainen näytelmä: Helvetti, by Dante Alighieri

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jumalainen näytelmä: Helvetti

Author: Dante Alighieri

Translator: Eino Leino

Release date: February 1, 2004 [EBook #10941]

Most recently updated: December 23, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Rikonen and DP Distributed

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI

Kirjoittanut Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1912.

Eino Leino sai tämän teoksen suomentamista varten avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.

Esisana

Tämän runoteoksen käännös on toimitettu *Brunone Bianchin* julkaiseman ja selittämän »Divina Comedian» yhdenentoista painoksen mukaan, joka ilmestyi Firenzessä v. 1896, Successori le Monnier'in kustannuksella. Selityksiin nähden on seurattu pääasiallisesti *Otto Gildemeisterin* erinomaisen saksankielisen käännöksen neljättä painosta vuodelta 1905, ilmestynyt J.G. Cottan kirjakaupan kustannuksella.

Loppusoinnut, joilla suomentaja oli työnsä alottanut, ovat jätetyt pois osaksi siitä syystä, että käännös täten on voinut tulla tarkemmaksi ja sananmukaisemmaksi, osaksi siitä, että ne suomenkielessä tuskin olisivat teoksen runollista arvoa saati sitten sen hartautta ja vakavaa mahtipontta lisänneet, osaksi siitä, että suomentaja on arvellut kielen muiden runokaunisteiden, kuten alkusoinnun ja ennen kaikkea poljennon, riittävän tässä tapauksessa alkutekstin ankaraa runollisuutta tulkitsemaan. Tämä on ollut myös »Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston» kaunokirjallisen osaston mielipide.

Mainitun rahaston puolesta on käännöksen tarkastanut toht. *Oiva Tallgren*, jonka monista tunnollisista, sattuvista ja mitä herkimmillä tyyliäistillä tehdyistä huomautuksista täten pyydän lausua sulimmat kiitokseni.

Samana kiitoksen pyydän osottaa Edistämisrahaston kaunokirjalliselle osastolle kokonaisuudessaan, etenkin sen jäsenille prof. *O.E. Tudeerille*, toht. *E.A. Tunkelolle* ja *Juhani Aholle*, jotka kukin ovat osia tästä käännöksestä tarkastaneet ja sen suorittajaa erinäisillä huomautuksilla opastaneet.

Helsingissä 17 p. kesäk. 1912

EINO LEINO

Ensimmäinen laulu

Elomme vaelluksen keskitiessä[1] ma harhaelin synkkää metsämaata[2] polulta oikealta poikenneena.

Ah, raskasta on sanoa kuink' oli tuo salo kolkko, autio ja sankka! Sit' aatellessa vielä muisti säikkyy.

Ei kaameampi itse kalma liene; mut koska hyvää myös ma löysin sieltä, kuvata muutkin tahdon tapaamani.

En tiedä, kuinka tuonne tullut olin; niin horroksissa ollut lien ma silloin, kun jätin, koito, tien ma todellisen.

Mut päästyäni juureen kummun, missä tuo laakso loppui, jonka kauhistukset sydämen multa oli lävistäneet,

ma ylös katsoin: vuoren huippu hohti säteissä tuon jo tähden,[3] kaikki joka jokaista tietä ohjaa oikeahan.

Tyventyi silloin hiukan pelko multa, mi pauhas sydämeni järvell' äsken, kun vietin kauhun yötä kaameata.

Mut niinkuin se, mi vielä huohottaen mereltä päässyt juur' on rantamalle ja katsoo taapäin vettä vaarallista;

niin sielunikin, hädissänsä vielä, taa kääntyi katsomahan paikkaa, joka ei salli elää kenenkään. Kun olin

ruumistain väsynyttä virkistänyt, taas nousin vuoren jylhän jyrkännettä alemman aina lujaan lyöden jalan.

Mut katso! Vuorenrinteen alkupäässä sai siro, nopsa pantteri[4] mua vastaan, min verho oli talja täplikkäinen.

Ei väistynyt se eestä silmiäni; ja siihen määrään esti tieni, että jo monta kertaa taaksepäin ma käännyn.

Ol' aika aamun varhaisen. Nous Päivä taivaalle kaikkein niiden tähtein kanssa, jotk' oli seurassaan, kun ensi kerran

loi Taivaan Rakkaus kiertoansa käymään nää kauniit kappaleet. Siks syyn jo luulla pedosta hyvää kaunis-karvaisesta

soi aika armas vuorokauden, vuoden. Mut silti ollut taas en säikkymättä, kun näön uuden, jalopeuran, näin ma;

tuo ilmestyi ja tuli vastahani päin pystyin, nälästä niin raivokkaana, tuost' että ilma tuntui vapisevan.

Ja suden näin, mi laihoodessaan näytti himojen kaikellaisten täyttämältä; se monen elämän jo katkeroitti.

Tuo niin mun toperrutti kammollansa, näkönsä jota mulle huokui, että kadotin toivon päästä kukkulalle.

Ja kuin on voiton kilpa jollakulla ja saapuu aika häviönkin hälle, min mieli murtuu, sydän itkee silloin,

niin mulle peto rauhaton tuo teki, mi käyden vastahani verkallensa mun tunki sinne, kuss' on Päivä

vaiti.

Alemma noin kun aina vierin, sattui silmiini miesi, jolta vaitiolo jo pitkä näytti kielen kangistaneen.

Tuon koska erämaassa autiossa ma näin, »Mua sääli», hälle huusin, »kuka lienetkin, ihminen tai varjo vainen!»

Hän vastas: »Olin ihminen, en ole, mun oli taatto, maammo Mantovasta, isäini luita maa Lombardian painaa.

Sub Julio ma synnyin,[5] vaikka myöhään, näin hyvän Augustuksen aikaan Rooman jumalten väärin vielä vallitessa.

Mies runon olin, lauloin hurskahasta Ankiseen pojasta, mi jätti Troian, kun Ilion ylväs hiiltyi raunioina.

Mut sa miks palaat kovan onnen paikkaan? Miks et sa nouse vuorta valoisata, mi alku on ja aihe kaiken ilon?»

»Vergilius olet siis, tuo lähde, josta jokena vierii sanantaito kirkas!» hänelle virkoin otsa ujostuen.

»Sa valkeus, ylpeys runon valtioiden, lue hyväkselin nyt pitkä into, rakkaus, joll' olen teostasi tutkistellut.

Mun mestarini oot, mun tekijäni: sinulta yksin oppinut ma olen sen tyylin kauniin, jok' on kunniani.

Näe peto, jonka tähden käännyn; auta sen ohi mua, viisas kuulu! Multa se vapisuttaa poven ynnä ponnen.»

»Sun paras ottaa onkin suunta toinen», hän vastas, nähdessään mun kyynelöivän, »jos päästä aiot erämaasta tästä.

Näät juuri peto tuo, min vuoksi huudat, ei laske ketään tielle oikealle, vaan estää jokaista, sikskuin hän sortuu.

Sen luonto on niin pahansuopa, häijy, ett'ei sen täyty himo herja koskaan, vaan syötyään se kaht' on nälkäisempi.

Se moneen eläimeen on sekaantunut, on sekaantuva vielä moneen, kunnes tulevi jalo Koira[6] turmaks sille.

Tää kultaa, maista mammonaa ei etsi, vaan viisautta, rakkautta hyvää; välillä siinnyt on hän Feltron[7] kahden.

Italia-raukan on hän vapauttava, maan, jonka vuoks Camilla[8] impi kuoli, sai surman Euryalos, Turnus, Nisus.

Ajava kaupungista kaupunkihin hän sutta tuota on Infernoon saakka, mist' ensi kateus sen irti päästi.

Siks katson ynnä uskon parhaaksesi, mua että seuraat; oppaas olla tahdon ja johtaa sinut paikkaan ikuisehen,

ja jossa kuulet epätoivon huudot, näät henkein muinaisien kärsimykset, todistavaiset toista kuolemata.

Näet nekin, jotka tyytyväiset ovat tulessa, koska heill' on toivo päästä ees kerran asuntoihin autuaitten.

Mut noihin jos sa nousta tahdot sitten, mua arvokkaampi sinut sielu kohtaa, min huomaa jätän sun, kun itse eroon.

Näät Keisari, tuon korkeuden Herra, ei salli, koska kapinalla koetin, lakinsa väistää, mun sua sinne johtaa.

On hänen kaupunkinsa kaikkialla ja kaikkialla vallitsee hän; suuri ah, autuus, tulla valituksi sinne!»

Ma hälle: »Kautta Jumalan sen, jota et tuntenut, sua Runoniekka, pyydän, pahaa ja pahempaa mun välttääkseni,

mun että johdat paikkaan, josta puhuit, ja näytät mulle pyhän Pietron portin ja kurjat, joiden kärsinnästä kerrot.»

Hän lähti, hänen jäljessäsä minä.

Toinen laulu

Jo päivä painui, hämy illan lankes, vapautti vaivoistansa luodut kaikki, maan päällä jotka asuvat ja ovat.

Ma yksin valmistauduin kestäväkseen niin sotaa tien kuin säälin; nyt on muisti mik' erhettyne ei, sen kuvaileva.

Mua Musat auttakaa ja ylväs henki! Oi, Muisti, joka kirjoitat, min näin ma, on aika aateluutes ilmoittua!

Näin aloin: »Runoniekka, oppahani, mun katso kuntoani, liekö luja, sa ennen kuin mun johdat yöhön jylhään.

Sa sanot, että Silviuksen isä,[9] näyssä ei, vaan vielä täysin aistein vaelsi valtakuntaan ijäisehen.

Jos Herra, vastustaja kaiken pahan, hänt' auttoi, muistain, mitä mahtavata hänestä johtuis, keitä, kuinka suurta,

niin myöntää järkeni sen oikeaksi: isäksi Rooman, Rooman vallan oli valittu hänet Tulitaivahassa.

Ne molemmat, mun totta haastaakseni, pyhäksi paikaks säättiin sille, joka suurimman Pietarin on jälkeläinen.

Retkellä tällä, mistä kiität häntä, hän tuta sai ne seikat, joissa piili syy hänen voittonsa ja paavinviitan.

Myös saapui sinne *Vas electionis*[10] tukea noutamahan uskoon siihen, mi juur' on alku pelastuksen polun.

Mut ma miks sinne käyn? ja ken sen sallii? Aineias en, en Paavali lie, heihin en itse itseäin, ei muutkaan vertaa.

Siks jos ma tuolle taipaleelle myönnyn, ma pelkään, että on se taival turha; sa viisas, enemp' ymmärrät kuin puhun.»

Ja niinkuin se, mi tahdo ei, jot' tahtoi, ja tuumain uutten vuoksi mieltään muuttaa, niin että jättää koko alkamisen;

ma niin tein rantamalla synkeällä, näät harkiten ma aikomuksen jätin, johonka ensin olin ollut nopsa.

»Sanasi oikein tajunnut jos olen», minulle vastasi tuon Suuren varjo, »povessas pelkuruus nyt vallitsevi,

tuo, joka usein ihmisen niin iskee, ett' aikeen jalon jättää hän kuin eläin, kun silmät oikein eivät nää yön tullen.

Täst' että pääsisit sa pelvostasi, siis kerron, miksi saavuin, minkä kuulin, kun ensi kerran sua surkuttelin.

Ma epäröitsevien joukoss' olin, mua Nainen[11] kutsui autuas ja kaunis, niin että pyysin häntä kestäväkseen.

Kuin silmät sen ei aamutähti loista, solisi sorja, enkel-kirkas kieli näin mulle suloisesti, hiljaa haastain:

'Oi sielu seijas sa mantovalainen, min maine vielä maailmassa soipi ja soipa on maailmanloppuun saakka,

mun ystäväni, vaan ei onnen, harhaa nyt astuessaan vuotta autiota, niin ett' on pelko hänet käännäntänyt;

ja pelkään, että niin on erheen vanki, mikäli kuullut olen taivahassa, ett' apuun lähtenyt lien liian myöhään.

Nyt mene, käytä sanaas ynnä muuta, mi olla saattaa pelastukseksensa, hänt' auta niin, ma että lohduttaudun.

Beatrice on se, joka käskee sua; ma tulen sieltä, jonne jälleen halaan: lähetti Lempi näin mun haastamahan.

Kun eessä Herrani taas seison, hälle nimeäs usein mainin ylistäen.' Hän vaiken, ja sitten aloin minä:

'O nainen siveä, min kautta yksin inehmon heimo kohoo kaiken yli tarhoissa taivaan pieni-piirisimmän.

Niin mua miellyttää sun määräykses, ett' tehty jos jo ois, ois myöhää mulle; enempi ei sun tarvis haastaa. Mutta

syy mulle virka, minkä vuoks et säiky sa alas tulla tähän keskuksehen paikasta, jonka laajuuteen jo halaat?'

'Kun tiedustaa noin tarkoin tahdot tuota', hän lausui, 'kerron lyhyesti sulle, ma miks en pelkää alas tulla tänne.

Ne seikat yksin ovat peljättävät, joill' onpi valta vahingoittaa toista; muut seikat eivät, niit' ei säikkymistä.

Jumala tehnyt, hälle kiitos, minut[12] niin on, mua ettei koske kurjuutenne, ei yllä minuun tuli tuskan tämän.

Taivaassa Neitsyt sulo on, mi säälii niin retkes vaivaa, johon käsken sua, hän että lientää kovaa tuomiota.

Lucian puolehen hän kääntyi, pyysi: 'Nyt uskollises tarvitseepi sua, ma hänet suljen sinun suosioosi.'

Lucia, vihollinen kaiken julman, nous, saapui paikkaan, missä istuin minä yhdessä Rakelin, tuon vanhan, kanssa.

Hän näin: 'Beatrice, tosi kiitos Luojaan, miks auta häntä et, mi niin sua lempi, hän että jätti rahvaan raa'at laumat.

Sa etkö kuule vaikerrusta kurjan? Nää etkö, kuin hän kera kuolon sotii joella,[13] jost' ei kehumista meren?'

Niin nopsa kukaan vuoks ei hyödyn maisen tai vuoksi vaurion, mi häntä uhkaa, kuin minä, kuultuani moiset sanat.

Sijaltain autuaalta tänne astuin, puheesi voimaan luottaen, mi sulle ja kuulijoillesi on kunniaksi.'

Noin mulle haasteli Beatrice, nosti silmänsä kirkkahat ja kyyneltyvät; se entistäin mun teki nopeemmaksi.

Ja tulin luoksesi, niinkuin hän tahtoi, pedolta pelastin sun tuolta, joka ties sulki kaunihille kukkulalle.

Siis mikä nyt? Miks, miksi viivyttelet? Niin suuri miks on mieles arkuus? Miksi ei sulia uljuutta, ei rohkeutta,

kun kolme Naista armon-autuasta sinua huoltaa kartanoissa Taivaan ja puheeni niin paljon hyvää lupaa.»

Kuin kukat, sulkeuneet ja kumartuneet yökylmän alla, paistaessa päivän taas kaikki aukee, kohoo korressansa

niin kävi kuntoni nyt uupunehen, ja sydämeeni uljuus moinen syöksyi, ma että aloin vapahalla miellä:

»Ah, armiasta, joka auttoi mua, ja sinä, ystävä, mi kuulit heti totuutta sanain sulle lausuttujen!

Mun sydämessäin halun moisen matkaan sa olet puheellasi synnyttänyt, ma että ensi aikeeseeni palaan.

Siis yks nyt olkoon tahto kumpaisenkin, sa saattaja, sa Mestari, sa herra!» Näin lausuin. Läksi hän; ja astumahan

tiet' aloin vaikeaa ja vaarallista.

Ma johdan kaupunkikin kärsimyksen, ma johdan tuskaan iankaikkiseen, ma johdan kadotetun kansan joukkoon.

_Oikeutta tahtoi ylväs Tekijäni: loi minut jumalainen Kaikkivalta ja suurin Viisaus ja ensi Rakkaus.[14]

Mua ennen luotua ei ollut mitään, ijäistä vain, myös itse kestän iki: ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää_.

Nää sanat, synkin värein kirjoitetut, näin päällä portin erään. Mestarille ma lausuin: »Ankara on aatos niiden.»

Hän mulle kokeneemman lailla haastoi: »Epäily kaikki pitää tässä jättää ja kuollut olkoon kaikki mielen pienuus.

Tää on se paikka, josta sulle puhuin, Nyt saat sä nähdä surevaiset kansat, jotk' ymmärryksen lahjan hukkasivat.»

Käteeni tarttui hän ja muoto tyynnä, niin mua rohkaisten, hän johti minut salaisten ongelmien sisäpuolelle.

Soi siellä huokaus ja huuto, parku yön halki tähdettömän, tuska moinen, niin että ensin puhkesin ma itkuun.

Sekoitus kielten, kirot kauhistavat, sävelet vaivan, äänenpainot vihan, käheät, kirkuvat, ja kättenvääntö sai aikaan pauhun, joka aina kiertää tään ilman ajattoman kautta, niinkuin käsissä rajumyrskyn hiekkapyörre.

Ja minä, päässä side kauhun, huusin: »Oi Mestari, mik' ääni tuo? ja keitä nuo, jotk' on niinkuin suuren tuskan orjat?»

Hän mulle: »Tää on tila kurja niiden kuolleiden onnetonten,[15] jotka eivät ansainneet moitett' eikä kiitostakaan.

Heill' osa enkeleitten on, jotk' eivät kapinass' olleet, eivät uskolliset, vaan itseksensä, irti Jumalasta.

Ei vastaan ota heitä taivas, ettei vähenis kauneutensa, ei Inferno, ett'eivät syntiset sais kunniata.»

Ma hälle: »Mestari, mik' on se vaiva, mi heidät saa näin suureen vaikerrukseen?» Hän vastasi: »Sen lyhyesti kerron.

Ei heillä kuolon toivoa; ja elo sokea tää niin halpa heist' on, että muu kaikk' on heille kadehdittavata.

Maaailma heidän mainettaan ei muista, käy ohi heidän Oikeus ja Sääli: he jääkööt. Katsele ja astu eespäin!»

Ma katsoin, näin ma lipun liehu-helman rataansa rientävän niin pikaa, että olevan näytti lepo outo sille,

ja jäljessä sen ihmislauma vieräi niin laaja, ett'en luullut oisi koskaan manalan maille mennehen niin monta.

Kun tuntenut ma olin joitakuuta, taas katsoin sekä näin sen miehen varjon, min heikkous vei luopumukseen suureen.[16]

Heti ma ymmärsin ja varma olin, tää että oli piiri pelkurien, joit' inhoo Luoja ynnä yönkin vallat.

Nuo raukat, jotka eläneet ei koskaan, olivat alasti, ja paljon heitä siellä ampiaiset sekä paarmat pisti.

Nää heidän kasvoistansa verta veti, sen kyynel-sekaisena iljettävät kokosi madot heidän jaloistansa.

Etemmä katsoin, näin ma kansanjoukon veen vankan vieremällä. Virkoin siksi: »Oi, Mestari, mun salli tietää, keitä

nuo ovat, mistä syystä tahtonevat niin pian kuin suinkin päästä poikki virran, mikäli tässä hämärässä näkee.»

Hän mulle: »Saat sa salat ilmi kohta, kun omat askeleemme seisahtuvat tuon murheellisen Akeronin rantaan.»

Häpesin silloin, alas painoin silmät, peläten vaivaavani puhein turhin; näin mykkinä me tultiin virran luokse.

Ja katso, meitä vastaan venhein sousti mies vanha, päässään aikakautten lumi, ja huusi näin: »Voi teitä, kurjat sielut!

Näe ette enää taivaankantta koskaan: ma teidät saatan virran tuollepuolen ikuiseen pimeään ja kuumaan, kylmään.

Ja sinä siellä, ihminen, mi elät, pois riennä täältä, tää on ranta kuolon!» Mut kun hän näki, etten poistunutkaan,

hän virkkoi: »Toinen valkama, tie toinen sun viep' on virran yli; keveämpi sua sinne kantamahan pursi sopii.»

Näin hälle opas: »Älä suutu, Karon, tää tahto siellä on, jossa voidaan kaikki, mit' tahdotaan. Ja muuta ällös kysy!»

Tyytyivät silloin posket haiveniset suon sinitumman laineen lautturilta, min silmäin ympäri yön liekit paloi.

Mut sielut nämä, uupuneet ja paljaat, värinsä vaihtain, hampain kalisevin nuo sanat julmat kuulivat. He kiros

Luojaansa, kiros äitiä ja isää ja ihmisheimoa ja paikkaa, aikaa ja siementä ja syytä syntymänsä.

Kaikk' yhdessä he, ääneen itkein, sitten rannalle saivat kamalalle, joka jokaista vartoo, ken ei pelkää Herraa.

Tulin silmin heitä Karon tarkkaa, kokoilee kaikki purtehensa, selkään lyö sitä airollaan, ken vitkastelee.

Kuin syksyn lehdet, toinen toisen jälkeen, putoovat puusta, kunnes oksa yksin alasti katsoo maahan, jätteisiinsä,

niin Adamin myös siemen kehno: syösten rannalta yksitellen, seurasivat, kuin linnut kutsujaa, he Karonia.

Noin kulkevat he yli aallon tumman, ja ennen kuin on rantaan toiseen päästy, toisella uusi odottaa jo parvi.

»Mun poikani», soi ääni Mestarini nyt hellä, »näinpä joka maasta saapuu ne, jotka kuolee alla Herran vihan;

ne valmiit lähtöön ovat virran poikki, niin ajaa oikeus jumalainen heitä, ett' innoks heiltä itse pelko kääntyy.

Ei hyvä sielu koskaan kulje tästä; ja siksi jos äreä on Karon sulle, voit tietää, mitä merkitsee se puhe.»

Sai sanoneeksi sen, kun seutu synkkä niin kovaan järkähti, sen muisto että mun vielä jähmettävi tuskan hikeen.

Maa kyyneleinen myrskynpuuskan purki ja povestansa punaliekkin lietsoi, mi tajuttomaks minut tyrmistytti.

Ja kaaduin niinkuin nukkuvainen kaatuu.

Neljäs laulu

Syvästä unesta, mi päätäin painoi, mun nosti jyrähdys, ma pystyyn lensin kuin mies, mi väkivaltaisesti herää.

Taas auki levänneen loin silmäluomen kohosin, katsoin ympärille, että tulisin tietoon olopaikastani.

Ja totta, seisoin kuilun järkänteellä, äyräällä tuskanlaakson tuon, mi toistaa jylisten valitusta ääretöntä.

Niin syvä, synkkä, sumuinen ol' alho, ett' erottaa en mitään voinut sieltä, sen pohjaan vaikka painoin katseheni.

»Käykäämme sokeaan yön valtakuntaan», näin lausui Mestari, nyt kuolon-kalvas, »ma eellä astun,

sinä seuraat mua.»

Ma hälle, nähdessäni kalpeutensa: »Kuin voin ma seurata, jos sun on kammo, sa ainoa, mi estät epäilyni?»

Hän mulle: »Vaiva niiden, jotka tuolla alhaalla ovat, kuvaa kasvoilleni tään säälin, jonka pelvoksi sa luulet.

Tie meill' on pitkä, siksi joutukaamme!» Näin haastoi hän ja minut johti piiriin[17] näin ensimmäiseen, joka kuilun kiertää.

Niin paljon kuin voi kuulemalta päättää, valitus siellä ei, vain huokaukset ijäti ilmaa vapisutti; johtui surusta se, miss' ollut viel' ei vaivaa, min tunsin monet suuret laumat siellä, nuo lasten, naisten sekä miesten sarjat.

Taas haastoi hyvä Mestari: »Et kysy, keit' ovat henget, jotka täällä näet? Siis tiedä, ennen kuin sa eespäin astut,

nää ettei tehneet syntiä, mut riitä ei hyvättyönsä, koska kaste heiltä, sun uskos pyhä tie ja portti, puuttuu.

Ne jotka ennen Ristin aikaa eli, osanneet palvella ei oikein Herraa; ja minä itse olen niistä yksi.

Tuon puutteen tähden, emme syystä muusta, olemme tuomitut, mut ainoastaan toivotta ikävöimään ijäisesti.»

Kun kuulin tuon, mun mieltäin tuska kiersi, näät monta tunsin miestä arvokasta, jatk' empi partailla tään esipihan.[18]

»Oi sano, Mestarini, herra, sano», ma virkoin, koska varmaks uskon tahdoin, mi voittaa voisi kaikki erhetykset;

»täältä' eikö koskaan, omast' ansiostaan tai muiden, tullut autuaaksi kukaan?» Sanaini salamielen ymmärtäen

hän mulle: »Tulokas täällä' uusi olin, kun saapuvaksi tänne valtaherran[19] näin voiton seppeleillä seppelöidyn.

Hän täältä kantoi esitaaton varjon ja poikans' Abelin ja Noah'n sekä Moseksen, laille laatimalleen alttiin;

kuningas David, Abram, patriarkka, ja Israel kanss' isän ynnä poikain ja Rakel, palvelunsa pitkän palkka,

ja monta muuta, pelastuivat silloin. Sit' ennen, tiedä, ihmishenki ykskään ei ole täältä tullut autuaaksi.»

Näin hänen haastaessa emme hiljaa me seisoneet, vaan vaelsimme metsää, tarkoitan metsää monen vaisun vainaan.

Uneni jälkeen pitkä viel' ei taival meilt' ollut jäänyt taa, kun näin ma tulen mi valkas pimeyden puolipiirin.

Olimme siitä vielä matkan päässä, mut siksi liki, että saattoi nähdä siin' asuvaksi kansaa arvollista.

»Oi sinä, tieteen, taiteen kaiken tähti, keit' ovat nää, niin kunnioitut, että he täten muista täällä erotetaan?»

Hän mulle: »Maine, joka maailmassa soi heistä vielä, hankkinut on heille tään armon taivahaisen ynnä avun.»

Samassa kuulin äänen kaikuvaksi: »Suur' Runoniekka, sulle kunniata! taas varjos palajaa, mi poissa oli.»

Kun vaiennut ol' ääni, neljän näin ma vastaamme varjon ylvään kiirehtävän, ei riemu eikä murhe muodossansa.

Näin alkoi haastaa hyvä Mestarini: »Näetkö miehen, miekka kädesssä, mi muiden eellä kuninkaana kulkee:

hän on Homeros, laajin laulajoista, tuo toinen on Horatius, pilkkakirves, Ovidius kolmas, neljäs on Lucanus.

Kun heille kaikille se nimi sopii, min äsken meille ääni huusi, mua he kunnioittavat, ja se on oikein.»

Noin täällä koossa näin ma koulun kauniin, näin mestarit sen ylvään tyylin laulun, mi muista korkeinna kuin kotka lentää.

Kun yhdess' oli haastelleet he hiukan, niin mua päin he kääntyi tervehtien; hymyili sille hyvä Mestarini.

Tekivät kunnian he suuremman minulle, ottivat mun joukkohonsa, niin että kuudes olin kuulun seuran.

Päin käytiin valon heijastusta, haastain sanoja, joista vaieta on kaunis, kuin oli kaunis niitä kuulla siellä.

Tulimme linnan jalon liepehelle, min seitsenkerroin muuri ylhä saarsi ja puolsi joka puolin virta soma.

Kävimme poikki sen kuin maata vahvaa, avautui seitsenportit, ja nuo viisaat mun veivät vihannalle nurmen nuoren.

Totiset näin ma täällä miehet, katseet vakaiset, kasvot arvo-valtahiset; he harvoin haastoivat, mut äänin lempein.

Siirryimme laitaan nurmen nuoren, siinä ol' avoin, korkea ja kirkas kumpu, min päältä nähdä heidät kaikki saattoi.

Edessä aivan, kedoll' armahalla, minulle näytettiin ne suuret sielut, joit' iloni on olla nähnyt kerran.

Ma näin Elektran, kera saaton suuren, ma tunsin Hektorin ja Aineaankin, ja Caesar kotkasilmän aseissansa.

Ma näin Camillan, näin Pentesileian, ja kuningas Latinuksen, mi istui Lavinian, tyttärensä, kanssa; oli

Tarquiniusten turma, Brutus, siellä, Lucretia, Julia, Martia ja Cornelia ja Saladin, ja tämä yksin astui.

Kun silmäni taas hiukan nostin, näin ma viisasten mestarin,[20] mi filosofein kehässä istui ystävällisessä;

imehti häntä, kunnioitti kaikki. Näin siellä myös ma Sokrateen ja Platon, lähimmät hänen, myös Demokriton, mi

maailman luoduks luuli sattumalta, Anaxagoraan, Diogeneen ja Taleen, Empedokleen ja Herakleiton, Zenon;

ja Dioscorideen, joka luonnon lajit kokosi ilmi, Orpheun, Tulliuksen, Linuksen, Senecankin siveellisen,

Euklideen, geometrin, Ptolemaion, Hippokrateen, Galenon, Avicennan ja selittäjän suuren, Averroeen.

En kaikkia voi luetella tarkkaan, kun niin mua ajaa aine pitkä, että jää usein multa sanaa vaille tapaus.

Kuusmiehinen nyt seura kahdeks eroo: vie toista tietä viisas johtajani levosta pois mun ilmaan vapisevaan;

ja sinne saavun, miss' ei valkeutta.

Viides laulu

Niin läksin ensi piiristä ja astuin ma toiseen, paikan pienemmän mi saartaa, mut tuskan suuremman ja vaikerruksen.

Ovella seisoo Minos[21] julma, hijoo hammasta, tutkii synnit, tuomitsevi ja määrää rangaistuksen hännällensä.

Tarkoitan: tullen tähän sielu kehno saa kaiken tunnustaa, ja tällöin Minos, näkijä syvä ihmissyiden, katsoo,

mi paikka helvetissä tuolle kuuluu: niin monta kertaa ympärilleen hännän hän lyö kuin mones kurjan tuon on kerros.

Ain eessä hänen monta seisoo, kukin saa oman oikeutensa; tunnustaapi ja tuomitaan ja syöstään syvyytehen.

»Oi sa, ken saavut tähän tuskan majaan», noin minut nähdessänsä Minos huusi ja jätti tuokioksi tuomar-toimen;

»sa katso, kehen luotat, kunne menet, ä! anna portin avaruuden pettää!» Mut opas hälle: »Sinäkin miks huudat?

Ä! estä matkaa, hälle määrättyä: tää tahto siell' on, missä voidaan kaikki mit' tahdotaan. Ä! enempää sa kysy!»

Nyt alkoi äänet vaivan, vaikerruksen; näät tullut olin siihen paikkaan silloin, miss' itku suuri mielen kiersi multa.

Ma paikass' olin, mist' on poissa valkeus, mi mylvii niinkuin meri myrskysäällä, kun sitä tuulten ristiriita pieksää.

Tuo hirmumyrsky helvetin, mi koskaan ei lakkaa, kantaa sielut siivillänsä ja heitä lyö ja vierittää ja viskoo.

Läheten kukkuloita kuilun, heitä mi uhkaa, puhkeavat huutoon, herjaan ja kiroavat Luojaa kaikkiihyvää.

Sain kuulla, tää ett' oli tuska niiden, jotk' eläneet ol' lihan hekkumassa ja järjen alistaneet alle himon.

Kuin kottaraiset parvin laajoin, taajoin liikkeelle ajaa sydäntalven viima, niin tuomituita sieluja tää myrsky,

heit' ylös, alas, sinne, tänne heittäin; ei heille koita koskaan lohtu levon, ei toivo rangaistuksen laupiaamman.

Kuin kurjet korkealla lentää, laulain riveissä pitkiss' ilmi valitustaan, niin meitä kohden varjain tuulen tuomain

näin vaikeroiden vierivän. Ja kysyin: »Keit' ovat, Mestari, nuo onnettomat, joit' ilma valoton noin ruuskii, vaivaa?»

Hän mulle: »Heistä ensimmäinen, joista sa tiedot tahdot, oli valtiatar usean kielen sekä kansakunnan.

Hän haureuteen niin oli altis, että sen luvalliseks sääsi laissa maansa, päästäkseen häpeästä hankkimastaan.

Semiramis, Ninuksen jälkeläinen ja puoliso hän oli, niinkuin tuosta tarina kertoo; maansa on nyt oma sultaanin. Toinen, Dido, rakkaudesta itsensä tappoi, petti miehen kuolleen. Tuo kolmas on Kleopatra aistillinen.

Helenan näet, min vuoksi turman aikaa niin kauan kesti, suuren näet Akilleun, mi lemme ottelussa kuoloon kulki.

Tristanin, Pariin...» Enemmän kuin tuhat nimitti, näytti varjoja hän mulle, elosta eronneita lemme tähden.

Kun kuullut suulta olin Opettajan ylhäiset naiset, miehet muinaisuuden, ma säälist' olin miltei suunniltani,

ja aloin: »Runoilija, noiden kanssa puhuisin kahden,[22] jotka yhdess' uivat niin keveästi kera tuulen tänne.»

Hän mulle: »Kunhan ensin lähenevät, saat nähdä heidät. Pyydä heitä lemme nimessä, joka heitä kantaa vielä:

he tottelevat.» Tuul' kun tuonut liki oli heidät, huusin: »Kovan onnen sielut, tuskanne kertokaa, jos teill' on lupa!»

Kuin kyyhkyt, kutsumina kaihon, lentää avoimin, varmoin siivin ilman halki pesänsä suloiseen: niin tahto oma

parvesta Didon meitä kohden kantoa nää kaksi kautta ilman myrskypäisen; niin vahva oli heissä lemmen muisto.

»Olen to armas, siunattu, mi etsit ah, alta ilman punatumman meidät, maailman jotka verin kostutimme!

Jos meitä kuulis Herra kaikkeuden, rukoilisimme sulle rauhaa hältä, kun säälit kohtalomme kolkkoutta.

Sa mistä haastaa, tietää tahtonetkin, kuulemme, kertoilemme, tyyntyessä tään tuulen, kuten tyyntyvän se näyttää.

Maa, jossa synnyin, oli siellä, missä Po-joki mereen laskee, löytääksensä keralla lisävirtojensa levon.

Rakkaus, mi nopsaan jalon syttää sielun, tuon kauniin miehen mielen valtas; tapa kuin hänet kadotin, mua vielä loukkaa.

Rakkaus, mi vaatii rakastamaan vastaan, hänehen liitti mun niin lujaan, että mua vieläkään ei jätä hän, kuin näet.

Rakkaus vei meidät samaan kuolemahan: ken meidät murhas, hän on *Kainan*[23] oma.» Nää sanat saapui heiltä. Loukattuja

noin kuullen sieluja, loin silmän alas ja pidin alhaalla, sikskunnes sanoi minulle Runoilija: »Mik' on miettees?»

»Oi onnetonta», vastasin ja virkoin, »kuin suuri sulohaaveilo ja kaipuu johdatti heidät turmaan tuskalliseen!»

Taas heihin käännyin sekä lausuin heille: »Francesca, tuskasi mua murhettavat, sun tähtes itken säälin kyneleitä.

Mut virka: aikaan huokausten helläin miten ja mistä salli Rakkaus teidän havaita sydänhaaveet sanattomat?»

Hän mulle: »Tuskaa tuimempaa ei liene kuin kurjuudessa aikaa onnen muistaa; sen Opettajas hyvin tietää. Mutta

jos halus suuri niin on rakkautemme ens alkujuuri tulla tuntemahan, niin teen kuin se, mi kyynelöi ja puhuu.

Luimme kerran huviksemme kirjaa, mi kertoi Lancelotin[24] lemmen tarun; olimme yksin, vailla epäilyä.

Tää luku usein posken kalventanut meilt' oli, silmän vienyt kohti silmää; mut lehti yks vain meidät langetutti:

kun luimme, kuinka suikon sulho painoi hymylle huulten ikävöidyn armaan, tuo, joka minusta ei ero enää,

vavisten aivan suuteli mua suulle. Syy oli kirjan ja sen kirjoittajan; enempiä emme lukeneet sill' erää.»

Kun toinen haamuista näin haastoi, toinen niin ääneen itki, että sääli syvä minulta tajun vei, kuin kuolla olin,

ja kaaduin niin kuin kuollut ruumis kaatuu.

Kuudes laulu

Kun toipui mieleni, mi mennyt lukkoon ol' langon, källyn onnettuuden vuoksi, niin että sääli, murhe huomas minut,

näin uudet vaivatut ja uudet vaivat: kuhunka liikun, kunne käännyin, kunne ma katsonkin, nään kauhut kaikkialta.

Piirissä kolmannessa oon, miss' sade kirottu, kylmä, ikiranka lankee: se laatuun ei koskaan muuksi muuta.

Pimeyden halki sinkoo rakeet suuret, samea vesi, hyinen hyhmä siellä, maa märkä haisee tuosta inhuudesta.

Ja Kerberus, tuo epäsaalas julma, ja kolmi-kurkku, koiran lailla haukkuu päin ihmisiä sinne uppoovia.

Punaiset päässä silmät, takkukarva, kápälä-kynsi, laaja-vatsa peto tuo repii sieluja ja raataa, nylkee.

Saa sade heidät ulvomaan kuin koirat: sivullaan toisella he toista suojaa ja usein kääntyvät nuo kiron omat.

Kun Kerberus, tuo lohikäärme, meidät havaitsi, meille hampaitaan hän näytti, suu auki, joka jäsen jäntevänä.

Oppaani silloin käsin kaksin otti pivoonsa maata sekä täysin kourin hän sitä syyti ahmatille kitaan.

Kuin koira, joka nälässänsä haukkuu, mut tyyntyy, saatuansa purtavata, ja joll' on huoli vain sen nielennästä,

niin teki Kerberus nyt leuoin levein, tuo hirviö, min haukku huumaa vainaat, niin että kuuroutta toivoo kukin.

Kuljimme yli kuolleiden, joit' iskee ikuinen sade, polkein päälle heidän tomunsa ihmishahmoisen, mut turhan.

Viruivat maassa kaikki, paitsi yksi, mi heti nousi istumaan, kun meidät hän edesssä näki saapuviksi.

»Oi, kulkevainen tämän turmankuilun», näin mulle hän, »jos voit, niin tunne minut, maailmaan tulit, ennen kuin sen jätin.»

Ma hälle: »Tuska täällä kärsimäsi mun mielestäni ehkä riistää sinut, kun muista nähneeni en sua koskaan.

Mut mulle lausu, kuka lienet, jolle niin inha täällä on pantu paikka vaivan, ett' tuimempi ei tuska suurempikaan.»

Hän mulle: »Oma kaupunkis, mi täynnä kateutta niin on, että tulvii yli, kotini oli elon heljän aikaan.

Nimeni Ciacco[25] oli siellä. Tähden nyt ahmattiuden synnin turmiokkaan mua sade murtelevi, niinkuin näet.

En yksin täällä ole, sielu kurja, vaan kaikki nää on saman synnin vuoksi samassa kiusassa.» Hän päätti puheen.

Ma hälle vastasin: »Oi Ciacco, vaivas mua painaa niin, siit' että silmä kastuu, mut virka, jos sa voit, kuin käyp' on kansan

tuon kurjan kaupungissa kiistävässä? Vanhurskasta siellä onko yhtään? Lausu, myös miks niin hurja riehuu riita siellä?»

Hän mulle: »Kauan kestänyt on kauna, pian veri virtaa. 'Metsäpuolueenne'[26] on häpeällä toisen karkoittava.

Se sitten sortuu vuorostaan, kun kolme kulunut vuotta on, ja toinen nousee avulla erään, nyt jo vaanivaisen.

Se päänsä korkealla kauan kantaa pitäen toista raskaan ikeen alla, se kuinka hävennee ja huoanneekin.

Kaks on vanhurskasta,[27] mut heit' ei kuulla: säentä kolme, kateus, ahneus, ylpeys, sydämet kaikki siellä on sytyttänyt.»

Puheensa surullinen päättyi tähän. Ma hälle: »Vielä mulle virka tieto ja salli sananvaihto toivomani.

Ah, suo mun tulla tuntemaan se paikka ja kohtalo, miss' ovat miehet jalot Tegghiajo, Farinata, Henrik, Mosca,

Iacopo Rusticucci, muutkin, jotka oikeutta tahtoivat. Heill' onko autuus nyt taivahan vai tuska helvetissä?»

Hän mulle: »Mustempien joukoss' on he, syy moninainen heitä pohjaan painaa. Voit heidät nähdä, jos niin alas astut.

Mut maan kun armaan päälle nouset jälleen sua anon muille mua muistuttamaan. En enempää ma virka enkä vastaa.»

Hän syrjään sitten silmät käänsi, katseen loi minuun karsaan, painoi päänsä, syöksyi sokeiden muiden lailla maahan multa.

Oppaani lausui: »Herää ei hän enää, ei ennen kuin soi torvet tuomiolle. Vihollisensa valtava kun saapuu,

he kukin löytävät taas haudan himmeen taas saavat lihallisen hahmon, ruumiin, ja sanan kuulevat, mi kaikuu iki.»

Loassa varjojen ja hyhmän hyisen me vitkaan kahlasimme, haastain hiljaa elosta tuonen-takaisesta. Siksi

ma vihdoin virkoin: »Mestari, nää vaivat kasvaako tuomion tuon suuren jälkeen vai vähenee vai entiselleen jääkö?»

Hän mulle: »Palaa viisautes, min mukaan olento täydellisempi myös tuntee syvemmin nautinnon ja kärsimyksen.

Tää suku kadotettu, vaikk'ei koskaan todella täydellisty, sentään vartoo enempi olla kuin se nyt on.» Käyden

näin tiemme kääntehesen, haastelimme me paljon muuta, jot' en kerro; sitten tulimme paikkaan, jost' on alasmeno:

löysimme Pluton, suuren vainolaisen.

Seitsemäs laulu

»*Papé Satán, [28] papé Satán aleppe*», äänellä käheällä alkoi Pluto, mut jalo viisas tuo, mi kaikki tiesi, mua vahvistaakseen virkkoi: »Ällös säiky, niin mahtava kuin onkin hän, ei estää sua voi hän jyrkännettä astumasta.»

Hän kääntyi Plutoon, jonka kuono paisui vihasta, virkkoi: »Vaiti, kurja susi! Syö itses itseksesi raivos kanssa!

Me emme syyttä astu syvyytehen. Niin tahto taivahan on, missä Mikael suurimman kosti kerran uhmansynnin.»

Kuin tuulen pullistamat purjeet putoo ja kaatuu kasaan, koska murtuu masto, niin maahan lankesi tuo julma peto.

Astuimme alas kehään neljäntehen edeten yhä tätä tuskan rantaa, mi kaiken kaartavi maanpiirin vaivan.

Vanhurskas Luoja, kuinka monta uutta rikoksen rangaistusta täällä näin ma! Miks täten turmioon vie synti meitä?

Kuin aalto hyrskyää Karybdiin luona, kun toisen kohtaa aallon tunkevaisen, niin täällä ees ja taapäin kansa läikkyy.

Tiheemmät näin kuin muuall' laumat täällä, he ulvoin kuormiansa kaikkialta väellä ryntäittänsä vyöryttivät.

Ja toinen toistaan tyrkki, kääntyi, alkoi taas taapäin vyöryttää, ja huudot kaikui: »Miks pidät kiinni? Miksi päästät irti?»

Palaten kahtapuolen vastakkaiseen taas paikkahan tuon kehän kauhistavan he jälleen alkoivat sen soimavirren.

Näin kukin, päästyänsä puolen kehää, taas voimanmittelöhön kääntyi toiseen. Ma, jolta sääli oli mielen murtaa,

nyt lausuin: »Mestari, ah, virka mulle, mit' on tää kansa, kaikki pappejako, nuo paljaspäiset vasemmalla?» Virkkoi

hän mulle: »Elämässä entisessä he kaikki olivat niin houkat, että he eivät hoitaa talouttansa voineet.

Sen kyllä kuulee heidän huudoistansa, kun päästyänsä piirin vastapäihin vuoks syynsä vastakkaisen taas he eroo.

Jokainen, joll' ei tukkaa kiireellänsä, on ollut pappi, kardinaali, paavi, ja kukin ahneutensa orja.»
Lausuin:

»Oi Mestari, mun tuntea kai tulis eräitä heidän joukostansa, jotka on saastuttamat saman paheen.»
Mulle

hän virkkoi: »Turha aatos! Elämässä kun saastuivat he sokeasti, sokko on heille myöskin silmä tuntevainen.

Näin yhteen iskivät he ijäisesti; nuo nousee pivot kiinni haudastansa, nuo toiset kiirein paljain. Riisti heiltä

maailman kauniin tuhmuus tuhlauksen tai saituuden, toi heidät kiistaan tuohon, min laatu sanoista ei sorjistune.

Nyt, poikani, voit nähdä silmäis eessä Fortunan lahjain lyhyt-aikaisuuden, joist' ihmisheimo ikuisesti sotii.

Näät kaikki kulta, mik' on ilman alla ja ollut koskaan on, ei vois nyt auttaa leponon yhtään uupunutta noista.»

»Oi Mestari», ma lausuin, »virka vielä: ken on Fortuna tuo sun mainitsemas, mi jakaa, säätelee maailman lahjat?»

Hän mulle: »Voi, te tomun lapset houkat! Kuin vähä onkaan teissä tieto! Kuule siis opetukseni ja ota vastaan!

Hän, jonka viisaus yli kaiken käypi, loi taivaat, johtajat myös jokaisehen, niin että kaikki kaikkialle loistaa

ja valo virtaa tasaisesti. Samoin asetti loistolle myös maisen elon hän yhteisvartiattaren ja johdon,

tää että siirtäis aina aarteet turhat kansasta kansaan, maasta maahan, ilman inehmon ymmärryksen yltämättä.

Siks heimo toinen nousee, toinen vaipuu, ja kaikki käy tuon tuomar-vallan mukaan, niin salaisen kuin käärme ruohikossa.

On viisautenne häntä vastaan turha, hän huolestaa, hän tuomitsee, hän hoitaa kuin muutkin jumalat näin hallitustaan.

Ei lykkäystä siedä muutoksensa, hän välttämättömyyden vuoks on nopsa, siks sukkelaan niin vaihtuu onnen-osat.

Hän on se, jota monet moittii aina, ja nekin, joiden kiittää häntä tulis, ei väärin syyttää eikä sadatella.

Mut hänpä, autuas, ei kuule tuota, iloisna muiden alkuluotuin kansa kehäänsä kehii, nauttii autuudestaan.

Nyt vaivaan suurempaan viel' astukaamme, jo painuu tähti jokainen, mi nousi, kun tielle suorin. Saa en vitkastella.»

Kävimme poikki piirin toiseen rantaan, ylitse tulikuuman lähteen, joka purohon läikkyy siitä johtuvaiseen.

Ei seijas ollut aalto sen, vaan synkkä, samea seuralainen matkallamme, kun vaelsimme vaivaloista tietä.

Kun puro kolkko tuo on päässyt juureen harmaiden kauhun kallioiden, rimmen Styx-nimisen, se siinä muodostavi.

Ma, jonka silmä kaikkialle katsoi, näin suossa ihmisiä mutaisia, kaikk' alasti, ja viha kasvoillansa.

He painivat, ei käsin vain, mut jaloin ja päin ja ryntähin ja hampain, purren, palalta pala toistaan rusentaen.

Virkahti hyvä Mestarini: »Poika, näe sielut niiden, jotka voitti viha, ja tahdon, että uskot, kun ma sanon,

enempi vielä alla veen on heitä, he huokaavat, ja siitä syntyy kuplat, nuo jotka näet, kunne silmän käännät.

Sanovat saveen kytketyt: »Ah, synkät olimme alla armaan päivän piirin, sydämen kammioissa kaunan katku!

Mudassa mustassa nyt raivoamme.» Tuo laulu kuplii heidän kurkuistansa, sanoiksi saada sitä eivät jaksa.

Kävimme kaaressa suon raskaan rantaa välillä märkyyden ja kuivan reunan, päin silmät niihin, jotka nielee muta.

Tulimme tornin juurelle me vihdoin.

Kahdeksas laulu

Ma jatkan: kauan ennen kuin jo luokse tuon tornin korkean me saavuimmekaan, nous silmämme sen huippuun, josta kaksi

löi pientä liekkiä. Myös näimme, kuinka etäältä kolmas merkkiin tuohon vastas, niin kaukaa, että tuskin silmä kantoi.

Ma käännyin Mestariini, tiedon mereen, ja kysyin: »Mitä tuo on? Miksi vastaa tuo liekki kaukaa? Ken ne iski ilmi?»

Hän mulle: »Tuoltapuolen aallon tumman jo nähdä voit sa, mikä vartoo täällä, jos sumu suon ei sulta kätke sitä.»

Ei jousenjänne nuolta ammu, joka niin vinhaan kiitäis halki ilman koskaan, kuin täällä näin ma purren puikovaksi

päin meitä tuossa tuokiossa, yhden vain saattamana soutumiehen, meille mi huusi: »Täällä ootko, häijy henki!»

»Phlegyas,[29] Phlegyas, sun huutos turha on tällä kertaa», haastoi Mestarini, »veen yli vain on valtas meidät saattaa.»

Kuin se, mi kuulee, kuinka häijy petos on hälle tehty, kaunaan katkeroituu, niin Phlegyas nyt vihan jähmettämä.

Oppaani astui purtehen ja sitten mun käski viereensä; ja nytpä vasta, mun tullen, pursi näytti painon saavan.

Veneessä kumpikin kun oltiin, vanha sen emäpuu läks vettä viiltämähän, mut syvempää kuin muuten sill' on tapa.

Rupakon kuolleen yli kuljettaissa, mutainen muudan nousi kohti mua ja lausui: »Kuka tulee liian varhain?»

Ma hälle: »Vaikka tulen, jää en tänne, mut kenpä itse oot, niin kamaltunut?» Hän mulle: »Näät, ett' olen itkeväinen.»

Ma hälle: »Henki kadotettu, tänne jää itkuus, vaivahasi! Tunnen sinut, mutainen vaikka koko muotos onkin.»

Päin purtta ojentui hän kaksin käsin, mut hänet torjui valpas Mestarini ja virkkoi: »Joudu muiden koirain joukkoon!»

Halasi sitten kaulaani ja otsaan mua suuteli ja lausui: »Ylväs henki, siunattu olkoon sinun kantajasi!

Maan päällä tuo ol' ylpeä; ei hyvä korista mikään hänen muistoansa, siks varjonsa niin tääll' on raivon vanki.

Niin moni pidetään maan mahtavana, mi täällä vain kuin sika suossa seisoo, jälkeensä jättäin kauhun, halveksunnan.»

Ma hälle: »Mestari, ois toivo mulla tuo nähdä suohon suistuvaksi, ennen kuin maalle nousemme me purrestamme.»

Hän mulle: »Ennen kuin jo rannan näät sa, oleva on sun mieles tyytyväinen. On oikein, että toivos täytetähän.»

Ja kohta mutahahmojen ja muiden niin häntä raastavan näin, että vielä ma tuosta kiitän sekä siunaan Herraa.

He kaikki huus: »Filip Argentin[30] kimppuun!» Firenzalainen vihan henki tuopa nyt omin hampain itsehensä kääntyi.

Jätimme hänet, enempää en kerro. Mut korvaani nyt hätähuuto kohtas, ett' eespäin käänsin katseen vaanivaisen.

Mun hyvä Mestarini lausui: »Poika, nyt lähestymme Diten kaupunkia,[31] sen kansaa lukuisaa, synn painamata.»

Ma hälle: »Mestari, sen tornit selvään jo tuolta laaksosta nään nouseviksi, ne hehkuu niinkuin tulest' ois ne tulleet.»

Hän mulle: »Tuli ijäinen, mi niitä sisältä polttaa, saa ne puuntamahan, kuin näät sa, tässä keski-helvetissä.»

Nyt sousimme me vallihaudat syvät, tät' epätoivon kylää kiertäväiset; sen muurit rautaisilta mulle näytti.

Ja kaartein suuren vielä tehtyämme, tulimme paikkaan, missä soutumiesi tuo kovaa huus: »On tässä portti, nouskaa!»

Sen päällä näin kai enemmän kuin tuhat taivaasta pudonnutta, jotka uhmin kysyivät: »Kuka on tuo valekuollut,

mi tulee vainajien valtakuntaan?» Mut merkin antoi viisas Mestarini, ett' tahtoi salaa heitä haastatella.

Vihaansa hiukan hilliten he silloin sanoivat: »Sinä yksin tullos, menköön hän matkaansa, mi rohjennut on tänne.

Palatkoon yksin tietään houkkaa, sitä hän kokekoon! Sun tänne jäädä tulee, mi häntä ohjannut yön halki olet.»

Lukija, arvaat, kuinka kauhistuin ma nuo kuullen turman sanat, sill'en koskaan nyt uskonut maan päälle osaavani.

»Oi rakas Oppaani» ma virkoin, »sinä, mi enemmän kuin seitsenkertaisesti minulle hankkinut oot turvan, vaarat

nuo suuret torjunut, mua vielä ällös orvoksi jätä! Mahdoton jos matka on eespäin, taapäin palatkaamme pian!»

Ja hän, tuo Ylväs, sinne saattajani, näin lausui: »Miksi pelkää: Tiemme moinen on tahto määrännyt, se ettei esty.

Mut tässä varro, lohdutu, ja henkes väsynyt virkistä taas toivoon hyvään, näät en sua jätä tuimaan tuonelahan.»

Hän poistui luotani, tuo armas taatto, jäin siihen epäröimään, sillä jyrkät, sotivat »jaa» ja »ei» mun aivoissani.

En kuulla voinut, mitä haastoi heille, mut kauan ei hän heidän kanssaan ollut, kun kaikki kaupunkihin rientää, syöksyy.

Porttinsa sulkevi nyt vihollinen mun Mestarini silmäin eessä. Ulos näin jäätyään mun luo hän vitkaan astuu.

Päin maata silmät, katsehesta kaikki myös poissa uljuus, hän noin huokaeli: »Ken multa kieltänyt on tuskan suojat?»

Mut mulle hän: »Sa ällös säiky, vaikka ma vihastun, ma voittava oon sentään, min tuolla keksivätkin vastustuksen.

Tuo heidän uhmansa ei uutta ole, sen nähnytportti jo on julkisempi, mi siitä saakka viel' on telkimättä.

Palavat näit sen päällä kuolon kirjat. Mut siitä jo käy alas muudan, astuu piiristä piiriin oppahatta, hänen

avullaan kaupungin tään portit aukee.»

Yhdeksäs laulu

Kun palas Oppahani, poisti pian kalpeuden, hälle oudon, kasvoiltansa mun kalpeuteni, pelon nostattama.

Jäi siihen hän kuin miesi kuunteleva, näät katseensa ei kauas kantaa voinut vuoks ilman pimeään ja sumun sankan.

»Kuitenkin meille tässä voitto kuuluu», hän alkoi, »jos ei... Avun moinen lupas... Oh, kuinka varron, että toinen tulee!»

Hyvinkin huomasin, hän kuinka peitti sanainsa alun sitten lausumillaan, jotk' ensimmäisistä niin erosivat.

Mun pelkoni ei tuosta pienentynyt, näät katkosanoistansa etsin ehkä pahemman ajatuksen kuin niiss' oli.

»Tään murheen laakson pohjaan tokko tullee ens ympyrästä kukaan, jonka ainoon on rangaistus vain kadotettu toivo?»

Näin kysyin ma. Hän vastas: »Harvoin sattuu, ett' astuu meistä joku tietä tätä, jot' taivallan ma nyt. On totta, kerran

ett' olin täällä alhaalla, sen tein ma hirmuisen Eriktonen[32] manaamana, mi heidän ruumiisiinsa henget loihti.

Juur' olin jättänyt ma lihan hahmon, kun hän mun käski noiden muurein taakse piiristä Judaan[33] tuomaan varjon erään.

Se paikka alin on ja pimein, myöskin etäisin taivaasta, mi kaikki kaitsee. Tien hyvin tunnen. Siksi rauhoittuos!

Tää suo, mi lemun levittää niin pahan, tuon kaiken saartaa tuskan linnan, jonne hyvällä emme päästä voine koskaan.»

Myös muuta haastoi hän, jot'en ma muista, kun tornin korkean tuon tulihuippu mult' otti kaiken huomion ja katseen.

Sielt' äkkiä nous kolme raivotarta,[34] veristä kolme kuilun neittä, joilla jäsenet naisen oli ynnä hahmo.

Ja voinä heillä oli hydrat vihreet, kutreina kyyt ja käärmeet, jotka kiersi kamalin kaartein heidän kulmaluitaan.

Mut hän, mi hyvin tunsu palkkapiiat nuo ikivaivan vallattaren, virkkoi: »Kas, siinä on Erinnyet julmat, katso!

Tuo tuolla vasemmalla on Megaira, ken itkee oikealla, on Alekto, Tisiphone on keskimäinen heistä.»

Repivät kynsin rintojaan he, löivät ruumistaan kämmenillä huudoin hurjin; peläten painauduin ma Mestariini.

»Medusa tänne, mies tuo kivettyköön!» he kaikki huusi alas katsoin, »lievän sai koston kerran ryntäys Teseuksen».[35]

»Sa käänny taapäin, silmäs peitä, sillä jos Gorgo näyttäytyy ja jos sen näet, on mahdoton sun paluumatkas silloin!»

Näin lausui Mestari ja itse käänsi mun taapäin, riittäneet ei kädet minun, viel' omillaan hän kattoi kasvot multa.

Te, joill' on järki terve, ymmärtäkää[36] ja ottakaa se opetus, mi tässä säkeiden kummain peittämänä piilee!

Nyt yli aallon samean soi jyly, niin kaamea, niin hirmuinen, se että molemmat rannat saattoi vapisemaan.

Se oli pauhun kaltainen, kun tuuli vastaisten lämpövirtain villitsemä päin metsää syöksyy ylivoimaisesti

ja oksat katkoo, repii, kauas kantaa, yleten ylpein tomupyörtein, ajain pakohon pedot, karjat, kaitsijatkin.

Paljasti kasvoni ja lausui Opas: »Nyt silmähermos sinne suuntaa, missä on sumu sankin tuolla muinaissuolla!»

Kuin sammakot saa joka suuntaan kiireen tullessa tuiman vesikäärmeen, kunnes on kukin kuuristunut pohjamutaan:

niin yli tuhannen näin vaisun vainaan tielt' yhden karkkoovan, mi Styxin vettä vaelsi kuivin jalkapohjin polkein.

Hän huurun raskaan siirsi silmiltänsä vasenta vieden usein kättä eteen, ja siitä yksin kärsivän hän näytti.

Tajusin taivaan airueeksi[37] hänet ja käännyn Mestariin, mi merkin antoi mun hälle kumartaa ja seista hiljaa.

Ah, kuinka näyttikään hän vihaiselta! Luo portin astui, valtaraipallansa sen aukaisi hän estehettömästi.

»Taivaasta karkoitettu kansa halpa», hän huusi seisten kauhun kynnyksellä, »mist' onkaan julkeus tuo teihin tullut?

Miks tahtoa te vastustatte tuota, min tie ei tunne äärtä, rajaa, joka jo usein tuskanne on suurentanut?

Mit' auttaa sota Sallimusta vastaan? Käy Kerberuksenne, sen muistanette, sen vuoksi vielä kaljuin kauloin, leuoin.»

Palasi sitten tietään hyllyvätä, ei meille mitään virkkanut, vaan näytti mieheltä, joka muuta mieltii, huoltaa

kuin henkilöä, joka häll' on eessään. Me kohden kaupunkia astumahan aloimme noiden pyhain sanain turvin.

Esteettä kuljimmekin sisään sinne. Ja minä, joka nähdä tahdoin kovin kuria moisen linnoituksen, kerran

portista päästen, annoin katseen kiertää, näin kentän, joka suuntaan suuren siellä ja täyden tuskaa, vaivaa vaikeinta.

Kuin luona Arles'in, niissä Rhône viipyy, ja Polan[38] luona, lähellä Quarnaron, Italian rantaa, rajaa huuhtovaisen,

maa kaikki kuokittu on hautakummuin, niin täällä joka suuntaan myös, mut tapaan, mi viel' on kahta katkerampi. Hautain

näät ympärillä liekit liehui, joista ne kuumentui niin hehkuviksi, rautaa ett' tarvis kuumempaa ei sepäntaito.

Koholla oli kunkin haudan kansi, valitus kurja jokaisesta nousi ja kuului tuskan, kiukun äänet. Minä

nyt lausuin: »Mestari, nää keitä ovat, jotk' arkkuihinsa suljettuina tiedon huokaavat itsestään niin synkän ilmi?»

Hän mulle: »Harha-oppisten on paikka ja lahkolaisten. Täydemmät kuin luulet on heistä haudat täällä. Vertaisensa

keralla lepää vertainen, sen mukaan vähempi, suurempi on kummun kuumuus.» Hän kääntyi oikeaan. Me taivalsimme

välillä vaivain ynnä muurein ylhäin.

Kaupungin muurin ynnä tuskain tuimain välitse tietä kapeaa nyt eespäin käy Mestari, ja minä jäljissänsä.

»Sa korkein viisaus, mi mieles mukaan pimeyden piirein kautta johdat mua, mun täytä toivoni ja vastaa mulle!

Noit' ihmisiä voiko nähdä, jotka viruvat haudoissaan? Näät kannet kaikki on auki eikä ketään vartiata.»

Hän mulle: »Kaikki suljetaan, kun tänne laaksosta Josafatin[39] palajavat he ruumiinensa, sinne jättämiseen.

Taholla tällä Epikurus lepää ja hänen oppilaansa, jotka uskoi, ett' elo sielun päättyy ruumiin kera.

Mut kysymys, min mulle teit sa, tuolla sisällä saap' on varman vastauksen, myös toivos salainen, sa jost' et puhu.»

Ma hälle: »Hyvä Oppaani, en peitä sinulta mieltäin, vaikk' en liioin haasta; mun siihen totuttanut oot jo ammoid.»

»Toskanan mies, mi sanoin kaunein kautta tään tulikaupungin käyt elävänä, sua pyydän tähän hetken seisautumaan.

Sun kieles ilmoittaa sun syntyneeksi jalossa tuossa isänmaassa, jolle lien ollut ehkä liian rasittava.»

Erästä hauta-arkusta tuo ääni äkisti soi, ma siitä säikähtyen lähenin hiukan Saattajaani. Lausui

hän mulle: »Käännä! Mitä teet sa? Siinä on Farinata,[40] pystyyn noussut on hän, voit hänet nähdä aina uumaa myöten.»

Katseeni häneen kiintynyt jo oli, kohosi rinta tuon ja otsa ylväs kuin ois hän halveksinut helvettiä.

Ja Oppaan kädet uljaat viipymättä mun hänen luokseen hautain kesken johti, ja näin hän virkkoi: »Sanas selvät olkoot!»

Kun tullut olin haudan tuon ma ääreen, mua hetken katsoi ja kuin suuttuneena hän kysyi: »Virka esivanhempasi!»

Ma, joka karkäs olin tottelemaan, salannut tuota en, vaan kaikki sanoin; hän hiukan nosti kulmakarvojansa

ja lausui: »Vastustajat hurjat oli he mulle, heimollein ja ystävillein, kahdesti siksi karkoitin ma heidät.»

»Molemmiin kerroin», vastasin, »he palas paostaan, hajaltansa, vaan tuo taito väelles omalle jäi oudonlaiseks.»

Viereisen haudan kannen alta haamu[41] nyt nousi, näkyi leukaan saakka; luulen, hän että polvin oli ponnistaunut.

Mua katsein kiersi hän kuin kerallani ois toisen nähdä tahtonut. Mut turhaks sen toivon huomaten, hän itki, virkkoi:

»Jos tähän synkkään vankilaan sa saavut vuoks sielun ylevyyden, lausu, missä on poikani? Miks ei sun seurassasi?»

Ma hälle: »Tule itsestäin en tänne, hän saattajani on, mi tuolla vartoo, lie Guidos hänt' ei kyllin arvostanut.»

Nimensä arvannut jo sanoistansa ja tuskiensa laadusta ma olin, siks täyden niin voin vastauksen antaa.

Äkisti kohoten hän huusi: »Kuinka? Sanoitko: arvostanut? Eikö enää hän elä? Nää ei päivän valkeutta?»

Kun vastausta hiukan viivyttävän hän huomasi mun, taas takaisin hän putos päistikkaa, eikä enää ilmestynyt.

Mut toinen, ylväs tuo, min vuoksi jäänyt ma olin, muuttanut ei muotoansa, ei kylkeään hän kääntänyt, ei kaulaa.

»Ja jos», hän jatkain puhettamme lausui, »tuo taito meille oudoks jäi, niin mua enempi se kuin tämä vuode vaivaa.

Mut viittäkymmentä[42] ei kertaa kasvot säteile sen, mi tääll' on valtiatar, kun tuta saat tuon taidon painavuuden.

ja suloiseen jos maailmaan sa palaat, niin virka, miks tuo kansa on niin kova kun heimolleni[43] joka säädöksessään?»

Ma hälle: »Teurastus ja taisto suuri,[44] mi aallot Arbian sai punertumaan, lakien noiden laadintaan on syynä.»

Pudisti päätään, huokas hän ja lausui: »En tuossa yksin ollut, enkä varmaan myös syyttä noussut oisi muiden kera.

Mut siinä yksin olin, missä kaikki Firenzen tahtoivat maan päältä poistaa, sit' yksin puolustin[45] ma pystypäisnä.»

»Nimessä siemenenne rauhan», silloin ma pyysin, »purkakaa tuo solmu, joka sitovi järkeni. Jos oikein huomaan,

te näätte ennakoita, mitä tuopa on helmassansa tulevainen aika, mut ette nykyisyyden kohtaloita.»

Hän mulle: »Laila heikkosilmäisien etäiset erotamme seikat, sallii sen valon meille vielä Tuomar' ylin.

Mut kun he lähestyvät, tapahtuvat, älymme turha on, ja tiedä emme, jos muut ei kerro, maailmasta mitään.

Tajunnet tuosta, että kuollut aivan oleva tietomme on siitä saakka kuin suljetahan vastaisuuden portti.»

Ma silloin lausuin syyni syyttämänä: »Siis hälle kertokaa, mi vaipui alas, poikansa että elävissä' on vielä.

Ja vastaukseni jos hälle viipyi, se tapahtui, tuo hälle selittäkää, kun mietin harhaa, min nyt haihdutitte.»

Mua takaisin jo kutsui Mestarini, siks kiihkeämmin pyysin vainajata minulle virkkamaan, ken kanssaan oli.

Hän lausui: »Enemmän kuin tuhat täällä viruvi kanssasi, myös Fredrik toinen[46] ja Kardinaali, puhumatta muista.»

Hän hautaan vaipui. Mietiskellen tuota puhetta, soipaa vihamieliseltä, päin muinais-ajan laulajaa ma kuljin.

Hän lähti liikkeelle ja käydessämme hän lausui: »Miks niin olet mietteissäsi?» Tunnustin hälle sen. Tuo viisas mua

näin varoitteli: »Mieles kaikki paina, mit' itsellesi vastaista liet kuullut, ja ota vaari nyt!»—hän sormen nosti—

»naissilmän[47] kaikki-näkeväisen, kauniin tuon sulosätehessä koska seisot, elosi kulun kuuleva oot hältä.»

Hän vasempaan nyt askeleemme johti; jätimme muurin, kohti keskipaikkaa tään piirin käyden, tietä laaksoon viepää,

min katku inhoa jo kaukaa nosti.

Yhdestoista laulu

Nyt törmän jyrkän ulkoreunaa kiertäin, kiviä, piirin muotoon muovattuja, tulimme luokse vielä vaivatumpain.

Tuon alhon kauhistava katku meidät pakotti siellä suojaa etsimähän, sen saimme takaa erään suuren haudan,

min kanteen oli kirjoitettu: *Kätken ma paavi Anastasiuksen,[48] jonka Fotinus johti tieltä oikealta.*

»Hitaasti tästä alas astukaamme, ett' aistimemme ensin tottuu tähän hajuhun pahaan; sitten siit' ei vaaraa.»

Näin Mestari. Ma hälle: »Korvaus joku suo mulle, ettei aika kuluis hukkaan.» Hän siihen virkkoi: »Tuota tuumin juuri.»

Hän sitten alkoi: »Poikani, kun päättyy nää kalliot, tie meill' on piiriin kolmeen, kaltaiseen edellisten, asteettainen.

Ne kaikk' on tuomittuja täynnä. Mutta vain näky että sulle riittäis sitten, sa kuule, miks ja kuink' on paikka kunkin.

Vääryyttä pahuus kaikki on, mi vihaa taivaassa herättää, ja kaikki voiman ja vilpin kautta toista murhettavi.

Mut etenkin on ihmissynty vilppi, vihattavampi myöskin jumalalle, siks alin tääll' on paikka vilpillisten ja vaiva vaikein. Koko ensi piiri on väkivaltaisten. Mut kolmenlainen kun tuo on syy, myös ympyrää on kolme.

On väkivaltaa vastaan Jumalata ja itseään ja lähimmäistään: heitä ja heidän omaansa, kuin kuulet pian.

Inehmo murhata voi lähimmäisen tai haavoittaa, hält' omaisuuden riistää kiristämällä, murhapolttamalla.

Siks murhaajat ja ryövärit ja kaikki tekijät pahan eri laumoin kuilu ens pyörön kätkee eri tuskain alla.

Inehmo itseään voi vahingoittaa ja omaansa, siks pyörö toinen sulkee ne turhaan katuvaiset, jotka itse itsensä temmanneet on maailmasta, pelanneet tavaransa, tuhlannehet tai itkeneet, miss' oli syytä iloon.

Inehmo loukata voi Jumaluutta sen kieltäin, sitä herjaten ja rikkoin lakeja luonnon hyvän. Siksi pienin tuo pyörö polttomerkillänsä leimaa Sodomian ja Caorsan,[49] kaikki, jotka herjaavat Herraa sydämensä kielin.

Voit vilppiä, mi joka mieltä jäytää, sa käyttää sinuun luottavaista kohtaa tai sitä kohtaan, jok' ei sinuun luota.

Tää vilpin tapa viimeinen vain katkoo sitehet rakkauden luonnon-luoman, siks pyörö toinen kätkee liehakoijat,

lumoojat, lahjojat ja tekopyhät ja varkaat, väärentäjät, virkain myöjät, ja parittajat, koronkiskuritkin.

Mut tapa edellinen jättää unhoon niin luonnon rakkauden kuin ylemmänkin, mi luottamuksen erikoisen luopi.

Pyörössä pienimmässä siks, miss' istuu Dis itse, missä maailman on keskus, ikuinen tuli polttaa petteureita.»

Ma hälle: »Tarkan teet sa mulle selon, oi Mestari, ja selkeästi kuvaat tään kuilun kansoinensa. Mutta virka,

ne, jotka räme nielee, joita tuuli tuoll' ajelee ja joita ruuskii sade ja jotka yhtyvät niin kirpein kielin,

ne miks ei tulikaupungissa kärsi myös vaivaansa, jos Herra heitä vihaa? Ja jos ei vihaa, miksi niin he kärsii?»

Hän mulle: »Mieles täällä miksi harhaa niin loitos siitä, mikä sen on tapa? Tai muuhun johonkin se tähdänneekö?

Sanoja etkö muista, joita käyttää sun siveys-oppis[50] kuvatessaan luonteen lajia kolme taivaan tuomitsemaa:

irstailu, ilkeys, petomaisuus hullu? Ja kuinka irstaus vähin loukkaa Luojaa ja siksi vähimmän saa rangaistuksen?

Tuot' oppia jos oikein tutkit sekä palautat mielees, ketkä kärsii siellä ja ketkä täällä, tajuat sa, miksi pahoista näistä on he erotetut ja miksi oikeus jumalainen heille on lempeämmän luonut rangaistuksen.»

»Oi Aurinko, mi näköharhat poistat, mua tyydyttää niin joka vastaukses, epäily ett' on mieluinen kuin varmuus.

Mut vielä hiukan taapäin käännä», virkoin, »päin sanaas, että koronkisko loukkaa hyvyttä Jumalan. Tuo pulma päästä!»

Hän virkkoi: »Viisaustiede näyttää sille, ken sitä tajuaa, monin paikoin, kuinka on luonnon synty jumalainen järki

ja taide Jumalan. Myös Luonnon-oppis sivuja selailen vain muutamia, saat saman tiedon, jos sa tutkit tarkkaan,

taidonne että edellistä seuraa kuin mestariaan oppilas, niin jaksaa, ja on kuin Luojan taiteen lapsenlapsi.

Jos muistat mitä Genesis jo sanoo, nuo kaksi ihmisell' on elättäjää ja kehittäjää koko heimon. Mutta kun koronkiskuri käy muita teitä, hän luonnon ynnä ihmistaidon hylkää, kosk' asettaa myös toivon toisahalle.

Nyt mua seuraa, mull' on käydä mieli, jo aamutähdet taivahalle nousee otava luotehesen osoittavi, jo kaukana on ahde alasmendon.»

Kahdestoista laulu

Tulimme paikkaan alasmendon. Karu se oli, moinen, että silmä säikkyi, myös vuoksi sen, mi siellä asui. Kuin on

maanvieremä, mi Trenton tälläpuolen Etsch-virran siittänyt on, vuoksi aallon, mi alta jäyti, tai maanjärityksen,

niin että huipulta, sen lähtöpäästä, on louhta mointa, että tuskin alas tiet tasangolle löytää voi, ei ylös: näin oli jyrkänteen sen polku myöskin, ja kuilun haljennehen äyrähällä lepäsi pitkällänsä Kretan hirmu,

mi vatsast' oli valelehmän tullut. Ja kun hän meidät huomasi, itse puri hän itseään kuin vihan kahlitsema.

Oppaani viisas hälle huusi: »Ehkä Ateenan ruhtinaaksi[51] luulet tätä, mieheksi, joka päällä maan sun surmas?

Pois tieltä, peto! Astu tää ei alas sun siskos neuvomana, mutta tulee vain katsomahan teidän vaivojanne.»

Kuin härkä raivoo, mi juuri saanut on iskun kuolettavan, eikä osaa kävellä, mutta sinne tänne hyppii, niin mylvivän näin Minotauron. Mutta Oppaani huolellinen huus: »Käy alas, nyt tie on auki, koska noin se raivoo.»

Kivien suurten, vyöryneitten yli kävimme, usein alla jalkojeni ne liikkui, työntäminä taakan oudon.

Ma kuljin mieltien. Hän virkkoi: »Mietit sa ehkä tätä vieremää, min vahti on pedon viha, jonka lannistin ma.

Siis tiedä, tänne ala-helvettiin kun kerrall' eellimmäisellä ma astuin, tuo kallio ei vielä syössyt ollut.

Mut en ma erehdy, jos lausun: ennen kuin tuli Hän, mi saaliin suuren otti pimeyden herran piirist' ylemmästä,

järäsi kauttaaltaan tää synkkä syvyys, ett' aattelin, nyt kaikkeus saanee tuta sen sopusoinnun, jonka luullaan usein

maailman muuttaneen jo kaaokseksi. Samalla hetkellä tää vanha vuori myös sieltä täältä säpäleiksi särkyi.

Mut kuiluun katsehes nyt luo: on liki se verivirta, missä kaikki kiehuu toiselle väkivaltaa tehneet.» Katsoin.

Oi, sokko ahneus! Oi, hurja viha, elossa lyhyessä mi niin meit' ajaa ja päättyy verilöylyyn ijäisehen!

Näin kaarenmuotoisen ma kaivoshaudan tasangon kaiken poikki piirtyväksi, kuin mulle kertonut ol' Oppahani.

Välillä sen ja kallion kentaurit jouskädet rivityksin juoksi, niinkuin maan päällä ennen metsään mennessänsä.

Kun meidät näkivät, he pysähtyivät, joukosta kolme eros jousikättä, vasamin valmiiksi jo varustetuin.

Yks huusi kaukaa: »Mihin rangaistukseen te käytte, vuorta alas astuvailet? Seis! Vastatkaa! Jos ette, ammun nuolen.»

Mun Mestarini: »Keironille siinä vieressä vastaamme. Sun tahtos aina on ollut kiivas sekä turmiokas.»

Mua koski hän ja jatkoi: »Tuoss' on Nessus,[52] mi kuoli kauniin Deianeiran vuoksi näin itsellensä verikoston tehden.

On keskimäinen, tuo, mi maahan katsoo, Akilleun kasvattaja, suuri Keiron; ja kolmas Folus, vihastansa kuulu.

He tuhansittain kaivoshautaa kiertää jokaisen sielun ampuen, mi nousee verestä enemmän kuin syynsä sallii.»

Petoja nopsia me lähestyimme. Vasaman otti Keiron ja sen kärjin hän käänsi taapäin parrankarvat suultaan.

Kitansa noin kun auki sai, hän virkkoi nyt kumppaneilleen: »Tokko näätte, että tuon taemmaisella alla kivet kiikkuu.

Ei tapa kuolleiden noin käydä.» Vastas Oppaani hyvä, yltäin ryntähisin kentaurin, kussa luontoa kaks yhtyy:

»Elävä on hän, totta yksin hälle mun kuilut tummat nää on näytettävä, tuo hänet tänne Sallimus, ei huvi.

Tään uuden tehtävän ken mulle uskoi, hän saapui hallelujaa laulamasta; tää mies ei rosvo ole, enkä minä.

Mut kautta kunnan korkean, mi sallii mun käydä polkua tään raisun rannan, suo meille joukostasi yksi, joka

voi meille näyttää kaahlamon ja ottaa tään miehen selkäänsä: näät kun ei henki hän ole, voi hän ei kautt' ilman käydä.»

Ryntäänsä oikean nyt käänsi Keiron ja Nessukselle virkkoi: »Saata heitä! Jos tiellä kohtaat parven toisen, torju!»

Kävimme saattajamme varman kanssa nyt äärtä tulipuna-kuuman kiehun, min keskeltä nous huudot keitettyjen.

Näin kansaa, joka kulmiin saakka kastuu. Kentauri suuri sanoi: »Valtiaita he ovat, tahraamia veren, ryöstön.

He siellä huokaa vääräyttensä vuoksi: niin Aleksander kuin Dionysius[53] julma, Sisilialle joka tuskaa tuotti.

Ja otsa tuo, min tumma tukka peittää, on Azzolinon;[54] tuo taas liinatukka Obizzo Estin[55] on, mi murhattihin

poikansa käden kautta luonnottoman.» Ma käännyn Mestariin. Hän virkkoi: »Tämä nyt olkoon

ensimmäisesi, ma toinen.»

Jäi tuonnempana seisomaan kentauri taas lauman erään luo, mi saakka leukaan kohosi hurme-huppelosta. Meille

hän varjon yksinäisen näytti, virkkoi: »Tuo Herran[56] huoneess' sydämen sen pisti, mi viel' on kunniassa Thames'in luona.

Näin sitten kansaa, jotka kuohun yli kohosi paineen taikka vartaloineen, ma niistä tunsin monta tuttavata.

Aleni vähitellen hurmevirta, siks kunnes kastui jalat vain, ja siitä ol' ylimeno meillä virran poikki.»

Kentauri virkkoi: »Niinkuin toisahalla ain kuivuvan näät tulikuuman kuohun, niin toisahalla alemmaksi aina

sen pohja painuu, sikskuin sinne tullaan, miss' ijäisesti hirmuvalta huokaa Oikeuden jumalaisen mukaan. Siellä

nyt Attilakin rangaistustaan kärsii, kuningas hunnein, maiden vitsa kerran, ja Pyrrhus,[57] Sextus; siellä kyöneleitä

tuon tulituskan ijäisesti itkee Rinier Cornèton mies ja Rinier Pazzo,[58] maanteillä jotka sotaa moista kävi.»

Hän kääntyi, yli kaahlamon taas kulki.

Kolmastoista laulu

Viel' ehtinyt ei virran poikki Nessus, kun tultiin viidakoon, miss' ollut tiestä ei merkkiäkään. Lehvät siellä ei vihreet,

vaan tummanharmaat, sileät ei oksat ojentuneet, vaan ryhmyiset ja rumat, ei heelmät maukkaat, mutta myrkkypiikit.

Tiheiköt tuimat niin ei petojenkaan, jotk' karttelevat maita viljeltyjä välillä Cècinan ja Corneton.[59] Siellä

pesivät Harpyiat, nuo häijyt, jotka tulevan turman enteин karkoittivat Strofadein[60] luota kerran troijalaiset.

Leveät siivet, laajat sulkavatsat, varpaissa kynnet, pää ja kaula naisen, näin puissa oudoissa ne istuu, parkuu.

Oppaani lausui: »Ennen kuin käyt eespäin, sa tiedä, että piirin seitsemännen pyörässä toisess' olet, siinä pysyt,

hirmuisen kunnes hiekka-aavan huomaat. Siks katso tarkkaan! Asioita olet näkevä, joit' et uskois, jos ma kerron.»

Ma kaikkialta valitusta kuulin, mut nähnyt ketään kun en vaikertajaa, pysähdyin hämmästyen. Luulen, että

hän luuli minun luulevan nuo äänet ääniksi vainajien, joita muka takana puitten piili meidän vuoksi.

Siks Mestari: »Jos taitat lehvän jonkun kasveista näistä, tyhjiin raukeneva on aatos aivoissasi piileväinen.»

Ojensin käden silloin, oksan otin isosta piikkipensahasta; runko rupes huutamaan: »Mua miksi viillät?»

Ja oksa peittyi vereen ruskeahan, taas huusi: »Miksi leikkelet sa mua? Oletko kadottanut kaiken säälin?

Inehmot oltiin, pensahiksi tultiin; kätesi olla sopis laupiaampi, vaikk' oltais sieluja me käärmechien.»

Kuin tuores halko, jonka sytytetty pää toinen on ja toinen huokaa, tippuu, sihisten ilmaa, siitä lähtevätä,

niin kasvi katkonainen vuosi verta ja sanoja yht'aikaa. Oksan heitin ma siks ja seisoin niinkuin mies, mi pelkää.

»Oi, sielu loukattu», noin Viisas virkkoi, »jos ennen, vain mun säkeistäni, voinut hän ois sen uskoa, min nyt hän näki,

ei kättään ois hän sinuun satuttanut: asia uskomaton sai mun hänet tekohon johtamaan, jot' itse suren.

Mut hälle virka, kuka olit, mainees ett' uudistais hän, pahas lieventäen maan päällä, jonne takaisin hän palaa.»

Ja runko: »Niin mua sulopuhees hurmaa, ett'en voi vaieta; te älkää panko pahaksi myös, jos pakinoimaan kiinnyn.

Avainta kahta Fredrik II:sen tahdon[61] ma kerran pidin, käänsin keveästi, sen sulkein, avaten, niin että kaikki

muut miltei poistin hänen neuvostostaan. Virassa kunniakkaass' altis olin, ett' unen kadotin ja hengen melkein.

Tuo portto,[62] jok' ei keisar-palatsista irstaita koskaan käännä silmiänsä, hovien turmio ja kansain kuolo,

mua vastaan sytti kaikkein muiden mielet ja syttyneet Augustuksen taas sytti, niin että kunniani murheeks kääntyi.

Mun sieluni, nyt ylenkatseen vanki, mi luuli kuolon siitä päästäjäksi, mua, oikeata, vastaan väärin teki.

Tään puuni kummain juurten kautta vannon, ett' ollut uskonon en herralleni ma arvon-ansiokkahalle koskaan.

Ja maailmaan jos joku teistä palaa, mun muistoni, mi vielä maassa makaa kateuden lyömänä, hän kohottakoon.»

Oppaani hetken vartoi, lausui sitten: »Hän koska vaikenee, sa aikaas käytä ja kysy, mitä kuulla mielit lisää.»

Ma hälle: »Sinä hältä kysy sitä, min luulet vielä olevan mun mieleen, en itse voi: niin sääli valtaa minut.»

»Sidottu sielu», alkoi Mestarini, »jos mies tuo täyttää pyyntös alttihisti, sanonet vielä, kuinka solmitahan

inehmon henki noihin pahkapuihin. Jos voit, myös virka, koskaan vapautuuko ikeestä näiden jäsentensä kukaan.»

Puhalsi runko silloin tuulen tuiman, mi ihmis-ääneks sitten muuttui, puhui: »Vastaava olen lyhyesti teille.

Kun sielu itsens' irti ruumihista vihassa riistää, siitä eroo, Minos lähettää hänet kuiluun seitsemänteen.

Hän putoo metsään, miss' ei paikkaa varmaa, vaan minne sattumalta sinkoo, siinä hän itää siemenenä, kasvaa, versoo

vesaksi, piikkipensahaks. Harpyiat, jotk' elää lehvistämme, tuskaa tuottaa, mut iskee ikkunat myös tuskallemme.

Kuin muutkin, samme ruumiimme noutaa, mut emme enää siihen pukeutua: omata oikein ei, min itse hylkää.

Ne tänne tuotava on meidän; metsään ruumiimme ripustetaan synkkään, kukin varjonsa oman oksaan vihaisehen.»

Viel' ääntä rungon kuuntelimme, luullen se että enempikin ilmoittaisi, kun äkkihäly hämmästytti meidät.

Kuin se, mi villisian kohti saavan ja ajoseuran paikaltansa näkee, petojen ynnä puiden ryskeen kuullen,

kaks miestä vasemmalta, alastonta ja raadeltua, ryntäävän me näimme niin vinhasti, ett' eessä metsä halkes.

Huus etummainen: »Apuun, apuun, kuolo!» Ja toinen, joka hitaammalta näytti, huus: »Lano,[63] noin ei nopsat jalkas olleet

kalskeessa kalpain Toppon luona.» Sitten hän, ehkä hengästynyt ollen, piili pensaasen, itse puuksi tekeytyen.

Mut heidän takanansa piskit mustat ja ahnaat metsän täytti juoksullansa kuin ajokoirat, kahleistansa päässeet.

Ne hampain iski kätkeyneesen kiinni, palalta pala hänet rikki purren, jäsenet kurjat sitten kanssaan kantain.

Käteeni tarttui silloin Oppahani ja johti mun luo pensahan, mi turhaan veristen haavojensa kautta itki.

Puu puhui: »Jakob, Sant' Andrean miesi,[64] mit' auttoi, oi, ett' turvasit sa minuun? Mi mulla syy on elämäsi huonoon?»

Puun yli kumartuen Mestarini: »Ken olet sa, mi moisten haavain kautta valitat verin ynnä äänin haikein?»

Hän meille: »Sielut, oi, te näkemähän satuitte tihutyön tään mulle tehdyn, mi riistänyt näin kaikk' on lehvät multa!

Juurelle pensaas poloisen ne kootkaa! Laps olin kaupungin,[65] mi Kastajahan ens suoja-isäntänsä, Marsin, vaihto:

tää siksi sodalla sit' aina kiusaa. Ja jos ei siinä, miss' on Arnon silta, seisoi enää Marsin patsas, turhan

työn tehneet ois ne kansalaiset, jotka sen jälleen raunioista rakensivat, kun Attila sen muurit maahan mursi.

Mut minä talostain tein hirsipuuni.»[66]

Neljästoista laulu

Niin rakkaus synnyinkaupunkiin mun valtas, ma että heti poimin lehvät maasta ja hälle annoin, min jo ääni sortui.

Tulimme rajalle nyt, missä toinen eroopi kolmannesta pyörö; siellä oikeuden kauhistava käyttö nähdään.

Asiat oudot oikein kertoakseni, ma virkan, että kankahalle tultiin, mi yhtään kasvia ei yllään kärsi.

Tuo murheen metsä ympäri sen saartaa ja metsän saartaa kaivoshauta synkkä; me pysähdyimme nummen äärtä liki.

Maaperä oli soraa kuivaa, nuivaa, senkaltaista kuin olla maassa mahtoi, min pintaa polki kerran Caton[67] jalat.

Oi, taivaan kosto, kuinka peljättävän sun pitäis olla jokaiselle, joka lukevi, mitä silmin siellä näin ma!

Näin siellä sieluin alastonten sarjat, kaikk' itkemässä kurjuuttaan; ja näytti kuin ollut kullekin ois eri laki.

Makasi maassa selällänsä eräät, taas toiset kyyryllänsä istui, toiset käveli lakkaamatta, taukoomatta.

Lukuisin lauma oli kävelijäin ja pienin vaivoissansa makaavien, mut herkin heillä kieli vaikerrukseen.

Tään yli hiekkameren satoi tulta hitaasti, suurin hiutalein, kuin sataa alpeilla lunta levätessä tuulen.

Kuin Aleksander kuumass' Intiassa satavan näki sotajoukkons' yli maan päällä vielä palavaisten liekkein,

min vuoks hän käski sotilaansa maata kovasti polkea, ett' yksitellen tuliset lieskat jalan alla sammuis:

näin siellä lankes ikiliekki alas, mi hiekan hehkutti kuin taula hehkuu tulusten työstä, lisäten näin vaivaa.

Siell' lakkaamaton kävi kätten tanssi, nuo kurjat milloin sieltä, milloin täältä, kun tulta tuoresta pois karistivat.

Ma lausuin: »Mestari, mi kaikki voitat, piruja noita paatuneita paitsi, me jotka kohtasimme portin luona,

sa virka, ken on pitkä tuo, mi torju ei tulta, tuimass' uhmassansa maaten, kuin sade tää ei häntä korventaiskaan!»

Hän itse,[68] kuullen, mitä Mestarilta hänestä kysyin, huusi: »Kuolemassa ma sama oon kuin elämässä olin.

Zeus uuvuttakoon seppoansa, jolta hän vihoissansa vaajan tuiman tempas, mi minuun iski viime hetkelläni.

Hän muutkin yksitellen uuvuttakoon ääressä Mongibellon[69] mustan ahjon, noin huutain: 'Auta, auta, oi Vulcanus!'

niinkuin hän teki Flegran[70] taistelossa. Mua vastaan iskeköön hän voimin kaikin, iloa vaan hän ei saa kostostansa!»

Oppaani silloin voimakkaasti lausui, moist' etten ennen häitä ääntä kuullut: »Oi Capaneus, sun rangaistukses juuri

se on, ett' ylpeytes ei koskaan raukee. Tuot' ilman raivoas ei vaiva mikään riittäisi rankaisemaan mieles uhmaa!»

Suin vienommin hän mulle virkkoi: »Teban kuningassaartajasta seitsemästä tuo oli yks. Hän herjas Jumalata

ja vielä samaa herjamieltä näyttää. Mut niinkuin hälle lausuin, uhman juuri tuo miesi ansaitsikin rintanauhaks.

Mua seuraa nyt, ja varo, ettet jalkaas aseta hietikolle hehkuvalle, vaan aina tarkoin metsän äärtä poljet.»

Tulimme vaieten nyt siihen, missä metsästä puro pieni pursuu esiin; mua vielä pöyristää sen punaväri.

Kuin hetteestä Viterbon hersyy oja, min veden portot keskenänsä jakaa, niin yli hietikon tää virta vieri.

Sen pohja kivettynyt oli, samoin sen rannat ja sen rantain töyräät; tuosta ma huomasin sen paikaks ylimenon.

»Kaikesta, minkä näyttänyt oon sulle senjälkeen kuin jäi meiltä taakse portti, min kynnys kielletty ei keltään ole,

niin merkittävää mitään nähnyt vielä et silmilläs kuin puro tää sun eessäs, mi yllään liekit kaikki sammuttavi.»

Nää sanat mulle lausui Oppahani. Siks anoin, että tiedon yhtä runsaan hän antais kuin jo antoi tiedonhalun.

»Keskellä merta maa on autioitu», hän puhui, »Kreta nimeltään, min päämies[71] syytöntä vielä johti ihmiskuntaa.

On siellä vuori, muinoin virkistämä purojen, puiden, nimeltänsä Ida; nyt autio kuin jäännös entis-ajan.

Kehdoksi varmaksi sen Rea[72] kerran valitsi pojalleen, ja kätkeäkseen tuon itkut, käski huutaa, laulaa, soittaa.

Vuoressa seisoo pitkä, pysty vanhus,[73] päin Damiataa[74] selkä, silmänluonti päin Roomaa niinkuin kuvastintaan omaa.

Sen pää on kultaa hienoimpaa, sen rinta ja käsivarret pelkkää hopeata, muu vaskea taas varren haarautumaan,

siit' asti rautaa, paitsi että hällä savesta oikea on jalka, johon hän kovemmin kuin toiseen jalkaan nojaa.

Jokaisen osan, paitsi kullan, kautta käy rako, josta kyyneleitä tippuu; ne kokoontuvat, luolan kovertavat

ja muodostavat laaksoon tähän juosten joet Akeronin, Styxin, Flegetonin; käy niiden kulku sitten kuiluun tuohon

ahtaasen, niissä loppuu alasmeno, Kokyton muodostain; en sitä sulle kuvailla tahdo, saat sen itse nähdä.»

Ma hälle: »Jos tuo joki juoksee tänne, kuin kerroit, meidän maailmasta, miksi se vasta näkyy tämän törmän alta?»

Hän mulle: »Tiedät, pyöreä on paikka, ja joskin kauaksi jo tullut olet, vasenta äärtä pohjaa kohti pyrkein,

et koko ympyrää sa käynyt ole; siks sulle uusi joku jos on seikka, sun tuost' ei tarvis hämmästyttä näyttää.»

Ma hälle vielä: »Mestari, miss' ovat Lete ja Flegeton? Sa toisen sanot tulevan kyynelistä? Mutta toinen?»

»Iloni ovat kysymykses kaikki», hän lausui, »vaan tuon punakuohu-virran ois luullut vastaavan jo toiseen sulle.

Letenkin näät: et alangossa täällä, vaan siellä, missä sielut peseytyvät, kaduttu, poistunut kun syy on kaikki.»

Hän vielä virkkoi: »Nyt on aika meillä tää metsä jättää. Seuraa jälkiäni, tien antaa äyräs meille, jok' ei hehku,

ja jonka yllä tulihuurut sammuu.»

Viidestoista laulu

Nyt eespäin kovaa rantatörmää käydään, sen ylle virran usma varjon heittää, tulelta turvaten näin veen ja äyräät.

Kuin välillä Wissentin ynnä Brünnen patoja luovat flanderlaiset, että pakenis meri sekä viihtyis vuoksi;

kuin Brentan varrella padovalaiset suojaavat huviloitaan, linnojansa, kesäisen Chiarentanan vuorivuolta;

myös täällä moiset oli muurit, vaikka niin korkeiks, suuriks niit' ei tehnyt ollut rakennusmestari, ken ollut liekään.

Niin kauas metsästä jo käyty oltiin, sen paikkaa etten enää nähnyt oisi, ma vaikka kääntynytkin oisin taapäin,

kun kohtasimme parven vainajia, patoa käyvän; kukin katsoi meitä kuin katsoo illan tullen toinen toistaan

kuun uuden kajastaissa taivahalta, ja niin he tiukkaan meitä tähtäsivät kuin sihtaa räätäli'-ukko neulan silmään.

Noin tyysti tunnusteltuaan mun tunki yks heistä, tarttui mua takinhihaan ja huus: »Mi ihme!» Minä samaan aikaan

kuin kätensä hän mua kohden suuntas, kasvoihin palaneisiin kiinsin katseen, siks kunnes piirteet tulen turmelemat,

mua estäneet ei häntä tuntemasta. Ja hänen puoleensa nyt kallistuen ma kysyin: »Tekö täällä, Ser Brunetto?»[75]

Hän mulle: »Poikani, sa sallit ehkä, ett' taapäin kääntyy kerallas Brunetto Latini, antain ohi mennä

jonon.»

Ma hälle: »Tuota teiltä pyydän juuri; jos tahdotte, ett' istahdamme, teen sen, jos vain tuo mies, mun Oppaani, sen sallii.»

Hän mulle: »Poikani, jos meistä joku pysähtyy, saa hän sata vuotta maata liekeissä tulen tuiman liikkumatta.

Siks eespäin käy: sua liepehestä pidän, siks kunnes seurani taas etsin kurjan, mi itkee ijäisiä turmioitaan.»

En tohtinut ma hänen luokseen alas, vaan kuljin kumarassa törmän tietä kuin mies, mi kunnioittavaisna astuu.

Hän alkoi: »Mikä sallimus sun johtaa näin tänne alas, ennen kuolinpäivääs, ja ken on hän, mi sulle tietä näyttää?»

Ma hälle: »Eksyin erämaahan tuolla ylhäällä, elämässä kirkkahassa, ma ennen kuin ol' ijän mitta täysi.

Mun siitä auttoi vasta eilis-aamu: tää ilmestyi näät eteen eksynehen, hän mua kotiin tätä tietä johtaa.»

Hän mulle: »Jos sa seuraat tähteäsi, sataman saavutat sa kunniakkaan, mikäli näin ma eloss' autuaassa.

Niin varhain jos en kuollut oisi, työhös sua öisin vahvistanut, nähden, että sinulle suopea niin Taivas oli.

Mut kansa oma,[76] paha, kiittämätön, mi muinen Fiesolesta lähti, vielä sen vuorten kovan hengen kolkostama,

vihaava on sua hyväin töittes tähden; ja syystä, sill' ei viikunoitten sulo sovellu karun korpimetsän keskeen.

Sokeuden maine maailmass' on heillä, he ovat heimo kade, ahnas, korska; sa heidän tavoistansa puhdistuos!

Niin suuren kunnian suo Taivas sulle, molemmat että puolueet sua isoo, mut loitos jääpi raavaan suusta ruoho.

He olkoot itse heinä itsellensä, Fiesolen karja syödä saa ei kukkaa— jos joku kasvaa vielä heidän suossaan—

miss' elää jälleen pyhän Rooman rotu, jällelle sinne silloin jäänyt, koska pesäksi moisen pahuuden se tehtiin.»

Ma vastasin: »Jos täyttynyt ois toivo jokainen tämän sydämen, te ette viel' oisi ihmisluonnon ulkopuolia.

Ma muistan—ja se muisto nyt mun murtaa kuvanne hyvän, rakkaan, isällisen, kun eloss' ennen opetitte mulle

inehmon kulun kuolemattomuuteen. Ma kuinka teitä tuosta kiitän, soipa on kieleltäin, niin kauan kuin ma elän.

Mut mitä elämästäin ennustatte, kirjoitan, kätken naista[77] varten, joka sen selittää, jos hänen luokseen saavun.

Niin paljon sentään virkkaa voin ma teille, jos omatunto vain ei vaivaa mua, ma olen valmis joka kohtalohon.

Ei outo korvallein tuo ennus enää; siks onnen pyörä pyöriköön kuin tahtoo ja kuokka heilukohon peltomiehen!»

Mun Mestarini silloin taapäin kääntyi, mua oikealta katsoi, lausui: »Hyvin se kuuntelee, ken neuvon viisaan huomaa.»

Ma silti kuljin keskustellen kanssa Brunetton, kysyin, ketkä tunnetuimmat ja suurimmat ol' hänen seurastansa.

Hän mulle: »Hyvä tuntea on eräät, toisista sopivampi vaieta on: tarina pitkä, aika lyhyt. Tiedä siis vain, ett' olivat he kaikki kirkon ja kirjan miehiä, maan-mainioita, mut kaikki saman synnin saastuttamat.[78]

Käy noiden kurjain kera Priscianus,[79] Francesco d'Accorso myös, ja nähdä voisit, niin likaiseen jos sulia oisi halu,

hänetkin,[80] jonka Arnon rantamilta lähetti paavi luokse Bacchiglionen; hän sinne jätti huonon miehuutensa.

Enemmän puhuisin, mut pitemmältä en haastaa enkä käydä voi, kun uuden nään nousevan taas hietikolta savun.

Tavata saa en sieltä saapuvia. Mut sulle suositan *Tesoroani*, ma jossa elän. Enkä muuta ano.»

Hän sitten kääntyi, juoksi pois kuin juostaan viherjän viirin vuoksi kilpaa[81] pitkin Veronan kenttää; eikä ollut näkö

hänellä häviön, vaan voiton saajan.

Kuudestaista laulu

Jo olin siinä, johon kuuluu pauhu ens piiriin syöksyväisen veen kuin kuuluu surina summa mehiläisten pesän,

kun kolmen varjon juoksull' eroavan näin joukosta, mi eespäin kulki alla tuon tuiman rangaistuksen rankkasateen.

Tulivat kohti, kaikki meille huutain: »Sa seis! ken puvustasi päättäin näytät olevan kaupungin tuon kehnon[82] lapsi!»

O, mitkä haavat jäsenissä heidän näin uudet, vanhat, tulen syömät. Vieläi, kun niitä muistan, sääli valtaa minut!

Oppaani kuuli heidät huutaviksi, puoleeni kääntyi, lausui: »Varro, näille sopivi meidän suoda kunniaata.

Ja tulta jos vaan tuon ei paikan luonto niin purkaisi, ma sulle mainitsisin: paremmin sopis sun kuin heidän juosta.»

Kun pysähdyimme, alkoivat he jälleen tuon vanhan virren, kunnes päästen liki he rattaan rakensivat askelistaan.[83]

Kuin vaanii otettaan ja voittoansa öljyiset, paljaat painijat, siks kunnes heill' alkaa iskut ynnä vasta-iskut,

näin pyörien he kukin katsoi minuun, niin että kaula aina kääntyi suuntaan päinvastaiseen kuin jalat. Yksi virkkoi:

»Hätämme, tien tään auhdon luoma, sekä näkömme häijy, alaston jos meitä ja pyyntöjämme saa sun halveksumaan,

maineemme mieles taivuttakoon, että sanoisit, kuka oot, kun kuljet jaloin elävin Tuonen maata turvallisna.

Hän, jonka jälkiin näät mun polkevaksi, paljaana, hapsin palanein mi hyppii, on ollut ylhäisempi kuin sa luulet.

Gualdradan[84] hyvän pojanpoika oli, nimeltä Guido Guerra,[85] maailmassa suurtoita miekoin hän ja miettein teki.

Tää toinen, vierelläin mi hietaa polkee, on Tegghiaio Aldobrandi,[86] ääntä min vielä tulis kansain kunnioittaa.

Ja minä, joll' on sama vaiva, olin Iacopo Rusticucci:[87] vahingoittaa mua varmaan enin nurja puolisoni.»

Tulelta turvassa jos ollut oisin, ma heidän luokseen alas oisin syössyt, ja luulen, oisi sallinut sen Opas.

Mut koska kärventynyt, korventunut tuoll' oisin, voitti pelko tahdon hyvän, mi vaati mua syleilemään heitä.

Niin virkoin: »Tuska eikä halveksunta tilanne piirsi niin mun mieleheni, se että myöhään sieltä haihtuu, heti

kun mulle äsken lausui Mestarini sanoja, joista päättää saatoin, että näkisin täällä teidän arvoisia.

Laps olen synnyinkaupunkinne, aina nimenne kunnioitetut ja työnne ma kuullut, maininnut oon rakkaudella.

Yön piirit jätän, oikean tään Oppaan lupaamat heelmät hyvät poimiakse, mut ensin tie maan keskukseen on mulla.»

»Nimessä sielusi», hän mulle lausui, »mi kauan johtakoon sun jäseniäs, ja maineesi, mi jälkees loistakohon,

sa virka, viipyvätkö vielä meidän maassamme uljuus, jalous kuin ennen vai kokonaanko siirtyneet on sieltä?

Näät Wilhelm Borsiere,[88] äsken tullut, mi tuolla kumppaneimme kanssa kulkee, kiduttaa meitä tuosta kertomalla.»

»Uus kansa ynnä äkkirikkaus ovat, Firenze, häijyks, ylimieliseksi niin tehneet sun, sa että itse itket!»

Näin kasvoin kohotetu, huusin. Uskoi nuo kolme vastanneen mun heille, katsoi kuin toistaan katsotaan, kun totuus kuullaan.

He vastasivat: »Jos on yhtä helppo sun aina muita tyydyttää, mies olet miekkoinen vapaa-puheisuudessasi!

Pimeät nää jos paikat kerran jätät ja palaat alle kauniin tähtitaivaan ja sull' on ilo virkkaa: olin siellä,

sa meistä kerro joskus kansan kuulla.» Nyt piirin murtaen he pakenevan kuin siivin eikä jaloin nopsin näytti.

Niin pian ei ois virkkaa voinut: amen, kuin pois he riensivät. Siks Mestarini myös sopivaksi katsoi lähdön meille.

Ma seurasin; ja hetken käytyämme niin läheltä jo virran pauhu kuului, ett'ei ois puhettamme erottanut.

Kuin joki tuo, mi juoksevi Monvison juurelta ilmoja päin itäisiä vasenta viertä Apenninein, jonka

siell' ylhäällä on nimi Acquacheta, mi sitten vaipuu alangolle, toisen jo nimen saavuttaen Forlin luona:

San Benedetton yläpuolia syöksyy jylisten alas alppiyrkännettä, tuhanten turva joss' ois olla voinut.

Niin kuului pauhaavan se tiemme päässä: punainen, pystysuora vetten vyöry, mi kohta kuuroks oisi korvan tehnyt.

Mull' oli köysi[89] köytty uumenillein, ma jolla joskus pedon kirjokarvan lien pyytää aikunut: sen kokonansa

kun olin vyöltäni ma irroitannut Oppaani määräyksen mukaan, hälle ojensin sen ma niinkuin kootun kimpun.

Sivulle oikealle käännähtäen hän hiukan taantui äyrähältä, heitti sen alas kuiluun ankaraan. Ma sanoin

näin itselleni: Mahtaa merkki uusi tää aiheuttaa uuden ihmehenkin, kun mestari noin silmin seuraa sitä.

Ah, kuinka varovainen olla tulis seurassa niiden, jotk'ei ainoastaan tekoa nää, vaan mietteen salaisimman!

Hän mulle virkkoi: »Mitä varron, pian on nouseva, ja mitä aatoksesi nyt aavistaa, sun silmäs nähdä saavat.»

Totuutta, joka valheen kasvot kantaa, inehmo huulin kiintein säilyttäköön, häpeä syytön koska tuosta tulee.

Mut minä vaieta en voi; ja kautta tään kirjan säikeiden, jos eivät ehkä ne vaille kestäväää jää suosiota, lukija, vannon, että näin ma hahmon, sydäntä uljaintakin säikyttävän, siin' uivan halki ilman paksun, mustan,

kuin mies, mi mereen mennyt päästämähän on ankkuria, joka kiinni riuttaan tai muuhun tarttunut on, pintaan pyrkii

pään oikaisten ja jalat kokoon vetäin.

Seitsemästoista laulu

»Kas siinä hirviö[90] tuo huippuhäntä, mi vuoret nousee, murtaa muurit, aseet, kas, siinä hän, mi saastuttaa maanpiirin!»

Näin Oppahani mulle virkkoi: viittas petoa saapumahan äärimmälle äyräälle, päähän tiemme marmorisen.

Ja vilpin kuva saastainen tuo tuli, kohotti ylös pään ja vartalonsa, mut hännän jätti alle rannan raisun.

Sill' oli kasvot miehen rehellisen, niin hyvänsuopa yläpuolen pinta, mut muulta kaikeltaan se käärmee oli.

Käpälat karvaiset ol' olkaan asti ja rinta, selkä sekä kirjokyljet ryhmyiset ynnä kilpisuomuksiset:

ei värikkäämmiin kuteet, loimet kulje tataarien, turkkilaisten kankahissa, ei moista kutonut myös lie Arakne.

Kuin ruuhet usein rantamalla viruu puoleksi veessä, maalla toinen puoli; kuin virransuilla Saksan syömärien

majava istuu kalanpyynnissänsä; niin peto ilkeä tuo pysytteli äyräällä paatisella hiekka-aavan.

Sen häntä tyhjyydessä kiemurteli kivertäin ylös myrkkyyhaarukkaansa, hän jolla iskee skorpionein tapaan.

Oppaani lausui: »Tiemme kaarrettava nyt meidän tästä tuonnepäin on, missä viruvi, vartovi tuo vilpin peto.»

Astuimme alas äärtä oikeata askelta kymmenkunta, pitkin törmää, näin tulta ynnä hiekkaa välttääksemme.

Sen luokse tultua ma hietikolla näin jonkun matkan päässä ihmisiä, jotk' istui liki kuilun jyrkännettä.

Oppaani lausui: »Että täyden saisit sa tiedon tästä suppilosta, mene ja katso, mik' on olomuoto heillä.

Mut puhees heidän kanssaan lyhvet olkoot! Sill'aikaa haastan pedon kanssa, että se meille myöntäis vahvat hartiansa.»

Näin vielä kielekkeelle viimeiselle tään piirin seitsemännen, missä suku tuo synkkä istui, aivan yksin menin.

Pusertui tuska heidän silmistänsä, he sieltä täältä käsin torjuella kokivat tulta ynnä hiekkaa kuumaa.

Kesällä koirat tekevät myös samoin jalalla taikka kuonollaan, kun heitä purevat kirput, kärpäset ja paarmat.

Eräiden kasvoja nyt katsoin heidän, tuon tulen tuskallisen kalvamien; en ketään tuntenut. Mut ripustetun

näin kunkin kaulaan kukkaron, min väri ja merkki kullakin ol' erikoinen; näkyivät silmin nauttivan he siitä.

Kun tuossa tutkin, sattui silmähäni keltainen kukkaro, min päältä kuva sininen siinsi jalopeuran.[91] Eespäin

kun tuosta katseheni käänsin, toisen näin veripunaisen ja siihen hanhen kuvatun, valkeamman norsunluuta.

Ja yks, min valkolaukku kantoi kuvaa sinisen, tiineen emäsian, lausui minulle: »Mitä teet tään kuilun yössä?

Käy pois! Mut koska vielä elät, tiedä, on naapurini mun, Vitaliano, sijansa saapa tässä vierelläni.

Firenzelaisten kesken padualaisna tässä istun, kuulen, kuinka korvahani he huutaa: Tulkoon ylin valtaherra,

min kukkaross' on pukin kolmen kuva!» Hän siinä suuta mursi, kieltä näytti kuin härkä, joka kuonoansa nuolee.

Mut minä, etten viipymällä mieltä sen pahoittais, mi nopsa olla käski, palasin luota varjoin uupuneiden.

Oppaani kohtasin, mi pedon julman selässä istui jo ja virkkoi mulle: »Nyt ole uljas, tässä ei pelko sovi!

Käy kulku alas moista porrastietä: sa eteen nouse, minä keskell' istun, ettei se pyrstöllään sua vahingoittais.»

Kuin mies, mi kuumeväristysten tulon jo tuntee, jonka kalpenee jo kynnet ja joka vapisee, kun varjon näkee;

niin minä kuullen sanat nuo. Mut niiden myös uhka sai mun häpeemään, mi tunne rohkaisee orjan isäntänsä eessä.

Ma istuin hartioille hirmuisille ja tahdoin sanoa: »Mua kiinni pidä!» mut kieleni ei totellut kuin luulin.

Mut hän, mi auttanut mua aikaisemmin hädässä oli, heti noustuani lujasti kädellään mun vyötti, tuki.

Ja virkkoi: »Geryon, nyt lähde matkaan! Hitaasti laskeu, laajoin kaartein, muista, ett' outo on nyt sulia kuorma kantaa!»

Kuin pursi, joka taapäin tyrkätähän rannasta ensin, niin hän lähti; sitten kun tunsi vapaa olevansa, käänsi

hän hännän sinne, miss' ol' ennen rinta, ja käytti sitä lailla ankeriaan kápälin kaksin ilman halki soutain.

En luule, että pelko suuremp' oli, Phaëton[92] koska päivän ohjat jätti, min vuoksi vieläi taivaankansi palaa;

ei myös, kun vahan sulaessa raukka Ikarus[93] tunsi siipein irtautuvan ja isä hälle huus: On turma eessä!

kuin pelkoni nyt nähdessäin, ett' tyhjyys mua kaikkialta ympäröi ja kaikki silmistä häipyi, paitsi selkä pedon.

Hitaasti laskeuu se, uiden vitkaan ja loivin kaartein; huomaa tuost' en mitään, vain että alhaalta mua vastaan tuulee.

Jo oikealta kuulin vetten kuohun allamme ukkosena jymisevän; kumarsin päätä sinne katsoaksein.

Pelästyin kuilua nyt kaksin verroin, tulia näin ja valitusta kuulin, vavisten ojentausin taas ma taapäin.

Näin sitten—mit' en ollut ennen nähnyt— kuink' alas kaartein kuljettiin ja eri tahoilta kuinka näkyi suuret kauhut.

Kuin haukka kauan ollut lentimillään, mi nää ei lintua, ei houkutinta, saa metsästäjän sanomaan: Sa painut,

ja vaipuu sinne, mistä nousi nopsaan, sataisin kaartein, istuu isännästään etäälle uupuneena, tympeänä;

Niin Geryon myös meidät maahan laski juurelle jyrkän ryhmyriutan, sitten kun näki meistä päässehensä, kiiti

pois niinkuin nuoli, jonka jousi viskaa.

On paikka helvetissä, Malebolge, kivistä tehty, teräsharmaa, niinkuin myös kalliotkin, jotka saartaa sitä.

Tuon kentän pahan keskuksessa juuri syväne laaja, synkkä ammottavi; sen rakenteen ma kohdallansa kerron.

Se vyöhyke, mi jää kuin renkahaksi välille syvänteen ja vuoriseinän, jaettu kymmeneen on uurtehesen.

Kuin siellä, missä muurein suojaks linnaa alati uudet vallihaudat kaartaa, on paikan muoto, silmään sattuvainen,

sen mukaisen myös kuvan tarjoo tämä. Ja niinkuin moisten linnain kynnyksiltä vie pienet sillat rantaan äärimmäiseen,

niin täällä kallioden alta johti kiviset polut poikki muurein, hautain luo syvänteen, ne johon päättyy, katkee.

Tää oli paikka, johon meidät jätti Geryon; Runoniekka kulkemahan vasenta puolta läks, ma jäljessänsä.

Näin oikealla uutta surkeutta ja uudet vaivat, uudet kiusanhenget, joit' oli ensi kuilu tulvillansa.

Pohjalla syntiset nuo alastomat tulivat toista puolta vastahamme, taas toista myötämme, mut nopeammin:

kuin roomalaiset Riemuvuonna[94] sillan jakoivat kansan vuoksi kahteen osaan, niin että toista puolta toiset kulki

päin linnaa Angelon—ne, joilla matka vei kirkkoon Pyhän Pietarin—ja toiset sivua toista vuorta kohden kävi.

Molemmiin puolin kuilunpohjaa synkkää pirujen pieksävän ma sarvekkaiden näin heitä takaa vinhoin raippavitsoin.

Ah, kuinka heiltä sääret nopsaan nousi jo ensi iskulla! Ei toista eikä kolmatta kukaan jäänyt vartomahan.

Näin käydessäni yhteen syntisistä katseeni kiintyi, ja ma virkoin heti: »En tuota varmaan näe ensi kertaa.»

Siks viivähdin ma häntä tunteaksein, pysähtyi lempeä myös Saattajani ja salli, että hiukan taapäin käännysin.

Salata kasvonsa tuo raipan-saaja koetti maahan katsomalla, mutta ma hälle virkoin: »Sa, mi painat katsees,

jos piirteet kantamas ei väärät liene, oot Venedico Caccianimico.[95] Mut mistä kirpeä tää kipu sulle?»

Hän virkkoi: »Tuota mielelläin en kerro, mut kirkas kielesi mun pakottavi muinaista muistamahan maailmaani.

Ma olin se, mi kaunihin Ghisolan sain myöntymään Markiisin lemmenleikkiin, kuin tuosta kertoneekin tuhina taru.

Tääll' yksin itke en bolognalaisna: päinvastoin paikka tää niin täys on meitä, ett' enemmän ei kaiu murtehemme

välillä Savenan ja Renon virtain. Jos tuosta todistusta tahdot tarkkaa, palauta mielees ahneutemme muisto.»

Näin hänen haastaessa, selkään häntä löi piru vitsallaan ja virkkoi: »Eespäin, sa parittaja! Tääll' ei naisten kauppa!»

Ma jälleen liityin seuralaiseheni. Tulimme askelilla muutamilla nyt kielekkeelle kallioisen rannan.

Sen päälle helposti me kiipesimme ja käyden oikeaan sen harjaa pitkin, ijäiset jätimme nää kauhun

kuilut.

Kun siihen päästiin, missä paasipolun on alla aukko käydä ruoskittujen, Oppaani lausui: »Varro, että silmääs

sattuisi muoto näiden muiden kurjain, sa joiden kasvoja et vielä nähnyt, kun kanssamme he samaa suuntaa kulki.»

Portaalta ijäiseltä katselimme jonoa toista, meitä kohden käyvää, samalla tapaa raipoin rangaistua.

Mun kysymättä hyvä Mestarini nyt lausui: »Katso, kuka suuri tulee, mi tuskassaan ei itke kyyneltäkään!

Näöltä kuink' on kuningas hän vielä!
Hän Iason on, jot' uljuus, lempi johti,
Kolkiista kerran viemään kultataljan.

Hän kulki ohi Lemnos-saaren, jossa sen naiset rohkeat ja julmat oli jokaisen miehenpuolen surmannehet.

Hän siellä sanoin sekä elein siroin Hypsipylen, tuon neidon nuoren, petti, mi itse ensin petti[96] naiset saaren;

ja jätti immen yksin, raskahana. Syy moinen hänelle moisen tuskan tuottaa ja tuska tuo on myös Medean kosto.

Käy hänen kanssaan kaikki viettelijät. Tää tieto asukkaista ensi kuilun ja heidän rikoksistaan riittäköhön!»

Nyt oltiin siinä, missä ahdas kuja käy ristiin toisen kivisillan kanssa ja siitä kaartuu kaaren toisen muotoon.

Näimme kansaa siellä kuilun toisen, jotk' ähkyä, korskuttavi kuonoansa ja itseänsä iskee käsin omin.

Sen äyräät home peitti, synnyttämä alhaalta kohoavan kolkon huurun, mi silmän niinkuin nenänkin on kiusa.

Niin syvä on sen pohja, ettei sinne voi nähdä nousematta kaaren selkään, miss' uloin kallion on kieli. Tuonne

tulimme, näin ma kuilun pohjan täynnä sukua, uppoovata saastaisuuteen, min laatu oli niinkuin ihmislantaa.

Mun tuota silmin tutkiessa, yhden pään näin niin likaisen, siit' ettei päättää oliko mallikko vai pappi, voinut.

Hän mulle huusi: »Miks niin ahnasti mun enemmän kuin muiden tilaa tarkkaat?» Ma hänelle: »Siksi, että muistan sinut,

sun oli silloin hiukses kuivat, oothan Alessio Intermini,[97] Luccan miesi; siks sua enemmän kuin muita katson.»

Hän mulle silloin, lyöden otsaluutaan: »Mun tänne upottivat mairitukset, jost' ei tää kieli koskaan saanut kyllin.»

Nyt lausui Mestarini: »Hiukan eespäin ojenna kasvosi, ett' oikein nähdä voit silmilläs tuon porton pörrötukan

ja hänen irstaan olentonsa; kynsin likaisin ruumistaan hän ruopii, milloin käy kyyryhyn ja milloin pystyyn nousee.

Thais[98] hän on, tuo irstas, lemmitylleen mi lausui, kysyvälle: 'Suurta saanko kiitosta lahjastain?'—'Ah, ääretöntä!'

Ja tämä riittäköhön silmillemme.»

Yhdeksästoista laulu

Oi Simon Magus,[99] oi sun kurja joukkos, te, jotka taivaan tavaraa[100]—min olla hyvehen morsion vain pitäis—myötte,

hopean portoks ahnahasti kullan! Nyt teidän häpeänne julki soikoon, näät teidän paikkanne on kolmas kuilu.

Seuraavan haudan keskikohtaan tulleet olimme siihen, missä paasisilta syvyyden päällä pystysuoraan nousee.

O, Kaikkiviisaus, kuink' on suuri taitees taivaassa, maassa, helvetissä vielä kuink' oikein voimas kaikki jakaa, säätää.

Näin kuilun seiniä ja pohjaa pitkin tuon tumman kiven poratuksi reikiin, kaikk' yhtä laajat, yhtä ymmyrkäiset.

Ei pienemmät, ei suuremmat ne olleet kuin kauniin San Giovannin[101] templin kolot, paikaksi kastajien tehdyt sinne.

Niist' yhden mursin, joku vuosi sitten, kun siihen hukkaa ol' lapsi muudan; ja minkä kerron nyt, se uskottakoon.

Jokaisen kolon suusta pisti esiin syntisten jalat ynnä sääret, pohkeet; muu kaikki piili reikään pistettynä.

Paloivat kunkin jalkapohjat tuosta, nivelet nykki niin, ett' oisi varmaan katkennut siinä side, vitsasköysi.

Kuin öljyttyjä esineitä liekki vain päältä syö ja pinnalt' äärimmältä, niin heitä kantapäistä varpaaneniin.

»Ken tuo on, Mestari», ma lausuin, »muita enemmän joka vääntele ja potkii ja jota punaisin myös liekki kalvaa?»

Hän mulle: »Jos sa tahdot, että kannan sun tuonne alas, miss' on törmä loivin, hän itsestään ja synneistänsä kertoo.»

Ma hälle: »Mik' on mielees sun, on munkin. Sa herra oot ja tiedät, ett'en eroo sun tahdostas, myös tiedät, mit' en sano.»

Tulimme harjalle nyt neljännelle, käännyimme vasempaan, ja kuilunpohjaan astuimme ahtahasen, reiäkkäösen.

Mua Mestarini lantehellaan kantoi ja saattoi aina reiän suulle, josta tuon oudon tuska säärin sätkyi ilmi.

»Ken kurja lienetkin, mi päälläs seisot kuin paalu, maahan upotettu, siinä», ma hälle haastoin nyt, »jos voit, niin puhu?»

Kuin munkki, murhamiestä ripittävä, min kutsuu kuolemata viivyttääkseen tää ääreen kuoppansa, ma tuossa seisoin.

Hän huusi:[102] »Bonifacius, tääll' ootko, sa ootko, Bonifacius, jo täällä? Siis erehtynyt kolme vuott' on ennus?

Noin nopsaan kyllästyitkö rikkauteesi, min vuoksi peljännyt et neittä pyhää sa pettää etkä raiskata myös häntä?»

Niin olin kuin on mies, mi ymmärtele ei vastausta hälle annettua, vaan häpee eikä virkkaa taida mitään.

Vergilius lausui silloin: »Sano, sano, ett'et sa ole miksi hän sun luulee!» Ja minä haastoin määräyksen mukaan.

Nyt jalat kurjan koukistuivat aivan, hän äänell' itkevällä, huokaellen noin virkkoi: »Mitä pyydät siis sa multa?

Jos tietää tahdot niin, ken olen, että tuon rannan raisun astunut oot alas, sa tiedä, kannoin paavin viittaa kerran.

Orsini olin, poika karhun, ahnas niin vuoksi heimoni, siellä että kultaa kokosin, täällä itse jouduin säkkiin.

Jo pääni alle painuneet on toiset edeltäjäni simonian orjat; tään purnun aukeamaan puristuivat.

Mun sinne alas myös on matka, koska hän saapuu, joksi sua luulin äsken, kun kysymyksen pikaisen tuon tein ma.

Mut kauemmin jo tässä seison päällän ja poltan jalkojani kuin hän jaloin punaisin paistuva on paikassani.

Näät hänen jälkeensä on laiton paimen[103] lännestä saapuva, syin saastaisemmin, mi meidät molemmat maan alle peittää.

Uus on hän Josua, Makkabeen miesi:[104] kuin tällä kuninkaansa armo oli, niin hällä suojeus Ranskan hallitsijan.»

En tiedä, lienkö liian nopsa ollut, kun hälle vastasin vain tähän tapaan: »Siis virka, kuinka paljon rahaa pyysi

Pyhältä Pietarilta Herra meidän, tään käteen avaimensa uskoessaan? Hän varmaan tuota vaati vain: *Mua seuraa!*

Ei Pietari, ei muutkaan Matteukselta veroa vaatineet, kun arvan kautta tää sijan sai, mi petturin ol' ennen.

Jää tänne, oikea on rangaistukses! Ja hyvin kaitse pahoin koottu rahas,[105] mi rohkaisi sun riitaan Kaarlen kanssa.

Ja ellei estäisi mua kunnioitus avainta ankarinta kohtaan, jota sa kannoit elämässä kaunoisessa,

käyttäisin kieltä vielä kirpeämpää; näät ahneutenne on maanpiirin murhe, te hyvät polkein kohotatte huonot.

Evangelista teit' on tarkoittanut, te paimenet, kun näki vetten päällä hän ruhtinaiden porton istuvaksi:

tuon saman, joka seitsenpäisnä[106] syntyi, sai mahdin kymmensarvisen, niin kauan kuin miehellensä mieluinen ol' hyve.

Te Jumalaksi tehneet ootte rahan, kurjimmat ootte kuvain kumartajat: pakana yhtä palvelee, te sataa.

Ah, Constantinus, pahaa kuinka paljon perusti, kääntymykses ei, vaan lahjas, tuo saama ensimmäisen rikkaan paavin!»

Mun moista virttä vierittäissä hälle, hän kovin jalkapohjiansa potki vihasta taikka omantunnon syystä.

Ma luulen, että mielellensä kuuli nuo sanat Mestari, niin tyydyttävän puheeni vakaa näytti piirteitensä,

Hän sitten käsin kaksin tarttui minuun, mun nosti ryntäilleen ja kantoi ylös taas tietä, äsken alas astumaansa.

Väsynyt ei mua hoivaamaan hän ennen kuin kaaren kukkulalla, neljänneltä mi päälle viidennen vie harjantehen.

Sievästi siihen laski taakan rakkaan, varoen, vuoksi törmän tuiman, jyrkän, jot' tuskin pukki oisi nousta voinut.

Ja siitä toinen alho mulle aukes.

Kahdeskymmenes laulu

Uus vaiva uudet säkeet vaatii multa ja laulun kahdenkymmenennen tätä ens virttä, joka kirotuista kertoo.

Jo vallan valmis olin katsomahan ma kuiluun, allani mun ammottavaan, mi kyynelistä tuskaisista tulvi.

Näin kansaa syvänteessä pyöreässä ma käyvän ääneti ja itkein, kuten käy hautasaatot maailmassa meidän.

Alemma katsoin, kunkin hahmo näytti kuin iki-ihmeen kautta vääntyneeltä leuasta asti varren alkamahan:

päin lanteita näät kasvot heillä katsoi ja taapäin heidän käydä täytyi, koska evätty heiltä oli nähdä eespäin.

Kenties halvaus noin nurinkurin voi jonkun vääntää väkivalloin, vaikka en tuota nähnyt ole enkä usko.

Lukija, hyödykses jos Luoja kirjan tään kätees suo, sa arvaa itsestäsi, saatoinko kuivin katsein nähdä tuota,

kuvamme kuolevaisen vääntyneenä kun näin ma niin, ett' isku silmiensä rakoa pitkin peräpuolen kasto.

Ma totta itkin, kiven kielekkeesen nojaten kovaan, kunnes saattajani noin virkkoi: »Ootko niinkuin muutkin houkat?

Tääll' elää sääli olla säälimättä. Ken syyllisempi on kuin se, ken suree oikeuden jumalaisen voittotöitä?

Pääs nosta pystyyn, miesi nää min alla maa aukes eessä Teban kansan silmäin, ja kaikki huusivat: 'Sa minne syöksyt

Amphiaraus?[107] Miksi taiston jätät?' Mut laannut ei hän vierimästä ennen kuin luona Minoksen, mi kaikki korjaa.

Kas, kuinka rintanaan hän selkää käyttää: kun liian kauas eespäin nähdä tahtoi, hän taapäin katsoo nyt ja taapäin astuu.

Nää myös Teiresias,[108] min muoto muuttui, kun naisen hahmon sai mieshahmon sijaan ja jäsenet hän kaikki toiset aivan.

Ja vasta sauvall' lyötyänsä noita käärmettä kahta, yhteen kääriynyttä, sai Teiresias miehuutensa jälleen.

Tuo, jonka selkä päin on vatsaa hänen, on Aruns Lunin[109] vuoristosta, missä Carraran miesi laaksonpohjaa kyntää.

Valkoisten marmorpaatten keskellä asui siellä luolassaan hän, josta nähdä laajan hän meren voi ja taivaan tähtikirjat.

Ja tuo, mi nännejänsä, joit' et näe, hajalle päässein hapsin peittää, kääntäin pois meistä kaiken, missä karva kasvaa,

on Manto,[110] joka maata monta kulki ja sitten siihen jäi, miss' synnyin minä; sanella tuosta hiukan mielin sulle.

Kun kuollut häitä oli taatto, koska kaupunki Bakkos-jumalan ol' orja, hän kauan harhaeli maailmalla.

Italiassa ihanass' on järvi, juurella alpein, jotka sulkee Saksan Tirollin linnasta: Benaco on se.

Tuhansin lähtehin, Penninon päältä, välillä Valcamonican ja Gardan veet pursuu, jotka jäävät järveen tähän.

Keskellä sen on paikka, jossa piispat Trientin, Brescian ja Veronan yhteen vois tulla siunaamahan piiriänsä.

Varustus vahva, kaunis on Peschiera, tuo torjuu Bresciaa sekä Bergamo, miss' alimpana ranta kaartuu. Sinne

veet järven liiat kaikki virtaa, joita ei jaksaa säilyttää Benaco, juosten jokena sitten kautta kukkaniittuin.

Mut heti vierimään kun laine lähtee,
Benaco ei, vaan Mincio on sen nimi
Governoon saakka, missä Po sen nielee.

Alangon kohtaa alkujuoksussansa, nevaksi aukee, suoksi suurentuvi, suvisin ilman epäterveen huokuu.

Vaelsi impi hurja tuosta, näki suon keskellä hän kaistan maata kovaa, asumatonta, auran käymätöntä.

Jäi sinne, välttääksensä ihmisseuraa, hän orjineen ja taikatemppuinensa ja eli siellä, siks kuin kuolo saapui.

Inehmot, jotka ympärillä hajan asuivat, kokoutuivat paikkaan, minkä suomuuri turvas joka suunnan saartain.

Kaupunki nousi vainaan kunnahalle, ja ensi keksijänsä mukaan, ilman muut' arpa, mainittihin Mantovaksi.

Enempi kansaa oli siinä ennen kuin Pinamonte[111] Casalodin petti, tuon houkan, viekkahalla neuvollansa.

Siks sulle kerron näitä, että koskaan jos kuulet toisin maani syntytarun, sen valhe totuutta ei vahingoittais.»

Ma hälle: »Mestari, sun sanas ovat minulle varmat niin ja luotettavat, muut ett' on hiiliä vain sammuneita.

Mut sano mulle, samoojista noista erota etkö ketään mainittavaa, näät moista vaan nyt mieltii aatokseni.»

Hän mulle: »Tuo, min leukaparta hajoo ruskeille hartioille, augur' oli ajalla, jolloin Kreikka miehist' tyhjä,

niin oli että joku jäi vaan kehtoon. Hän Kalkaan kanssa määräs hetken hyvän Auliissa päästää ensi laivatouvin.

Nimeltä ol' Eurupylus[112] hän; laulaa Runoni ylväs jossakin myös häntä, kuin tiedät sa, mi kauttaaltaan sen taidat.

Tuo toinen, lanteiltaan niin laiha, oli Mikael Scotus,[113] jolle outo mikään ei ollut temppu velhotaidon turhan.

Tuo on Guido Bonatti,[114] tuo Asdente, min mieli nyt ois pikilankaan, nahkaan, mut joka myöhään täällä katu. Kurjat

nuo naiset nää myös, jotka jätti neulan ja värttinänsä tullen taitureiksi ja tehden paha yrtein ynnä kuvin.

Nyt eespäin käyös, sillä Kainin tähti[115] rajalla seisoo pallonpuoliskoiden jo merta koskettain Sevillan alla,

ja viime yönä täys jo kuudan oli; sen varmaan muistat, sill' ei vahingoksi kuu sulle ollut syvyydessä korven.»

Noin puhui hän, me astuimme sill'aikaa.

Yhdeskolmatta laulu

Sillalta sillalle näin haasteloissa, joit' ei mun Näytelmäni laulaa mieli, tulimme kaaren kukkulalle, jääden

syvyyttä uutta Malebolgen ynnä tuon turhaa vaikerrusta katsomahan; se mulle synkkää synkemmältä näytti.

Kuin Venezian veistämöllä talvin tulinen, sitkas piki kiehuu, jolla taas kiinnitetään haahdet haurastuneet,

merille kelpaamattomat, ja toinen sill'aikaa uutta laittaa, toinen korjaa sivuja laivan paljon-purjehtineen;

ja yksi keulaa, toinen kokkaa takoo, tuo tekee airoja, tuo köyttä vääntää, tuo pikkupurjetta, tuo suurta parsii;

niin tuolla alla tiivis tahdas kiehui, ei tulen voimasta, vaan Luojan parsu kuin partaille, tahmistuen joka kiveen.

Näin sen, mut nähnyt siitä en ma muuta kuin kuplat, jotka pintaan kuohu nosti, ja kuinka kauttaaltaan

se nous ja vaipui.

Kun tuota tarkasti ma katsoin, Opas minulle huusi: »Varo itseäsi!» ja pois mun tempas siitä, missä seisoin.

Ma käännähdin kuin mies, mi nähdä halaa paettavansa vaaranpaikan, mutta min mieltä kauhu äkkinäinen karsii,

niin että pois hän rientää, vaikka katsoo: ja takanamme pirun mustan näin ma tulevan juosten pitkin paasisiltaa.

Ah, kuinka julma hahmoltaan hän oli, eleensä kaikki kuinka kauhistavat, levällä siivet, alla jalka nopsa!

Terävin, korkein hartioin hän kantoi syntistä, kahareisin istuvata, min pohkeisiin hän oli kiinni käynyt.

Hän sillaltamme huus: »Te kynsipirut, kas, tässä Luccan raatimies on muudan! Hän alas painakaa! Ma muita palaan

hakemahan, maa siell' on täysi heitä: Bonturo[116] ei, muut kaikk' on orjat rahan, saa raha siellä valkoiseksi mustan.»

Hän sinne heitti miehen, kääntyi, eikä varasta aja koira irtipäässyt niin nopsaan kuin hän kiisi paatta kovaa.

Mies uppos, sitten näkyi selkäpuolta.

Mut pirut sillan alta huusi hälle:

»Ei tässä auta kuvain kumarrukset!

Tääll' uidaan toisin näät kuin Serchion[117] veessä! Jos haarukoitamme et tahdo tuta, sa älä kellu pitkin pintaa siinä!»

He iskivät nyt sadoin hangoin häneen, sanoivat: »Täss' et tanssi julki, saatpa kalastaa sameassa nyt, jos voinet!»

Ei toisin kokit eivät kokkipoiat lihoja kahvelilla kattilahan syvemmä pistä pintaan nousevia.

Oppaani armas lausui: »Ettei näkyis olosi heille, piiloon käy nyt taakse tuon kallion, mi sulle turvan tarjoo!

Ja kuinka kuuletkin mua loukattavan, sa ällös pelkää, sillä tunnen seikat, jo kerran ollut oon täss' ottelossa.»

Hän sitten kulki sillan päähän, pääsi jo harjanteelle kuudennelle, siinä olikin paikka pitää otsa tyyni.

Kuin koirat, jotka haukkuhampain huimin ja raivoten käy kerjäläisen kimppuun, äkisti pysähtyvän, tyytyväisen,

nuo pahat henget sillan alta syöksyi, päin häntä kääntäin hangot kaikki, hänpä noin huus: »Te kaikki tyyntykäätte! Ennen

kuin minuun keksinnee kiinni käynte; yks ensin astukoon, mua kuulkoon, sitten te päättää saatte, onko iskettävä.»

Kirkuivat kaikki: »Malacoda[118] menköön!» Muut jäivät paikalleen, yks lähti, tuli ja virkkoi: »Mitä tahdot?» Mestarini

noin hälle: »Luuletko sa, Malacoda, mi näät mun tulleen turvallisna kautta eteenne kaikkien, tuon tapahtuneen

sanatta sallimuksen Herran? Anna mun mennä, sillä Taivahan on tahto, ett' toiselle tään tien ma synkän näytän.»

Niin hänen silloin haihtui ylpeytensä, hält' että hanko maahan vaipui, muille hän virkkoi: »Loukkaamaton olkoon tämä!»

Nyt mulle Mestari: »Sa, piileväinen välillä sillanpaatten siellä, tule tyköni pelvotta ja turvallisna!»

Ma silloin riensin hänen luokseen, mutta pirutkin kaikki eespäin lähti, josta pelästyin, että sanansa he pettäis.

Noin pelkäävän näin kerran antauneitten,[119] jotk' astui linnasta Capronan ulos vihollisparven sankan saartaessa.

Ma liityin koko olennolla kiinni Oppaasen, enkä kääntänyt pois silmää näöstä noiden paha-enteisestä.

Jo hangot nousi, kuulin kuiskittavan: »Jos iskis tuota takapäähän?» Toinen noin vastas: »Anna hälle aimo pisto!»

Mut piru tuo, mi kanssa Mestarini puhetta piti, kiirehesti kääntyi ja lausui: »Hiljaa, hiljaa, Scarmiglione!»

Hän sitten meille: »Kauemmas ei käydä tät' törmää voi, näät koko kuudes kaari pohjalla kuilun raunioina viruu.

Mut eespäin jos on teillä mieli, käykää alista tietä, tämän luolan kautta, pian teille toinen paasipolku aukee.

On eilen, tuntia viis[120] tästä vielä, kulunut vuotta tuhat kaksisataa kuuskymmentä ja kuus siit' asti, koska

tuo särkyi tie. Ma sinne jotkut näistä lähetän pikimerta pistelemään; te heitä seuratkaa, he teit' ei vaivaa.»

»Esihin Alichino, Calcabrina», hän heille jatkoi, »myöskin sa, Cagnazzo, ja Barbariccia joukon johdattakoon!

Myös tulkoot Libicocco, Draghignazzo, Cèriatto hampaineen ja Graffiacane ja Farfarello, Rubicante hullu!

Se iskekää, ken nousee pintaan! Nämä rauhassa pääskööt päälle törmän toisen, mi poikki kaartuu kaikkein syvyyksien.»

»Ah, Mestari, mit' on tää?» virkoin. »Yksin menkäämme sinne, ilman saattajia, jos tien sa tunnet vaan, en niitä kaipaa.

Jos olet varoillas kuin muuten olet, näät etkö, kuinka hampaitaan ne puree, puhuen pahaa kulmakarvoillansa?»

Hän mulle: »Tarvis sun ei säikähtyä, sa heidän anna suuta murtaa, meitä se koske ei, vaan niitä, jotka kiehuu.»

Patoa pitkin vasempaa he lähti. Mut ensin kukin heistä kielen painoi päin hampahia, merkiks johtajalleen,

mi soitti lähtöön perätorvellansa.

Kahdeskolmatta laulu

Oon nähnyt ratsumiesten lähtömarssit ja rynnäköt ja aseharjoitukset ja joskus myöskin pakomatkat nopsat;

Arezzon maassa miekkamiest' oon nähnyt ja sotarosvoja ja kulkureita, myös turnajaisten, aseleikin menot,

soidessa torven, rummun, kirkonkellon tai linnan merkkitulten loimottaissa, tapahan kotoiseen tai muukalaiseen;

en nähnyt ratsaita, en jalkamiestä humussa moisen huilun viel', en laivaa, mi tähteä tai maata etsii. Eespäin

pirujen kymmenparven kanssa käytiin. Mi saatto! Mut on seura paikan mukaan: kirkossa pyhät, kapakassa juopot.

Mut pikimerta päin ol' huomioni, ma nähdä tahdoin kuilun kaikki tilat ja varjojen myös siinä kiehuvaisten.

Delfinein lailla, jotka selkäkaartaan kohottamalla merimiestä neuvoo tuholta myrskyn purtta pelastamaan,

nuo syntisetkin lievikkeeksi vaivan myös joskus pintaan selän kohottivat, salaman-nopeasti taas sen peittäin.

Ja niinkuin ojanvieremällä näkyy päät sammakoiden, mutta jalkojansa ja muuta ruumistaan he eivät näytä,

niin täällä kaikkialla syntisiä. Mut lähestyissä Barbariccian, heti jokainen joutui porepinnan alle.

Ma näin—ja sydän tuosta kiertyy vielä— heist' yhden viipyvän, kuin tapahtua voi sammakolle sukeltaissa muiden.

Ja Graffiaccàn, mi lähin häntä oli, löi keksin tukkaan pikiseen ja nosti näin ylös hänet niinkuin saukon. Kaikki

nimeltä tunsin heidät jo, niin tarkkaan ma kuuntelin kun heitä valittihin, ja kuinka sitten toisiaan he kutsui.

»Oh, Rubicante, iske kyntes häneen, käy kiinni, nylje hältä selkänahka!» noin kuorossa nuo pahathenget huusi.

Ma lausuin: »Mestari, jos voit, niin tietää koeta saada, ken hän on, tuo kurja, mi käsiin joutunut on vainoojainsa.»

Oppaani astui liki häntä aivan ja kysyi, mistä oli hän. Hän vastas: »Navarran[121] valtiossa synnyin kerran.

Isäni oli huono mies, mi tuhlas itsensä, tavaransa! Äiti minut erästä herraa pani palvelemaan.

Tebaldo-kuningasta hyvää sitten ma palvelin, siellä aloin vilpistellä, se syy mun saattoi tähän kuumaan paikkaan.»

Nyt Ciriatto, jonka suusta, puolin molemmin, pisti torahampaat sian, jo antoi tietää, miltä toinen tuntui:

käsissä kissain pahojen ol' hiiri. Mut Barbariccia hänet kiersi käsin ja virkkoi: »Hiljaa, siks kun päästän hänet!»

Ja Mestariini kääntyen hän lausui: »Mit tietää tahdot häitä, kysy ennen kuin toiset nuo lyö kappaleiksi hänet!»

Oppaani näin: »Nyt muista sulta kysyn. Latinalaista[122] ketään tuntenetko pien alla tuon?» Hän vastas: »Juuri jätin

ma erään, joka lähimaasta oli. Josp' öisin vielä seurassansa siellä, en pelkäis kynsiä, en hankojakaan!»

Huus Libicocco: »Liiaks saamme uottaa!» Ja iski kurjan käsivarteen keksin reväisten pois sen kyynänpäätä myöten.

Myös Draghignazzo tahtoi reittä hältä kokea kynsin, tuosta päällysmiesi käännähti ympär' äkein silmäkulmin.

Kun taas he hiukan oli rauhoittuneet, Oppaani viipymättä kysyi häntä, mi vielä haavaa kädessänsä katsoi:

»Ken oli hän, jost' erosit, kuin sanot, sa vahingokses maalle nousten?» Hänpä noin vastas: »Pappi oli hän, Gomita,[123]

Galluran[124] mies, tuo lipas vilpin kaiken, mi isäntänsä vihamiehet hoiti niin hyvin, että kukin häntä kiittää.

Hän rahaa otti, antoi pois 'niin sievään', kuin sanoi hän. Myös muissa tomissansa hän oli konna, pieni ei, vaan suuri.

On hällä seurassaan Don Mikael Zanche,[125] mies Logodoron, eikä sanelemaan Sardiniasta heillä uuvu kieli.

Voi mua! Vielä puhuisit, mut pelkään ma tuota, joka hampaitansa hijoo ruumiini syyhyn varmaan ruopiakseen.»

Pääpiru kääntyi puoleen Farfarellon, min silmät pyöri halust' iskemisen, ja sanoi: »Tiehes, pahan ilman lintu!»

»Jos nähdä tahdotte tai kuulla», alkoi tuo peljästynyt taas, »Toskanan taikka Lombardian miehiä, ne tänne käsken.

Mut vähän väistykööt nuo kynsipirut, pelätä ettei tarvis kostoansa, ja minä, paikalleni jääden tähän, sijaani yhden kuusi muuta laitan: vihellän vain, mi meill' on merkkitapa, kun joku tahtoo pintahan.»
Gagnazzo

tuon kuuli, kuonoansa nosti, päättään pudisti, virkkoi: »Tuopa viekas temppu, min hän nyt mietti alas syöstäksensä!»

Mut hän, mi monet taisi temput, lausui: »Se muka viekkautta, koska kiusan pahemman hankin vaiva-veljilleni!»

Alichin pysynyt ei tyynnä, vastaan hän muiden mieltä virkkoi: »Jos sa alas sukellat, en sua juosten kiinni ota,

vaan siivin saavutan sun päältä pien. Pois kaikki! Olkoon äyräs taattu hälle! Saat nähdä, voitatko sa yksin meitä.»

Lukija, nyt sa leikin uuden kuulet.
Jokainen heistä pois päin kääntyi, ensin
Gagnazzo, hän, min mieli julmin oli.

Navarralainen ajast' otti vaarin, hän polkas vain ja äkkiarvaamatta sukelsi, pääsi heidän paulastansa.

Syvästi kaikki katuivat, hän enin, mi moisen tappion ol' aikaan saanut, hän sitten nousi, kirkas: »Saan sun kiinni!»

Se vähän auttoi: nopeammin pelko kun siivet samoo. Alas sinkos toinen, nous toinen, rinta ylöspäin taas lentäin.

Noin haukan kohti havistessa, sotka sukeltaa äkin pinnan alle, jättäin noloksi, äkeäksi vainoojansa.

Nyt pilaan suuttui Calcabrina, nousi, lens, ajoi takaa häntä, mielissänsä paosta miehen, toraa toivoellen.

Kun pikeen tuskin oli päässyt konna, tuo kynsin iski kumppaniinsa, alkoi tään kanssa kuilun päällä taiston tuiman.

Mut toinenkaan ei haukka ollut huono, vaan kynsi vastaan, kunnes kumpainenkin putosi pataan kiehuvaan. Sen kuumuus

rakens rauhan pikaisesti, mutta nyt ylös nousta enää eivät siivin piestä tahmein taistoveikot voineet.

Murheusi Barbariccia muiden kera, lähetti neljä avuks heille, keksit kädessä, rantaan toisehen, ja kaikki

hajausi paikoillensa pitkin törmää hädässä oleville ojentamaan jo pahoin palaneille haarukoitaan.

Jätimme heidät tuohon toimehensa.

Kolmaskolmatta laulu

Vait, yksin, vailla saattoseuraa, toinen toisensa askelia astuttihin me nyt kuin minoriitti-munkit käyvät.

Äskeinen riita vienyt aatokseni taruhun oli Aisopoksen, jossa hiirestä hän ja sammakosta[126] kertoo.

Lähemmät eivät toistaan sanat samat kuin tapaukset nuo, jos tarkkaavasti ken vertaa niiden alun ynnä lopun.

Ja niinkuin aatos toisen siittää, syntyi jo ensimmäisestääni toinen mulla, ens pelkoni mi kaksinkertaistutti.

Noin mietin: Nuo niin pahan pilkan saaneet on meidän vuoks, ja vaurion ja herjan, mi varmaan heidän mieltään katkeroitaa.

Jos viha ilkeyteen nyt heissä yhtyy, he meitä himoitsevat hirmuisemmin kuin koira, joka jänön jäljen löytää.

Pelosta nousevan jo tunsin tukan ja aatos aivoissani askarteli, kun virkoin: »Mestari, jos meitä pian et piilota, ma pelkään, kynsipirut tekevät pahaa meille; jäljessämme he ovat, tunnen heidät, nään jo heidät.»

Ja hän: »Jos peili oisin, ulkonaista en kuvaas nopeammin heijastaisi kuin sisäiset nyt kiinnän mielikuvias.

Nyt juuri aatoksesi sattui seuraan mun aatosteni, saman hahmoisien, niin että saman niistä tuuman tein ma.

Jos ranta oikea on kyllin loiva, ett' alas toiseen voimme käydä kuiluun, pelätyn vältämme me vainon varmaan.»

Tuon neuvon tuskin sai hän antaneeksi, tulevan näin jo heidän tuiki liki, levällä siivet, meihin tarttuakseen.

Oppaani äkkiä nyt otti minut kuin äiti, joka tulenpauhuun herää ja näkee ympärillään ilmiliekit, ja pojan tempaa, pakenee, ei viivy sen vertaa, että paidan saisi päälleen, kun itse ei, vaan laps on huolenansa.

Jo äyrähältä rannan raisun äkin hän syöksyi pitkin vuorta viettävätä, mi kuilun seuraavan on toinen parras.

Ei myllyn-uraa myöten juokse vesi ratasta pyörittämähän niin nopsaan, ei rattaan siipihinkään syöstessäsä,

kuin pitkin palletta nyt Mestarini mun kantain polvellansa niinkuin lastaan, ei enää niinkuin seuralaista saattain.

Hän jaloin tuskin pohjaa polki kuilun, kun vainoajat päämme päällä näkyi, huipulla törmän; vaan ei tuosta vaaraa.

Näät Taivaan tahto, joka pannut heidät viidennen kuilun vartioiksi oli, sen ulommaks ei heille voimaa suonut.

Alhaalla siinä lauma maali-iho se kiersi hitain askelin ja itkein ja ulkomuodoin murtunein ja raukein.

Heill' oli viitat, niiden niskapussit vedetyt silmäin yli, kaikki kuosiin, mi Kölnin munkeilla on käytännössä.

Ne päält' on kullatut ja huikaisevat, sisältä lyijyä, niin raskaat, että sen rinnall' olkiset vain Fredrik keksi,[127]

voi viittaa, joka ijäisesti painaa! Kävimme jälleen suuntaan vasempahan, kuin hekin, katsoin vaikerrusta vaivan.

Mut tautta taakkansa tuo lauma raukee niin hiljaa kulki, että seura uusi meill' oli joka jaksannalla jalan.

Siks sanoin Mestarille: »Etkö löytäis jotakin, jonk' ois tuttu työ tai nimi, jos käydessämme silmin sinne vaanit?»

Eräspä, kieltä nyt Toskanan kuullen, huus takanamme: »Hiukan hidastukaa, te rientäväiset halki ilman synkän!

Kentiesi multa saat sa pyytämäsi.» Oppaani minuun kääntyi, virkkoi: »Varro, ja hänen askeltensa mukaan astu!»

Pysähdyin, näin ma kahden katsannossa palavan pyyteen päästä seurahani, vaikk' esti ahdas tie ja taakka heitä.

Luo tultuaan he silmin suurin, kieroin mua kauan, vaiti katsoivat, ja sitten toisiinsa kääntyivät ja virkahtivat:

»Tuon kurkku näyttää liikkuvan, hän elää; ja jos he kuolleit' on, mik' oikeus heillä on käydä lyijyviittaa kantamatta?»

Minulle sitten: »Mies Toskanan, tullut suruisten teeskentelijöiden seuraan, ä! ylenkatso lausua, ken olet.»

Ma heille: »Synnyin, kasvoin kaupungissa suuressa luona kauniin Arno-virran, ja asun ruumiissa, miss' aina asuin.

Mut keitä itse, joiden poskipäille niin suuren tuskan nään ma tippuvaksi? Ja mikä päällänne tuo kiusa kiiltää?»

Yks heistä virkkoi: »Nämä keltaviitat lyijyiset ovat ja niin raskaat, että näin vaakojansa vapisuttelevat.

Hilpeitä munkkeja[128] Bolognan oltiin, ma Catalano, Loderingo tämä, valitut kumpikin sun kaupungistas,

kuin tapa ottaa rauhan vartiaksi mies yksinäinen on; ja moiset oltiin, viel' että näkyy se Gardingon luona.»

Ma aloin: »Munkit, teidän työnne pahat...» etemmä päässyt en, kun maassa miehen näin paalun kolmen ristiin-naulitseman.

Mun nähdessään hän kokonansa kääntyi, puhalsi, huokas partahansa. Huomas sen munkki Catalano, virkkoi mulle:

»Tuo lävistetty,[129] jota katsot, kerran sen painoi farisealaisten mieliin, ett' yhden sopii kansan eestä kuolla.

Paljaana poikki tien, kuin näät, hän lepää, ja tuta saa hän, kuinka paljon painaa täst' yli kulkevainen kukin. Sama

on tuska hänen apellaan[130] myös täällä ja jäsenillä kaikilla sen Raadin, mi oli juutalaisten turman siemen.»

Ma hämmästyvän näin Vergiliuksen tuon tähden, joka ristiin-naulittuna noin kurjaa kärsi ikirangaistustaan.

Hän sitten munkin puoleen kääntyi, lausui: »Suvaitkaa virkkaa, jos on teillä lupa, täst' onko oikeahan tietä mitään,

jota me kaksi voimme täältä päästä avutta enkelien mustain: pakko on heillä tulla saattamaan, jos tahdon.»

Hän virkkoi: »Lähempänä kuin sa toivot käy harju suuren piirin reunast' asti, mi kaikki nämä kauhun laaksot leikkaa,

se vaikk' on haljennut tään kuilun päällä; te voitte nousta röykkiöitä, jotka sivuja alhon ynnä pohjaa peittää.»

Pää painuksissa Opas hetken seiso, noin haastoi: »Huonot saimme ohjeet hältä, mi tuolla syntisiä hangoon kiusaa.»

Ja munkki: »Kuulin Bolognassa, kuinka pahetta mont' on Saatanalla, myöskin hän että viekas on ja valheen isä.»

Jo Opas suurin askelin pois astui näöltään jonkun verran suuttuneena,[131] siks erosin nyt kuorman-kantajista

rakasta seuraten taas Mestaria.

Neljäskolmatta laulu

Kun nuor' on vuos ja Päivä kutrejansa merkissä Vesimiehen[132] lämmittävi ja lyhenee yöt päivän pituisiksi;

kun kuura maahan maalaelee kuvaa siskonsa valkean,[133] mut kesken aivan siveltimestä loppuu tempraväri;

maamiesi, jolta rehu puuttuu, nousee ja katsoo, näkee valkeoiksi kedot kaikk' ympärillään, lyöden lanteisiinsa;

kotihin palaa, kaikkialla voihtii kuin raukka, neuvoa mi nää ei mitään; taas ulos käy ja toivon uuden tuntee,

kun huomaa maailman hän muuttuneeksi vähällä aikaa, paimensauvaan tarttuu ja ajaa lampahansa laitumelle.

Näin minä säikähdyn myös Mestaria, kun näin ma synkistyvän otsan hältä, ja yhtä pian myös pelko haihtui.

Näät sillalle kun tultiin murtuneelle, niin Opas kääntyi minuun katsein lempein, min tunsin vuoren tuiman juurelt' asti.

Murrosta katsoi, sitten neuvon jonkun valitsi, tutki tarkoin röykkiöitä ja vihdoin nopeasti tarttui minuun.

Ja niinkuin se, mi askartaa ja miettii ja näyttää aina kauas katsovalta, hän minut nostain kivenlohkareelle

jo toista tutki ryhmypaatta, lausui: »Tään päälle sitten kiipeä, mut ensin koeta, kantaako se sun.» Ei ollut

tie tehty kaapumiesten käydä. Tuskin me päästiin, keveästi hän, ma hänen avulla, järkäleeltä järkäleelle.

Ja ellei rinne tässä ollut oisi lyhyempi toisen rannan reunaa, ehkä mun, vaikk' ei häntä, voittanut ois taival.

Mut koska koko Malebolge viettää alimman alhon suuta kohti, johtuu näin kuilun kunkin asemasta, että

ylempi sen on toinen seinä, toinen alempi: huipulle siks vihdoin tultiin, min viime paasi ulos pistää. Tuonne

kun päässyt olin, tunsin keuhkojeni niin hengästyneen, etemmäksi että en jaksanut, vaan alas istuin heti.

Nyt Mestari: »Sun aik' on tarmostua, ei istuen näät untuvilla eikä matolla maaten maine saavu koskaan.

Ja maineetta ken elämänsä elää, hänestä moinen jää vain jälki maahan kuin savu ilmaan, vaahto veteen jättää.

Siks nouse, voita uupumukses, hengen väellä, joka kaikki esteet raivaa, jos vain ei heity ruumiin raskaan valtaan!

Pitemmät meill' on portaat nousevina, ei riitä, ett' on tultu nää. Jos minut tajunnut oot, sa tuosta vahvistunet.»

Nyt nousin, näytin keuhko-kelpoiselta, mun vaikka hengästynyt puskui povi, ja virkoin: »Käy, ma vankka, uljas olen!»

Kuljimme harjaa kukkulan, mi oli pahempi käydä, paasi-rikkoisempi, kaidempi, jyrkempi kuin edellinen.

Puhelin, ett'en uupuneelta näyttäis; nyt ensi kuilusta soi ääni vastaan puhetta purkain katkonaista. Mitä

hän haastoi, tiedä en, ma vaikka olin jo kaarell' yli kuilun kulkevalla, mut sanat soivat soperrusta vihan.

Ma alas kumarruin, mut nähdä silmin elävin pimeäss' en voinut pohjaan, siks sanoin: »Mestari, nyt rientäkäämme

rannalle toiselle, sen äärtä alas! Niinkuin täss' ymmärrä en, vaikka kuulen, niin nää en mitään, vaikka katson alas.»

Hän virkkoi: »Muut' en vastausta anna kuin teon, sillä toivomusta selvää työn sanattoman ain on seurattava.»

Kävimme alas sillan päästä, missä se rantaan kahdeksanteen johtaa; siinä minulle aukes uuden kuilun syvyys.

Niin kauhistavan siellä käärneläjän ja lajeiltaan niin erilaisen näin ma, sen muisto että veren vielä hyytää.

Ei erämaassa Libyan niin paljon lie kytä, käärmehiä piston, polton, ei matajoita purun myrkyllisen; ei koko Etiopia lie luonut niin paljon saalahia saastaisia, Punaisen meren ääret eivät myöskään.

Keskellä käärmejoukon synkän, julman alastomat ja arat juoksi vainaat, toivotta tulla näkymättömiksi tai päästä piiloon. Kädet käärmein selkään sidotut oli, eessä kiemurtavin, päät, purstot, joiden takaa pisti heitä.

Ja katso, yhtä, meihin päin mi seiso, lähene käärme muudan, pisti häntä välihin kaulan ynnä hartioiden.

Ei O:n, ei I:n niin nopsaan merkki piirry kuin syttyi hän ja paloi; pakko hänen pudota maahan, tulla tuhkakksi oli.

Ja kun hän maassa hajonneena makas, kokousi tuhka itsestänsä jälleen, samana että taas hän seiso heti.

Noin kertoo suuret viisaat, että kuolee myös Feniks-lintu, syntyäkseen jälleen, kun viidessadas saapuu vuosi. Sitä

elätä eivät yrtit eikä vilja, vaan suitsutuksen tipat, kardemumma, ja myrrha, nardus sen on viime vuode.

Kuin mies, mi kaatuu, eikä tiedä, kuinka, vetikö maahan pirun voima hänet vai verenseisahdusko äkillinen;

ja nousee tuiki typerryksissänsä ja katsoo, katsoessaan huokaa, tuskan tuon kärsimänsä vielä vanki ollen;

niin näytti syntinen tuo noustuansa. Oi, oikeutta Jumalan, kuink' olet sa ankara ja kuinka koston iskee!

Nyt Opas kysyi hältä, ken hän oli.
»Tipahdin», vastasi hän, »hetki sitten
Toskanan maasta tähän kuiluun kolkkoon.

Äpäpä olin, ihmisen ei elo, vaan eläimen mua miellytti: oon eläin Pistoian pesästä, oon Vanni Fucci.»[134]

Ma Mestarille: »Pyydä häntä jäämään ja kysy, syy mi tänne syöksi hänet, minulle tutun veren, vainon miehen.»

Sen kuuli syntinen, ei teeskennellyt, kohotti päänsä, sielunsa mun puoleen, häpeään häijyn ilme kasvoillansa;

ja virkkoi: »Koskee kipeämmin minuun, mun että näät nyt tässä kurjuudessa, kuin ero toisest' elämästä äsken.

Evätä en voi vastausta sulta. Siis kuule: oon näin alas syösty, ollen pyhien astioiden kirkkovaras.

Ja toista väärin tuosta syytettihin. Mut ettei näky tää ois sulle ilo,[135] jos joskus paikan pimeydestä pääset,

avaja korvas sanallein, ja kuule: Pistoias' ensin 'Mustat' murtuu, sitten Firenze uuden kansan saa ja tavat.

Mars Magra-laaksosta[136] on tuova tulen, mi peittyy pilveen pimeään, ja myrskyn kohisten, käyden tuiman pyörretuulen,

Picenon kentällä on soipa sota; se tuli silloin pilvest' iskee, sattuu jokaiseen 'Valkeaan' sen vaaja tuima.

Tään tuskaksesi kertonut ma olen.»

Puheensa päätti rosvo, nosti kädet molemmat, näyttäin kahta viikunata,[137] ja huus: »Ne sulle, Taivas, tarjoon, ota!»

Siit' asti käärmeitä ma suosin, niistä näät yksi kaulan häitä kiersi, niinkuin sanoa oisi tahtonut: Jo riittää!

Ja toinen käsivarret väänsi hältä niin eespäin koukistuen vangiksensa, hän että liikuttaa ei niitä voinut.

Pistoia, voi Pistoia! Miks et muutu jo tuhkakksi ja olemasta lakkaa, pahassa kun jo kantaheimos voitat?

Pimeissä piireissä Infernon kaiken niin suurt' en nähnyt paatumusta, vaikka hänetkin[138] näin, mi muurilt' Teeban syöksyi.

Pakeni sanaa sanomatta kurja, näin rientävän kentaurin raivoissansa, mi huus: »Miss' on tuo Taivaan vihollinen?»

Maremma-suossa[139] luule en niin paljon pesivän kyitä kuin ol' lautasilla, mist' alkaa ihmishahmo hällä. Virui

takana niskan hänen hartehillaan levällä siivin lohikäärme, joka poroksi polttaa jokaisen, min kohtaa.

Noin mulle Mestarini: »Tuo on Cacus,[140] mi alla Aventinus-vuoren usein on verta vuodattanut virrat suuret.

Ei käy hän kera muiden ryövärien, kun viekkahasti karjan Herkuleelta varasti kerran saman vuoren luona.

Mut siksi päättyivätkin konnantyönsä sadasta iskusta tuon urhon nuijan, jost' tuskin kymmentä hän tunki enää.»

Hävisi hänkin haastaessa Oppaan. Nyt kolme henkeä päin meitä tuli mun ynnä Mestarini huomaamatta,

siks kuin he huusivat: »Te keitä ootte?» Jo kanssapuhe meiltä katkes, heihin vain kaiken huomiomme jännitimme.

En heitä tuntenut, mut tapahtuipa kuin usein sattua voi moinen, että nimeltä eräs toisen mainitsikin,

sanoen: »Cianfa[141] minne jäikään?» Tuosta Opasta huomauttaa tahdoin, panin vait'olon merkiks sormen huulilleni.

Jos hidas uskomaan nyt kertomustain, lukija, oot, en tuota ihmettele, kun tuskin silmiäni itse uskoin.

Katseeni heitä tähdätessä käärme kuusjalkainen näät erään eteen heittyi ja kokonansa hänet kiersi. Jaloin

se keskimmäisin hältä vatsan väänsi ja etummaisain käsivarret, sitten tuon poskeen hampaat puri kumpaiseenkin;

ojensi jalat takimmaisiet reisiin, väliltä niiden purston pisti, veti sen ylös lantehia pitkin jälleen.

Puun ympäri ei köynnöskasvi kiinny niin lujaan kuin tuo peto kauhistava omansa jäsenihin toisen liitti.

Sulivat kumpikin kuin kuuma vaha värinsä vaihtain yhtehen: ei toinen, ei toinen enää ollut entisensä.

Niin syttyvällä paperilla rientää edellä liekin väri ruskee, vielä ei musta, vaikka valkoinen jo kuolee.

Nuo toiset kaksi tuota katsoi, huusi: »Voi sua, Agnel, sa kuinka muutut! Näytä et enää yhdeltä, et kahdeltakaan.»

Päät molempain jo tulleet yhdeks oli, kun kaksi hahmoa me näimme yhden kasvoissa, jotka oli kahden hauta.

Kädeksi kahdeks suli neljä tynkää ja jalat, reidet, vatsa, varsi muuttui muodoiksi ennen näkemättömiksi.

Poiss' oli alkuperä kumpaisenkin; kuvatus näytti näköiseltä kahden eik' yhdenkään, kun pois se kulki hiljaa.

Kuin sisilisko mätäkuulla, päivin paahteisin, viidakosta viidakkohon livahtaa salamana poikki polun;

niin käärmehyinen häijy, lyijyntumma kuin siemen pippurin, nyt kohti vatsaa valahti kahden päältä-katsovaisen

lävisti yhdeltä sen ruumiin-osan, jost' ensi ravintomme saamme, hänen eteensä sitten putos pitkäksensä.

Vait häntä haavoitettu katsoi, alkoi jo hiljaa seisten haukotella tuosta kuin uni hällä ollut ois tai kuume.

Hän käärmettä ja käärme häntä katsoi; haavasta toisen, toisen suusta savu sakosi vahva, yhteen kiemurrellen.

Nyt vaietkoon Lucanus kertomasta Sabelluksen, Nassidiuksen[142] hätää ja kuulkoon kuvaa tätä kummempata!

Ja vaietkoon Ovidius kohtaloista Kadmuksen,[143] Aretusan: kyyksi toisen, lähteeksi toisen jos hän muuttaa, häntä

kadehdi en. Ei otsatusten muuta kaht' eri luontoa hän, että muotoin molempain aine vaihtumaan ois valmis.

Tuo muutos tapahtui tään mallin mukaan: purstonsa halkas ensin käärme, veti jalkansa yhteen haavoitettu. Reidet

ja sääret tarttuivat nyt itsestänsä niin yhteen, että liitoksesta pian vähintä jälkeä ei nähdä voinut.

Halaistu pursto hahmon otti, joka toisaalta haihtui, ihon norjan saaden, sill' aikaa pinnan kovan haavoitettu.

Näin, kuinka kuoppihinsa painui hältä käsvarret, kuinka käärmeen etujalat jatkuivat sen, min typistyivät toisen.

Kyyn takajalat yhteen kiertyneinä jäseneks muuttuivat, min peittää miesi, mut toinen omastaan sai kaksi osaa.

Nyt savu kumpaisenkin verhos uuteen värihin, luoden karvankasvun tuolle ja tuolta pois sen pintaa myöten kitkein.

Nous ylös toinen, toinen maahan lankes, mut kääntämättä myrkkylamppujansa, valossa joiden heiltä muoto muuttui.

Sen, joka seisoi, hahmo haihtui siten, ett' aine liika ohimoihin liikkui, ja kohta korvaa kaks sai posket paljaat.

Se aine, jok' ei taapäin juossut, mutta jäljelle jäi, nyt nenävarreks varttui, hupeni huuliks inhimillisiksi.

Mut sen, mi makas, kuono eespäin kasvoi ja korvat painuivat pään sisään, kuten etana tehdä saattaa sarvillansa.

Ja kieli, ennen sanavalmis, ehyt, jakautui toisen, toisen haarakieli savuamasta laaten yhdeks yhtyi.

Se sielu, joka kyyksi tullut oli, kähisten riensi pois nyt kuilunpohjaa, mut toinen puhui ja sen jälkeen sylkäs.

Käärmeelle käänsi uudet hartiansa, toiselle virkkoi: »Buoso madelkohon kuin minä ennen tuota taivaltansa.»

Noin kuilun seitsemännen hylkykansan ma muotojaan näin muuttavan, jos liioin lien viivähtänyt, syy on seikan oudon.

Jos hiukan seonneetkin silmät multa lie tuossa, tyrmistynyt sielun kyky, pakenijoista tuntematta olla

Puccio Sciancatoa en voinut sentään: kolmesta toverista, jotka ensin tulivat, muuttumaton hän ol' aino.

Ja toista vielä, sa Gaville,[144] itket.

Iloitse suuruudestas, oi Firenze! Käy siipes yli maiden, merten, tuttu on nimes kautta helvetinkin kuiluin.

Viis löysin rosvoa, sun kansalaistas, sellaista, että häpeän ma, eikä myös sulia kunniaa lie suurta heistä.

Mut totta jos on unet aamuhetken, saat pian tuntea sa, Prato[145] mitä sinulle toivoo, puhumatta muista.

Jos kävis niin, ei varhaist' ois se. Jospa jo käynyt ois, kun niin on käydä pakko! Enemmän suren, jos oon vanha silloin.

Poistuimme, jälleen porrastietä, äsken pimeyden vuoksi alas astumaamme, Oppaani nous ja minut kanssaan veti.

Astuimme autiota uraa, paatten, kivien, kallioiden kaartamata, miss' ilman kättä eestynyt ei jalka.

Ma tunsin tuskaa silloin, tunnen vielä, kun muistan, mitä siellä näin, ja mieltäin enemmän ohjaan kuin on mulla tapa,

se ettei juoksis ohjaksitta hyveen ja etten tuhlais, mitä ennen tähti minulle soi tai valta valkeampi.

Kuin maamies, siihen vuoden-aikaan, jolloin maailman valo kasvojansa meiltä vähimmän kätkee, kunnahalla istuu,

lepäilee suristessa iltasääsken ja näkee allaan laakson kiiltomadot pelloiltaan taikka viinitarhoistansa; niin tuohon tultuani, kunne näkyi jo pohja kuilun kahdeksannen, täynnä näin tulenliekkejä sen tuikehtivan.

Ja niinkuin hän,[146] mi karhuin kosti kerran, Eliaan vaunut näki viereviksi hevosten kohotessa korkeutehen,

mut silmin, seurata ei niitä voinut, vaan näki liekin pelkän leimuavan ja haihtuvan kuin pilvi taivahille;

niin liekit täällä läpi kuilun kulki jokainen sulkein sylihinsä vainaan, mut varkauttaan julki näyttämättä.

Sillalla seisoin, tarkoin nähdä tahdoin, ja jos en tarttunut ois kiveen kiinni, pudonnut oisin suoraan syvyytehen.

Oppaani, nähden mun niin tarkkaavaisna, nyt virkkoi: »Henget liekkilöissä piilee, jokainen omassaan, mi häntä polttaa.»

Ma hälle: »Mestari, sen suita kuullen varmempi oon, mut aavistin jo itse asian ynnä tietää vielä tahdoin,

ken vanki tuon on tulen, huipussansa kaksjakoisen, kuin roviolta nousis, joll' Eteokles veljinensä[147] paloi.»

Hän mulle: »Helmassa sen liekin kärsii Odysseus ynnä Diomedes: veljet olivat vilpin, nyt sen koston veljet.

Ja heidän liekissään nyt huoatahan vuoks hevon viekkahan, mi aukas portin, jost' ulos astui jalo Rooman siemen.

Siin' ilkityö, min vuoksi vielä suree Akilleusta kuollut Deidamia,[148] ja ryöstö Pallaan kuvan[149] rangaistahan.»

Ma virkoin: »Mestari, jos haastaa voivat tulesta he, sua tuhannesti pyydän, rukoilen, pyydän vielä uudellensa,

mua ettet tässä vartomasta epäis, siks kuin tuo tuli kaksipäinen saapuu; näät, kuinka halu kallistaa mun heihin.»

Hän mulle: »Kiitost' ansaitsee sun pyyntös ja pyytehesi, siksi myönnyn siihen, mut näytä, että osaat kielel suistaa.

Mun haastaa suo, kun kyllin oivaltanut jo tahtos oon, he ollen helleenejä sun puhettas ehk' ylenkatsoisivat.»

Kun liekki saapui siihen, missä oli Oppaani mielest' aika, paikka parhain, ma hänen kuulin haastavaksi täten:

»Te kaksi, liekin yhden kätkemätä, jos joku ansio on mulla, olkoon se suuri taikka pieni, teidän eessä, siit' että lauloin kerran laulun ylhän, pysähtykää! Ja toinen virkkakohon, hän kussa kuoli harharetkillänsä.»

Pitempi pää tuon liekin vanhan alkoi nyt räiskyä ja roihahdella, aivan kuin oisi tuuli tutjutellut sitä.

Se sinne tänne karkeansa käänsi kuin ois se ollut kieli haasteleva ja vihdoin viskas sanat nää ja puhui:

[150]»Kun jätin Kirken, mua kahlehtivan jo toista vuotta saarensaan, mi sitten sai Aineaalta nimekseen Gaëta,

ei rakkaus poikaani, ei hartaus kohtaan isääni vanhaa, lempi ei, jot' olin ma velkaa vaimon ilon alttarille,

minussa voineet kaukomieltä voittaa avara tulla tuntemaan maailma ja paheet ihmisten ja ihmiskunta.

Ma lähdin kyntämähän merta laajaa vain yhdell' laivalla ja ystävien kerällä harvain vielä uskollisten.

Molemmat rannat näin Marokkoon saakka ja Espanjaan, Sardinian myös saaren, ja muutkin, joita meri siellä huuhtoo.

Olimme vanhat, seurani kuin minä, ja verkat, salmeen saavuttaissa, johon Herakles kerran pani merkkipatsaat,

inehmo ettei etemmäksi pyrkis; ja sitten oikealle jäi Sevilla ja vasemmalle ohi jäänyt Ceuta.

'Oi veljet', virkoin, 'sadan vaaran suitse samonneet saakka päivänlaskuun, älkää lyhyttä iltavartiota iän

kun vielä valveilla on aistimenne, kieltäykö käyttämästä tutkimahan kanss' Auringon maan-osaa kansatonta.

Sukunne alkujuurta muistakaatte: ei luotu teitä elämään kuin pedot, vaan tietä kunnon ynnä tiedon käymään.'

Puheella tällä lyhyellä lietsoin ma seurani niin innokkaaksi matkaan, heit' ettei hillitä ois voinut enää.

Päin itää peräkeula pursi juoksi, airoista saimme siivet lentoon hurjaan vasenta aina suuntaa suosiellen.

Yö näki tähdet jo maanpiirin toisen ja niin ol' alhaalla jo pohjantähti, pinnasta meren ettei noussut enää.

Viis kertaa syttyi, viisi kertaa sammui kuun alakairan valkeus sillä aikaa kuin oli rannatonta purjehdittu.

Nous silloin näköpiiriin vuori tumma,[151] etäinen, näyttävä niin korkealta, sen vertaist' etten ollut ennen nähnyt.

Iloittiin, mutta ilo kääntyi murheeks: uudelta maalta pyörremyrsky tuli, mi purren kokkaan iski. Kertaa kolme

se pyöri meren kaikkein vetten kanssa, mut neljännellä perä nousi ilmaan ja kokka painui—Toisen tahdon mukaan

sikskunnes meidät meri aava peitti.»

Seitsemäskolmatta laulu

Jo liekki tyynnä, pystysuorass' seisoi taas vaieten ja meistä etääntyen luvalla lempeen Runoniekkan, koska

läheni toinen liekki jälleen meitä katseemme kääntäin kohti kärkeänsä, mi haastoi sanoin epäselvin, oudoin.

Kuin äänell' oman tekijänsä mylvi Sisilian härkä[152] ensi kertaa (oikein se oli viilarille vasken julman),

ja kaikui kauttaaltaan tuon kurjan tuskaa, niin että elävältä tuntui aivan ja kärsivältä kuva kuparinen; noin liekin ääniks, sähinäksi tulen sulivat ensin sanat surulliset kuin tietä, väylää löytämättä. Sitten

kun olivat ne liekin päähän päässeet sen saaden samaan väreilyyn, min niille nielussa antanut ol' ihmiskieli,

tuon kuulumme: »Oi sinä, jolle puhun, lombardian-kieltäni ken haastoit äsken, sanoen: 'Mene, en sua enää härnää',

ma joskin myöhästynyt hiukan lienen, äl' epää jäädä puhumaan mun kanssain, näät, etten itse epää, vaikka palan!

Jos juur' oot tähän tummaan piiriin tuotu latinalaisten maasta suloisesta mi kaiken syyni kehto on, niin virka,

sodassa vaiko rauhass' on Romagna?[153] Ma olin vuorten laps Urbinon luota, Tiberin lähtehitten tienohilta.»

Tähystin alas tarkkaavaisna vielä, kun Mestarini mua koski, virkkoi: »Latinalainen on hän, haasta sinä!»

Ja minä, valmihina vastaamahan, näin virkoin viipymättä nyt: »Oi sielu mi siellä piilet syvyydessä, koskaan

ei ollut eikä ole maa Romagnan sodaton sydämissä ruhtinainsa; mut ollut julki sotaa ei, kun läksin.

Ravenna seisoo kuin jo vuodet seisoi; sen päällä valvovi Polentan[154] kotka, min siipi koko Cerviankin[155] peittää.

Se kaupunki,[156] mi kerran kauan kesti, ja monta ranskalaista suisti surmaan, nyt kyntten vihreäin on vallitsema.

Verrucchion[157] Hurtat, vanha ynnä nuori, nuo, jotka pitivät Montagnan[158] pahoin, hampaitaan käyttää, miss' on käyttäneetkin.

Lamonen[159] ja Santernon kaupunkeja tuon kentän valkean jalopeura johtaa, mi vaihtaa karvaa joka vuoden-aikaan.

Ja se, min äärtä Savio huuhtoo,[160] samoin kuin välill' on se tasangon ja vuoren, välillä vapaan ynnä orjan vaappuu.

Nyt pyydän sua kertomaan, ken olet; kovempi muita jos et liene tässä, nimesi maailmassa säilyköhön.»

Humisi hetken liekki, niinkuin tulen on tapa, sitten sinne tänne kieli tuo liikkui, lausui sanat seuraavaiset:

»Jos uskoa ma voisin vastaavani miehelle, joka päälle maan taas pääsee, tään liekin tutkain eipä liikkuis enää.

Mut koska, jos ma oikein kuullut olen, elossa päässyt viel' ei täältä kukaan, en pelkää häpeää, vaan sulle vastaan.

Mies olin miekan, sitten munkkiköyden; noin vyötettynä sovitusta toivoin ja varmaan täyttynyt tuo toivo oisi,

jos Ylipappi—hälle turma!—syössyt mua ei ois rikoksiini entisihin; tuo miks ja kuinka tapahtui, saat kuulla.

Niin kauan kuin ma olin luuta, lihaa ja mulla muoto emon suoma oli, en tehnyt töitä leijonan, vaan ketun.

Tiet tunsin salaiset ja juonet kaikki ja vilpin taitehen niin tarkoin taisin, maan ääriin että maine tuosta kulki.

Kun tulleeeni näin tuohon ikään, jossa jokaisen pitäis purjehensa alas jo laskea ja koota laivatouvit,

minulle inhoks kääntyi mielutyöni, ma kaduin syntejäin, sain munkkikaavun— mua raukkaa, ah! Ois auttanut se kyllä.

Mut päämies uutten farisealaisten,[161] mi kävi sotaa Lateranon luona, (ei kera saraseenein, juutalaisten,

vaan kanssa vihollisten kristittyjen, joiss' yhtään ollut voittajaa ei Acren, ei kaupankävijää sulttaanin maiden)

ylintä tointaan, arvoansa pyhää ei kunnioittanut, ei kaapuani, mi muinoin laihtumaan sai kantajansa;

vaan kuin Sylvester-paavin[162] Constantinus valitsi auttajaksi rohtumistaan, hän minut kutsui lääkäriks, että

hän parantuisi vihan-kuumeestansa; ma vaikenin, kun pyys hän neuvoani sanoilla haastain humalaisen. Sitten

hän mulle virkkoi: 'Älä pelkää mitään! Sun päästän synneistäs, ja mulle neuvot, ma kuinka Penestrinon linnan valtaan.

Avata voin ja sulkea myös taivaan kuin tiedät: tuohon avaimet on mulla, edeltäjäni hylkimät.' Nuo vakaat

todistuskappaleet mua kannustivat, siks että vaieta en voinut enää, vaan virkoin: 'Isä, koska siis mun peset

synnistä, johon nyt ma syöksyn, kuule: luvata paljon, vähän pitää! Siinä se keino, jolla voitat linnan ylvään!'

Kun kuolin, noutamaan mua sai Franciscus,[163] mut hälle virkkoi kerubini musta: 'Äl' ota sitä, väärin teet sa mulle!

Mun orjieni joukkohon hän kuuluu, kun vilppiin neuvoi; siitä asti minä tukasta pidellyt oon miestä sitä.

Ei synninpäästöä voi saada, joka ei kadu; eikä kadu, joll' on himo, sen kieltää käsitteiden ristiriita!'

Voi, mua kurjaa, kuinka säikähdin ma, kun minuun tarttui hän ja virkkoi: 'Ehkä et luullut logiikkaa mun ymmärtävän!'

Luo Minoksen mun vei, mi kahdeksasti selkäänsä tuimaan hännän kiersi, virkkoi sit' ensin purtuansa raivoisasti!

'Tää vilpin tuleen vikapää on!' Niinpä nyt kadotettuna sa näät mun täällä, puvussa tässä, jossa kuljen, kärsin.»

Puheensa näin kun päättänyt hän oli, pois liekki vaikeroiden väistyi, kääntäin ja vääntäin karkeansa terävätä.

Nyt kera Oppahani paasisiltaa kävimme kohti kaartaa kuilun, missä ne palkan saa, jotk' eripuraa kylväin,

sydämet särkein, syntikuormaa kasaa.

Kahdeksaskolmatta laulu

Ken voisi sanoin suorasukaisinkaan kuvata, vaikka monta kertaa koettais, sen hurmeen ja ne haavat, jotka näin nyt?

Ois liian heikko joka kieli siihen niin vuoksi muistomme kuin ihmispuheen, jotk' eivät säilyttää voi niin paljon.

Jos koossa oisi koko kansa, joka Apulian aukeassa maassa surrut on vertaan, vuodattamaa roomalaisten

ja Hannibalin sodan pitkän, jolloin niin suuri saatiin saalis[164] sormuksien kuin Livius kertoo, jok' ei väärin kerro;

lisäksi kansa, joka tuskat tunsi Robert Guiscardin[165] iskujen, ja sekin, min[166] luita kootaan Ceperanon luota—

jokainen joss' apulialainen petti— ja luota Tagliacozzon, jossa vanha Allard[167] sai voiton asehitta: kaikki

nää jos ois koossa, jäsentensä tyngät jos näyttää vois he, ei se vertaa vetäis kauhuille kuilun yhdeksännen sentään.

Ei kiulu, jost' on pohjalaudat poissa, niin ammota kuin näin ma auki erään leuasta saakka peräreikään. Suolet

välissä jalkain häitä riippui, auki ammotti luusto ja se rapasäkki, mi tekee saastaa meidän ruoastamme.

Sill' aikaa kuin ma häntä tarkoin tutkin, mua katsoi hän ja käsin rinnan repäs sanoen: »Katso, kuinka itseänsä

Muhammed rikko-ruumis raatelevi! Ali[168] mun eelläni käy itkein, halki päälakeen leuast' asti kasvot. Kaikki

nää muutkin, jotka näet, kylväjiä olivat ristiriitojen ja kiistain maan päällä, siks he täällä halki ovat.

On takanamme piru kauhistava, min kunkin meistä miekallansa leikkaa ja jälleen saman silpo-iskun iskee,

kun päähän päässeet oomme tuskantiemme; näät haavamme käy aina umpeen ennen kuin palata tuon eteen taas on pakko.

Mut ken oot sa, mi kalliolta kurkit kentiesi vitkastellen käydä kuiluun, min sulle määränneet on syysi omat?»

Oppaani lausui: »Kuljeta ei kuolo, ei rikos häntä vielä kiusan paikkaan, vaan minä, vainaa, häntä tänne alas

piiristä piiriin helvetin nyt johdan, hän että täyden saisi tiedon; totta on tämä niinkuin että sulle puhun.»

Tuon kuullen varmaan sata heistä kääntyi, jäi seisomaan ja mua tuijottamaan unohtain tuskansa sen ihmeen vuoksi.

»Jos pian siis sa päivän maille päässet, Fra Doleinolle[169] virka: ellei muonaa hän varaa itselleen, mua kohta seuraa

hän kuolemaan, hän lumihankiin saartuu, lyö hänet voittoisa Novaralainen, mi muuten helposti ei häntä murtais.»

Muhammed mulle lausui sanat nämä, kun oli jalan nostanut jo lähtöön; sen sitten maahan painoi hän ja poistui.

Toinenkin, jonka oli kurkku puhki ja nenä halki kulmaluihin saakka ja jolle vain ol' yksi korva jäänyt, mua muiden kanssa ihmetellen aukas nyt toisten eessä nielunsa, mi oli punainen koko pinnaltaan, ja virkkoi:

»Oi, sinä, jot' ei syytä syy, jonk' olen latinalaisessa ma maassa nähnyt, ellei mua yhdennäköisyys nyt petä,

mieleesi johda Pier da Medicina,[170] jos joskus näät taas alangon sen armaan,[171] Vercellistä mi Marcabòhon viettä.

Ja tietää Fanon[172] kahden parhaan anna, niin herra Guidon kuin myös Angiolellon, he että—jos on meillä ennuskyky—

tulevat heitetyiksi haahdestansa tyrannin viekkaan[173] vilpin kautta mereen, Cattolican maan äärtä huuhtovahan.

Rikosta sellaista Neptunus nähnyt Mallorcasta ei Kypron saareen saakka, mies Argoon ei, ei merirosvo tehnyt.

Tuo petturi ykssilmäinen, maan herra, sen maan,[174] jot' eräs seuralaisistani ei tahtois olla koskaan

nähty, heidät

näät kutsuva on neuvotteluun, sitten niin toimiva, ett' tarvis heidän enää ei purjetuulta paluumatkallensa.»

Ma hälle: »Virka vielä, jos sa tahdot, sinusta että päällä maan ma kerron, ken on hän, jota kaupungin tuon näkö

niin katkeroitaa?» Silloin lasi käden hän erään suulle ja sen leuat aukas, näin huutain: »Hän se on tää mykkäkieli!

Hän, pakolaisna, poisti Caesarilta epäilyn, virkkain, että vitkastelee mies varustettu aina vauriokseen.»

Oi, kuinka näytti hän nyt pelkäävältä, tuo Curio, niin nopsa sanaan ennen, nyt kielin kurkkuun saakka haljenneisin!

Ja yksi, kädetön, nuo tyngät tylpät kohotti ilmaan pimeään ja huusi hurmeessa, kasvoillensa kuohuvassa:

»Mieleesi johda Mosca[175] myös, mi sanoi: työn pää on teko! Turman kylvön tuosta mun sanastani sai Toskanan kansa.»

Ma hälle: »Sai myös siitä heimos surman.» Nyt tuntein tuskaa tuskan päälle riensi hän pois kuin murheen lyömä mieluinen.

Nyt minä katsomaan jäin joukkiota ja seikan näin, jot' epäröisin yksin ja ilman muuta todistusta virkkaa,

jos turvanain ei omatunto oisi, tuo hyvä seura, joka miehen puhtaan tekevi suoraks syyttömyydellensä.

Näin varmaan—nään sen vielä silmissäni ma varren käyvän vailla päätä, aivan kuin kulki muikin joukko synkkä tämä.

Tukasta kantoi päätä irtonaista hän käsin niinkuin lyhtyä; se meihin loi katsehen ja virkahti: »Voi mua!»

Omalle näytti tietä kantajalleen: olivat kaks ja yks he sentään; kuinka tuo käy, Hän tietää, joka kaikki säätää.

Hän tultuansa sillan alle juuri kohotti käden, joka päätä kantoi, sen sanat että lähempää nyt kuuluis.

Pää puhui: »Nähnet vaivan vaikeimman, inehmo, kuolon maita kulkevainen; näin suurta lie et kohdannut sa ennen.

Minusta että viestin veisit, tiedä, ett' oon Bertrand de Born,[176] se mies, mi antoi nuorelle kuninkaalle neuvot huonot.

Isäänsä vastaan ylytin ma pojan; pahemmin ei Akitofel lie tehnyt erottain Davidin ja Absalonin.

Niin läheiset kun suhteet särjin, siksi nyt kannan päätäni ma, katkaistua juuresta, jok' on tässä vartalossa.

Niin kärsin samaa, minkä muille tein ma.»

Yhdeksäskolmatta laulu

Tuon joukon paljous ynnä haavat heidän olivat multa silmät sumentaneet, ne että itkeä vain ikävöivät.

Vergilius virkkoi: »Mitä katsot vielä? Miks silmäs vielä syvyydessä viipyy, joukossa raukkain raajarikkoisien?

Noin tehnyt muissa et sa onkaloissa. Lukea jos sa heidät tahdot, muista, kakskolmatta on peninkulmaa laakso;

ja kuu jo ehti alle jalkojemme. On aika lyhyt, mikä meille suodaan, ja muuta näkemistä viel' on sulia.»

Ma hälle: »Huomannut jos oisit syytä, min vuoksi tuonne tuijotin ma alas, mun ehkä suonut viivähtää sa oisit.»

Mut pois hän kulki, minä jäljessänsä, noin hälle vastaten ja tuohon virkkain lisäksi: »Siinä syvänteessä, johon

tähystin silmin niin ma tarkkaavaisin, ma luulen, kärsii joku heimostani syyn vuoksi, josta siell' on palkka paha.»

Hän mulle: »Älköön tästä lähtein enää hänessä ajatukses askaroiko; sa hänet jätä, muuhun mieles käännä.

Näät pikkusillan alla näin ma hänen sua sormin uhkaavan ja osoittavan; hän nimelt' on Geri del Bello, [177] kuulin.

Niin olit silloin kiintynyt sa toiseen, mi muinoin oli Altaforten herra, hänt' ettet huomannut, ja niin hän poistui.»

»Oi, Mestari», ma virkoin, »kuolemansa verinen, kostamaton vielä, vaikka häpeä sama kohtas toisiakin,

lie häntä suututtanut, siks hän poistui minulle puhumatta, luulen; minä sit' enemmän nyt häntä surkuttelen.»

Näin haastain saavuimme me paikkaan, josta seuraava kuilu kalliolle näkyis, jos valoisampi oisi, pohjaan saakka.

Seisoimme päällä Malebolgen majan viimeisen, näimme käytävät sen kaikki ja munkit mustat luostarin tään lujan.

Mua vastaan silloin valitukset satoi kuin nuolet, sääli kirkas kärkenänsä, niin että käsin peitin korvat kiinni.

Soi tuska, kuin jos heinäkuun ja syyskuun välillä sairaaloista ois Maremman, Sardinian ja Valdichianan kaikki

kipu ja kurjuus koottu yhteen kuiluun; ja löyhkä moinen onkalosta hurrui kuin raatoin mätäneväin, haisevien.

Astuimme alas viime törmää pitkin tuon töyryjonon, vasent' aina suuntaa, ja nyt ma nähdä saatoin kuiluun, jossa

tuo palvelija Herran ylvään, Oikeus erehtymätön, iskee väärentäjät, jotk' ovat kirjoitetut siihen kirjaan.

En luule, että kamalampi näky Aiginan kansan kaiken sairaan oli, kun ilma täys niin oli taudin saastaa,

ett' eläimetkin kuoli, maankin madot, ja saaren vanha sukukunta jälleen, mikäli runoniekat vakuuttavat,

pääs eloon siemenestä muurahaisten;[178] niin kurja nähdä oli kuilu synkkä läjittäin voihiikvine vainajineen.

Yks virui toisen vatsan päällä, toinen taas hänen harteillansa, kolmas koki tietänsä tummaa nelinkontin käydä.

Astuimme askel askeleelta, hiljaa, vait katsoen ja kuullen sairahia, jotk' eivät jaksanehet jaloin seista.

Nojaavan kaks näin toisihinsa, niinkuin patoja kylitysten lämmitetään, ruvessa ruumis kaikki kummallakin.

Ja viel' en nähnyt tallirengin sukaa niin nopsaan käyttävän, kun herra vartoo, tai sen, mi tahtoo päästä nukkumahan.

kuin kumpikin he kynnenkärjillänsä repivät ruumistansa raivokkaina tuon syyhyn vuoksi, jok' ei koskaan lakkaa.

Ja kynnet kyntivät niin ruvettumaa kuin perkkää veitsi pintaa lahnan taikka muun kalan vielä suuri-suomuisemman.

»Oi sa, ken sormin kuorit itseäsi», eräälle heistä virkkoi Oppahani, »taas niillä nipistäin kuin pihtiraudoin,

niin totta kuin sun kyntes kestäköhön ijäti työssä tuossa, lausu, onko, latinalainen joku joukossanne!»

»Latinalaiset kurjat kumpainenkin olemme tässä», valittain hän vastas, »mut sinä ken, mi meiltä kysyit sitä?»

Oppaani hälle: »Olen saattelija tään miehen, joka vielä elää, hälle kaikk' kuilut helvetin ma näyttää aion.»

Yhteinen murtui tuki heiltä silloin, vavisten kumpikin nyt kääntyi minuun, ja muutkin, jotka sanain kaiun kuuli.

Minulle aukes mieli Mestarini, hän lausui: »Haasta, mitä tahdot, heille!» Ja minä haastoin, koska hän niin tahtoi:

»Niin totta kuin maan päällä muisto teidän muretko älköön mielist' ihmisien, vaan säilyköön all' auringon se monen,

keit' ootte, virkkakaa, ja kansaa mitä? Minulle tuota kertomasta älköön kipunne inho teitä kauhistako.»

Näin toinen: »Olin mies Arezzon,[179] saattoi mun roviolle Albero da Siena, mut syy ei surmani mua tänne tuonut.

Hänelle lausuin tosin leikilläni, ett' ilmaan nousta muka siivin voisin, ja hän, tuo tuhma, mutta utelias, mun taitoani tahtoi nähdä; minä ruvennut kun en Daidaloksen virkaan, hän tuosta poltatti mun piispallansa.

Mut kuiluun viimeisehen, kymmenenteen, vuoks alkemian, jota harjoitin ma, tuomitsi minut Minos pettymätön.»

Ma Mestarille: »Onko ollut koskaan niin tuhmaa, turhaa kansaa kuin on Sienan? Ei riitä siinä edes ranskalainen!»

Sen toinen spitalinen kuuli, lausui: »Pois lue Stricca[180] toki, hän, mi taisi niin hyvin panna tavaransa talteen!

Ja Niccolo, mi ensin keksi, että saa neilikasta hyvän ruokahöysteen; sen sitten omaksuikin Siena kaikki.

Pois lue joukko[181] myöskin, jossa tuhlas Caccia d' Asciano viinitarhat, metsät, ja Abbagliato aivojensa älyn.

Mut että tietäisit, ken kanssas yhtä niin mielt' on Sienan miesten kesken, katso mua tarkoin, etkö tunne kasvojani.

Capocchion[182] varjo olen, alkemistin, metallin-väärentäjän; muistat minut, jos oikein katson sua, muistat, että

apina aimo olin luonnon suuren.»

Kolmaskymmenes laulu

Ajalla Junon vihan, jolloin raivos vuoks' Semelen hän Teeban kansaa vastaan kuin usein ennen raivonnut hän oli,

hän Atamaan[183] niin teki hulluks, että kun puolisonsa näki käyvän, kantain käsvarsin poikaa kahta, huusi hurja:

»Virittäkäämme verkot, saamme saaliin, kas, naarasjalopeuraa poikinensa!» Kohotti sitten kynnet julmat, tempas

sen, joka nimeltään Learco oli, pyöritti, iski kallioon; mut vaimo merehen juoksi kera poian toisen.

Ja kun Fortuna mursi maahan Troian ylpeyden, kaikkea jo uhmaavaisen, sen vallan sortaen ja

valtiaankin,

Hekuba kurja, orpo, vanki, jolta, jo kuollut oli Polyxena-tytär, hän merenrantaan mennen, nähden siinä

surulla Polydorus-poian ruumiin, kuin koira haukkui mielipuolisena; niin murhe häitä mielen käänsi nurin.

Mut nähty Teebass' ei, ei Troiassakaan niin julman raivon koskaan riehahtavan, ei eläimissä eikä ihmisissä,

kuin varjon kahden, valjun, alastoman näin juoksevan nyt, joka suuntaan purren kuin sika irti päässyt lävästänsä.

Capocchion niskaluuhun toinen iski ja veti, tonki torahampaillansa, niin että toisen maha maata raapi.

Jäi vapisemaan mies Arezzon, virkkoi minulle: »Peikko tuo on Gianni Schicchi,[184] hän raivoissaan noin muita raatelevi!»

Ma hälle: »Oh, niin totta kuin tuo toinen sua älköön purko, virkkaa viitsi mulle, ken on hän, ennen kuin hän meiltä katoa.»

Hän mulle: »Myrrhan[185] on se varjo vanha tuon rutsaisen, mi isää omaa lempi enemmän kuin ois luvallista ollut.

Tään kanssa synnin tekemään hän pääsi kun muu hän olevansa valehteli, niinkuin tuo toinen, joka poistuu, muutti

itsensä muotohon Buoso Donatin ja laillisen näin testamentin teki, sai aarteita ja tallin tamman parhaan.»

Kun poistuivat nuo raivokasta kaksi, ma joihin olin silmän kiinnittänyt, sen käänsin muihin turmansyntyisiin.

Eräällä muuten luutun muoto oli, jos poikki ollut vain ois vartalonsa läheltä masmalon, mi vaarat jakaa.

Ves'tauti vaikea, mi ruumiin muodot noin runtelevi nestein mätänevin, ett'eivät soinnu pään ja vatsan suhteet,

sai hänet seisomaan suu ammollansa kuin keuhkosairas, janoissansa joka päin leukaa huulen toisen painaa, toisen

päin seinää nostavi. Hän meille virkkoi: »Oi, maahan synkkään saapuvaiset, ilman rikosten syytä, katsokaa ja kuulkaa

kurjuutta mestar' Aadamin. Mull' oli elossa kyllin kaikkea, mit' tahdoin, ja vedenpisaraa, ah, nyt ma himoon.

Puroset, Arno-virtaan vieriväiset vihreiltä kukkuloilta Gasentinon, nuo, joiden rannat vilppaat on ja vehmaat,

mun mielessäin on aina, eikä suotta; enempi mua kuva niiden kaivaa kuin tauti tää, mi kalvaa kasvojani.

Se Oikeus ankara, mi vainoo mua, mun syntipaikastani ottaa aiheen, näin hurjentamaan huokauksiani.

Siell' on Romena,[186] missä väärää rahaa tein käyttäin kastajamme leimakuvaa, siks sinne ruumiin poltetun ma jätin

Mut jospa, nähdä Guidon kurjan sielun tai Aleksanderin tai veljen[187] saisin, näkyä tuot' en Brandan veteen vaihtais.

Yks on jo täällä, jos nää hurjat varjot mun ympärilläni vain totta haastaa: mit' auttaa se, kun kulkemaan en pääse?

Jos vielä liikkua ma voisin edes sadassa vuodessa vain tuuman verran, jo matkall' oisin häntä etsimässä

seasta kansan tämän muodottoman, vaikk' yksitoist' on peninkulmaa kuilun tään piiri ja sen läpimitta

puoli.

Vuoks heidän tässä seurass' olen; saivat mun lyömään kultarahaa alle arvon, näät siitä puuttui kolme karaattia.»

Ma hälle: »Keit' on kaks nuo kurjaa, jotka viruvat vierelläs ja huuruavat kuin käsi märkä talvipakkasessa?»

»Tuoss' ovat», sanoi, »siitä saakka maanneet kuin tähän kuiluun jouduin, liikkumatta, ja maannevatkin ijäisesti. Toinen

tuo kerran väärin syytti Josefia, tuo taas on Sinon, Troian viekastaja; he höyryävät kuumeen häijyn löyhkää.»

Tuo toinen suuttui, ehkä kuullen, kuinka nimensä mainittiin niin herjaisesti, ja häntä nyrkillään löi vatsan kumpuun;

se kumahti kuin rumpukalvo. Tuosta taas mestar' Aadam iski naamaan häntä kädellä yhtä kovakouraisella,

sanoen: »Joskin kyky multa poissa jäsenin liikkua on liian raskain, on käsi kääntymähän mulla vapaa!»

Ja toinen: »Kun sa roviolle kuljit, kätevä näin et ollut lie, mut varmaan kai kätevämpikin, kun löit sa rahaa.»

Nyt vesitautinen: »Sen totta sanot; mut niin ei tosi todistukses ollut, kun Troiassa ne totta sulta kysyi.»

Ja Sinon taas: »Jos väärin puhuin, väärää sa rahaa teit, syy yks mun tänne saattoi, sun useammat kuin on perkeleillä.»

»Sa valapatto», sanoi pullomaha, »hepoas muistele niin karvaudekses, sen että maailma sais kaikki tietää!»

Ja kreikkalainen: »Sulle karvas olkoon janosi, josta kieles halkee, ynnä nuo nesteet mädät, jotka vatsaas vääntää!»

Ja siihen Aadam: »Niinpä aukee suusi tapansa mukaan pahaa puhumahan; jos janoan ja myrkkynestein paisun,

päänsärky sull' on sekä kuume, eikä sua tarvis paljon pyytää latkimahan Narcissuksen[188] ois kuvastinta myöskään.»

Tuon kiistan kuunteluun ma aivan kiinnyin; nyt mulle Mestari: »Ma mitä näen? Ei paljon puutu, ett'en suutu sinuun.»

Vihalla hänen haastavan ma kuulin, häveten niin siks häntä kohti käännyn, sen muisto että vielä vaivaa mua.

Ja niinkuin mies, mi nähden unta pahaa unessa toivoo näkevänsä unta ja halua olemattomaks, mik' onpi,

niin minä, jok' en haastaa voinut, mutta halasin pyytää anteheks ja pyysin kuitenkin, vaikk' en luullut pyytäväni.

Nyt Mestari: »Syyn suuremman jo pesee häpeän pienempi kuin nyt on sulla, siks suru kaikki luotas luo ja muista,

ma että aina astun vierelläsi, jos sattumalta saapunetkin paikkaan sellaisten riitapukarein kuin nämä; mut moista kuuntelee vain tahto halpa.»

Yhdesneljättä laulu

Puraisi mua sama kieli ensin, niin että punehtuivat poskipääni, ja sama antoi sitten rohdon myöskin.

Noin kuulin kerrottavan, että keihäs[189] Akilleun ynnä tämän taaton syynä ol' ensin tuskaan, sitten

tuskan lohtuun.

Nyt selin käännymme me kiusan laaksoon ja pitkin rantaa, sitä kaartavata, astuimme äänetönnä kumpainenkin.

Yö ollut siellä ei, ei myöskään päivä, niin ettei paljon eteen nähdä voinut; ma silloin kuulin torven äänen kovan.

Se vaientanut oisi ukkosenkin; ja tietä äänen, suuntaan vastakkaiseen, nyt katseeni sen alkukohtaa etsi.

Ei jälkeen tappion sen tuiman, jossa työ pyhä hukkui Kaarlo Suuren, Roland niin hirveästi torveen toittottanut.

Ma sinne pääni käänsin, näytti niinkuin ois sieltä häämöittäneet tornit ylväät. »Mik' on tuo kaupunki?» ma kysyin silloin.

Ja Mestarini: »Liian kauas koska pimeyden halki nähdä tahdot, sattuu myös harhaan iskemään sun mielikuvas.

Saat sinne tultuasi nähdä, kuinka erehtyy aisti matkan pitkän päästä; siks hiukan käyntiäsi kiirehtäös!»

Käteeni hellästi hän sitten tarttui ja lausui: »Ennen kuin me käymme eespäin— vähemmän että kauhistuisit tuolla—

sa tiedä: tornit ei, vaan jättiläiset näkyvät sulle, suossa seisovaiset napahan saakka, pitkin äärtä rannan.»

Kuin usman haihtuessa katse alkaa taas vähitellen tuta, minkä siltä salasi terhen, ilmaa tihentävä,

niin lähestyissäni tuon rimmen reunaa pimeyden halki sankan, synkän, poistui mun harhani, mut pelko sijaan tuli.

Näät niinkuin tornit ylväät seppelöivät Montereccionen muurikehän harjaa, niin rannasta, mi rapalammen saartaa,

kohosi puolivarteen saakka jätit nuo kauhistavat, joita uhkaa vielä Zeus ukonjyrinässä taivahalta.

Erotin eräältä jo kasvot, rinnan, käs'varret jotka pitkin kylkiluita riippuivat, olkapäät ja vatsaa osan.

Varmaankin hyvin teit, sa luonto, moista lakaten sukukuntaa siittämästä ja riistäin mahdin tuon Mars-jumalalta.

Ja että norsut ynnä valaskalat maan päälle loit ja luot, sit' oikeana pitävi mieli oikein katsovainen,

näät missä pahaan tahtohon ja voimaan myös yhtyy järjen täyden käyttökyky, inehmo siinä aseeton on aivan.

Leveät, pitkät oli kasvot hällä kuin Rooman Pietar-kirkon pronssipiinja, ja samansuhteinen myös muukin ruumis.

Ja vaikka ranta puoli vartta peitti, vyöliinan tapaan, sentään pisti esiin niin paljon, ettei friisiläistä kolme

ois päällekkäin hänt' tukkaan yltänehet; hyvinkin vaaksaa kolmekymment' oli näät kaulaan saakka yläpuoli varren.

»Rafel mai amech izabi almi», [190] noin huutaa alkoi suu tuo julma, joka ei luotu ollut virsiin lempeämpiin.

Oppaani hälle virkkoi: »Tuhma sielu, puhalla torvees, siihen vaivas purkain, kun vihas paisuu tai muu intohimos!

Kaulaasi kopeloi, sa hullu henki, niin hihnan löydät, jossa torves killuu kuin laatta poikki laajain ryntähitten.»

Ja mulle: »Itsensä hän ilmi antaa, hän Nimrod on, min älyn huonon vuoksi maailma nyt ei kieltä yhtä puhu.

Hän siinä seiskoon, suotta hälle haastat, kaikk' kielet ovat yhtä oudot hälle kuin muille hänen, jot' ei

taida kenkään.»

Niin käytiin eespäin, vasemmalle aina, ja kohtasimme jousen kantamalta ja toisen julmemman, myös suuremmankin.

En tiedä, ken lie vyöttänytkin hänet, mut käsi toinen eteen kahlehdittu häneltä oli sekä toinen taaksi vitjoilla, joita kaulassaan hän kantoi, niin että viidesti ne vartta kiersi mudasta nousevaa. Nyt lausui Opas:

»Uhmaaja tuo Zeun suuren kanssa tahtoi koettaa voimiaan ja siitä palkan sai tään. On nimi Efiartes hällä;

jumalten peljätessä jättein vihaa hän näytti uljuuttaan, mut käyttämänsä käs'varret eivät enää koskaan liiku.»

Ma hälle: »Jos on mahdollista, silmin halaisin ensin nähdä hirvittävän myös Briareus-jättiläisen.»
Tuohon

hän vastas: »Saat sa nähdä Anteuksen, hän lähell' on, voi puhua, on vapaa, syyn kaiken pohjaan viepä on hän meidät.

Se, jota nähdä tahdot, kauempana, kahleissa on ja luotu on kuin tämä, pait' että kamalammat häll' on kasvot.»

Mut koskaan tornia ei huojuuttanut maanjäristys niin hurja kuin nyt alkoi täristä Efiartes. Pelko valtas mun suurempi kuin suussa kuolemankin, ja ellen nähnyt kahleitansa oisi, tuo kauhu riittänyt ois surman syyksi.

Kävimme eespäin, Anteus[191] jo näkyi, mi kymmenkyynäräisnä, päätä tuohon viel' lukematta, notkon suosta nousi.

»Oi sa, ken laaksoss' onnen oikullisen, Scipio missä mainehensa voitti ja pakoon Hannibal läks joukkoinensa,

sait saaliiksesi jalopeuraa tuhat; ken voiton itse jumalista oisit, kuin luullaan, saanut kera veljiesi,

jos oisit sotaan yhtynyt Maan poikain: sa meidät nosta, mutta suuttumatta Kokytos-virran viluiselle jäälle,

mut älä Titiuksen luo tai Tyfeun; tää täyttää halun voi, mi tääll' on hartain, siks taivu, jätä nyrpistykset nenän!

Maan päällä voi hän vielä mainees nostaa; hän elää näät, viel' ikää pitkää toivoo, jos ennen aikaa hänt' ei korjaa Herra.»

Näin haastoi Mestari. Ja Anteus joutuin ojensi kourat, joiden voiman tunsu Herakles jo, ja tarttui kiinni häneen.

Vergilius, tuntien tuon kourauksen, minulle virkkoi: »Tule, nostan sinut, hän sitten meidät niinkuin kimpun kantaa.»

Niinkuin on nähdä Carisenda-torni[[193] kalteensa alta, koska pilvi kulkee sen yli suuntaan vastaiseen kuin vinous,

niin näytti Anteus, kun katsoin, kuinka hän kallistui, ja tuolla hetkell' oisin halunnut mennä tietä toista varmaan.

Mut keveästi kuiluun Luciferin ja Juudaan meidät laski hän; ei kauan noin kumarassa viipynyt hän enää,

vaan nousi jälleen niinkuin laivan masto.

Kahdesneljättä laulu

Niin karut, kolkot jos mull' oisi säkeet kuin kuuluis kuvailuun tuon luolan tumman min päällä kalliot muut kaikki painaa,

paremmin pusertaisin aineestani ma mehun; vaan kun mull' ei niitä ole, vavisten nyt ma lähden laulun työlle.

Näät ei oo lastenleikki laulaa pohjaa maailman kaikkeuden; kieli siihen, mi »mammaa, pappaa» sopertaa, ei sovi.

Mut auttakoot mua Neiet armaat,[194] joiden avulla Teeban piiritti Amphion, sanani ettei asiasta erois!

Oi, rahvas kurjaa kurjempi tään paikan, jost' on niin virkkaa vaikeaa: ois ollut parempi syntyä sun raavahina.

Olimme onkalossa kaivon synkän jo jätin jalkain alapuolla, katsoin ma vielä vuoriseinää korkeata, kun sanat kuulin: »Askeleitas varo, sa ettet tallaa jalkapohjillasi pään päälle meitä, kahta veljesraukkaa!»

Siks käännyn, eessä näin ja jalkain alla ma järven, joka jäätyneenä näytti lasia olevankin eikä vettä.

Niin paksuun kanteen vettään talvin kata Tonava ei, mi Itävaltaa leikkaa, ei myös Don-virta alla taivaan kylmän,

kuin tässä oli; jos sen päälle syössyt ois Tambernik[195] tai vielä Pietrapana, se ei ois rannastansa rauskahtanut.

Kuin sammakko, mi seisoo kurnuttaen, veen päällä kuono, siihen vuoden-aikaan, kuin tähkäpäitä maalaisvaimo tuumii:

niin jäässä seisoj sinivaljut varjot, siit' esiin pisti vain päät häpeävät, kalisi hampaat haikaroiden nuottiin.

Jokainen katsoi alaspäin; suu kantoi kylmyyden todistusta, silmä kertoi sydämen todistusta murheellisen.

Hain silmin haastajaa, näin jalkojeni juuressa kaks niin lähekkäistä päätä, ett' yhteen kietouneet ol' hapsat heiltä.

»Keit' ootte, virkkakaa, te seisovaiset noin rinta vasten rintaa?» lausuin. Kaulaa he taivuttivat, sitten silmät minuun

he suuntasivat kyyneleitä täydet; veet virtas huulille, mut kylmyys kohta ne hyyti, sulkein silmäluomet jälleen:

puu puuta ei niin kiinteästi salpaa. Kuin pukit puskemaan nyt toisiansa tuost' alkoivat nuo vihan villitsemät.

Ja yks, min korvat pakkaneen pois oli puraissut, lausui alasluoduin katsein: »Miks meissä kauan niin sa kuvastelet?

Jos tietää tahdot, ketkä on nuo kaksi, se laakso, josta Bisenzio-virta[196] vierii, isänsä Alberton ja heidän[197] oli.

Samasta äidist' ovat he; ja *Kainan* voit kaiken etsiä, et löydä ketään, mi jäässä jäätyä niin ansaitsisi;

ei hän,[198] jolt' Arthur rinnan ynnä varjon samalla puhkas peitsenpistollansa; Focaccia[199] ei, ei tuo, mi häiritsevi

mua päällään, peittäin multa näköalan, ja jonk' on nimi Sassol Mascheroni;[200] jos mies Toskanan lienet, tunnet hänet.

Ja ettet haastattais mua enää, tiedä, oon Camicion de' Pazzi,[201] varron tässä, Carlinoa syynsovituksekseni.»

Tuhannet sitten näin ma kasvot, roudan niin runtelemat, että kauhu karsi ja karsii aina mua, kun jäätä näen.

Päin keskikohtaa käydessämme, jossa jokainen paino pyrkii yhtymähän, mun väristessä ikipakkasesta,

en tiedä, sattuma vai sallimusko vai tahto Jumalan lie ollut, mutta noin päiden kesken käyden yhtä poljin.

Se huusi[202] valittain: »Mua miksi tallaat? Jos saavu kosto et suurentamaan vuoks Montapertin, mua miksi kiusaat?»

Ma Mestarille: »Nyt mua varro, erään tuo että epäilyni haihduttaisi; mua sitten kiirehdi kuin paljon tahdot.»

Pysähtyi Opas, minä virkoin tuolle mua vielä tuimin sanoin soimaavalle: »Ken olet sa, mi muita haukut täten?»

»Ken itse oot», hän vastasi, »mi astut kautt' Antenoran,[203] muilta posket polkein? Jos oisit eläväkin, ois se liikaa!»

»Elävä oon», ma virkoin, »mainehesen jos halaat, mieluista voi olla sulle, jos nimes muiden kuuluin kanssa kerron.»

Hän mulle: »Juuri vastakkaista toivon. Siks poistu kauemmin mua kiusaamatta, sun turhat tääll' on mairitukses kaikki.»

Ma silloin tartuin häntä tukkapäähän ja virkoin: »Itses nimittää sun täytyy, tai jää ei karvaakaan nyt kallohosi!»

Ja mulle hän: »Jos teet mun kaljupääksi, en sano, näytä sittenkään, ken olen, en, tuhat kertaa vaikka pääni tallaat.»

Jo käsin kiersin hänen hapsiansa ja moni irtautui jo tuhkatupsu; hän haukkui, silmin alasluoduin yhä.

Nyt toinen huus: »Mik' on sun, Bocca? Eikö sinulle riitä leukaloukun lyönti, kun vielä haukut? Ken on kiusahenkes?»

Ma virkoin: »Tahdo sult' en enää sanaa, kavala petturi, vaan häpeäkses sinusta vien maan päälle tiedot todet.»

Ja hän: »Jo poistu! Mitä tahdot, kerro! Mut älä vaikene, jos täältä pääset hänestäkään, mi noin on nopsa-kieli

ja ranskalaisten rahan vuoksi kärsii. Voit virkkaa: 'Näin Dueran miehen[204] siellä, miss' syntisillä kylmä on.' Jos tietää

myös tahdot muista asukkaista paikan, sun vierelläs on Beccherian miesi,[205] Firenze jolta kaulahuivin katkas.

Gianni del Soldanier[206] lie tuonnempana, ja Ganellone,[207] lisäksi Tribaldello, mi unen aikana Faenzan aukas.»

Olimme hänet jättäneet, kun kaksi lovessa yhdessä näin jäätynyttä, niin että toisen pää ol' hattu toisen.

Ja niinkuin puree leipää nälkähinen, ylempi hampaat toiseen iski, siihen, miss' yhtyy takaraivo selkärankaan.

Ja niinkuin Tydeus,[208] mi raivoissansa myös Menalippon ohimoita raatoi, pään kuorta tää ja sisällystä puri.

»Oi, sa mi vihaas eläimellisesti osoitat häneen, jota syöt», ma virkoin, »miks teet sen: lausu! Lupaan sulle, että

jos jostakin sa syyllä syytät häntä, ja kerrot syntinsä ja keitä ootte, sen sulle korvaan ylämaailmassa, ellei mun kuivunut lie kieli silloin.»

Kolmasneljättä laulu

Nyt suunsa nosti julmast' atriastaan tuo syypää, kuivaten sen suortuvihin pään saman, jonka niskaa purrut oli.

Hän alkoi: »Tahdot, että uudistaisin sydämen toivottoman tuskan, jonka luo pelkkä aatos, ennen kuin sen lausun.

Mut sanaini jos siemenestä itää häpeä petturille, jota jyrsin, sa miehen näät, mi kyynelöi ja haastaa.

En tiedä, ken sa olet, kuinka tullut liet tänne, vaan kun sua kuulen, varmaan firenzeläiseksi sun arveleisin.

Siis tiedä: olin kreivi Ugolino,[209] tää taas Ruggieri arkkipiispa. Sanon myös syyni tähän huonoon naapuruuteen.

Ma että hänen juoniensa Kautta, kun häneen luotin, ensin vangiks jouduin ja sitten surman sain, lie turha virkkaa.

Mut siitä, jot' et tietää voi, ma kerron: kuink' oli kuolemani julma. Sitten saat päättää, onko loukannut hän mua.

Kuun päivän kierrot monet nähnyt olin jo aukost' ahtaasta tuon kolkon kopin, mi minusta sai 'nälkätornin' nimen

ja jonne toinen kohta suljetahan, kun kerran unta uneksuun ma pahaa, mi mulle nosti vastaisuuden hunnun.

Tään[210] näin ma herrana ja mestarina ajavan koirin laihoihin, harjoitetuin, ja kiihkein sutta ja sen poikuetta

päin vuorta, Luccalta mi Pisan[211] kaihtaa, Gualandin ja Sismondin ja Lanfranchin[212] hän oli eelleen eturintaan pannut.

Väsyvän lyhyen matkan juostuansa jo näytti susi poikineen, ja hampaat terävät heiltä kyljet aukaisevan.

Heräsin ennen aamunkoita, kuulin kuink' uness' itki, pyysi leipää pojat omani, jotka kanssain torniss' oli.

Oot julma, ellet sure aavistusta, mi mulle silloin sydämeeni astui! Ja jos et itke, milloin sitten itket?

He heräsivät. Läsä hetki oli jo meidän saada päivä-annoksemme, ja kukin untaan miettein synkin seului.

Ma silloin kuulin kiinni naulittavan alaista usta kauhun tornin; katsoin ma poikiani sanomatta sanaa.

En itkenyt: niin olin jähmettynyt.

He itkivät, ja pieni Anshelm virkkoi:

'Sa katsot niin! Mik' on sun, isä? Mikä?'

En kyynelt' itkenyt, en vastannutkaan, ma koko päivään, yöhön, kunnes toinen kohosi aurinko maanpiirin yli.

Pistäytyi säde pieni vankilaamme tuskaisaan, ja kasvot neljät näytti kuvani oman mulle onnettoman.

Surusta silloin kättä kahta purin, nää luullen, että minun nälkä oli, äkisti nousivat ja virkahtivat:

'Ah, isä meitä syö, se meille tuska vähempi on! Sa meille suonet olet lihamme kurjan, siis se riistä myöskin!'

Ma tyynnyin, etten heitä murhettaisi; sen päivän, toisenkin me vaikenimme. Ah, kova maa, miks auennut et silloin?

Pääsimme päivään neljänteen; nyt syöksyi jalkaini juureen pitkällensä Gaddo ja sanoi: 'Isä, etkö auta mua?'

Hän kuoli siihen. Ja kuin näät mun tässä, ma näin, kun päivä viides, kuudes koitti, raukeevan heidän, toinen toisen jälkeen.

Sokeena hoipuun yli kuollehien; kaks päivää heidän nimiänsä huusin, niin nälkä teki, mit' ei voinut tuska.»

Näin sanoneeksi sai, ja katsein hurjin tuon kurjan kalloon taas hän iski hampaat, kuin koira purren niillä luuta lujaa.

Voi, Pisa, tahrapilkku kansain kesken maan kauniin, missä soi *si*-kieli[213] kirkas! Kun viipyy naapureisi kosto, nouskoon

Capraia ja Gorgona[214] kansoinensa ja padon pankoon Arnon suulle, että sun kaupungissas joka henki hukkuis!

Näät vaikka kreivi Ugolino oiskin sun linnas pettänyt, kuin kertoi huhu, ois hänen poikiaan sun tullut säästää.

Sa uusi Teeba![215] Syyttömät ja nuoret olivat Uguccione ja Brigata ja kaks nuo muuta ennen mainittua.

Kävimme eespäin, sinne, missä kytkee iljanne kansaa toista, jonka kasvot ei alaspäin, vaan taa on taivutetut.

Siell' itse itku itkemästä estää ja tuska, jot' ei silmä päästä ilmi, takaisin palajaa ja vaivaa lisää;

ens kyneleet näät kiinni jäätyy ripsiin ja lailla kristallisten silmikkojen ne täyttää laakson alla silmälautain.

Ja tapahtui, vaikk' kylmyys kaiken oli mun kasvoiltani vienyt tuntokyvyn ja niinkuin känsäks ihon kovettanut,

ma että tuntevani luulin tuulta. Siks virkoin: »Mestari, mit' on tää liike? Tääll' eikö ole höyryt kaikki laanneet?»

Hän mulle: »Pian sinne saavut, missä sun oma silmäs sulle vastaa, nähden sen syyn, mi tuulenleyhkän synnyttävi.»

Nyt kurja muudan huus jääkuorestansa: »Oi sielut, joiden niin on julma rikos, ett' teille määrätty on viime paikka!

Nää kovat kohottakaa silmän hunnut, ett' itkisin ma sydäntuskaa tuimaa ees vähän, ennen kuin taas kyynel hyytyy.»

Ma hälle: »Jos mua anot apuun, lausu, ken olet! Ellen sua auta, itse ma joudun alas jäässä jähmettymään.»

Hän silloin: »Olen Frate Alberigo,[216] mi tarjos heelmät huonon tarhan, saaden sijahan viikunain nyt taateleita.»

»Oh», hälle lausuin, »sa jo kuollut ootko?» Hän mulle: »Kuink' on laita ruumihini maan päällä, siitä en ma tiedä mitään.

Tään Ptolemeaan[217] etu näät on moinen, ett' usein tänne sielu putoo ennen kuin Atropos[218] on häneen koskenutkaan.

Ja että kyneleeni lasittuneet mielummin siirtäisit sa silmistäni, sa tiedä, sielun, heti kun se pettää,

kuin minä tehnyt olen, ottaa piru, mi sitä siihen saakka hallitsevi kuin päättyy siltä elon päivain määrä.

Tällaiseen onkalohon sielu syöksyy; maan päällä ehkä vielä näkyy ruumis sen varjon, takanain mi talvehtivi.

Sa tiennet sen, jos tänne juur' oot tullut; hän Branca d'Oria[219] on, ja vuotta monta on vierryt siitä kuin hän tänne joutui.»

Ma hälle: »Luulen, että petät mua, näät kuollut viel' ei Branca d'Oria ole, hän syö ja juo ja pukeutuu ja nukkuu.»

Hän mulle: »Kuuluun kynsi-perkeleiden, miss' sitkas kiehuu piki, viel' ei ollut, Mikael Zanche tullut, ennen kuin hän

jo ruumiiseensa pirun päästi, sijaan itsensä, ja myös sukulaiseen siihen, mi hänen kanssaan pattotyön sen teki.

Ojenna kätes tänne nyt ja silmät mult' aukaise!» En tuota tehnyt, sillä hänelle oikein tein, kun häntä petin.

Ah, Genualaiset, kaiken hyvän tavan viholliset ja pahan kaiken kuomat, miks teit' ei vielä syösty maailmasta?

Näät luona huonoimman Romagnan sielun teist' erään kohtasin, mi hengessänsä jo kylpevi Kokyton

vettä, vaikka

maan päällä vielä ruumihinsa elää.

Neljäsneljättä laulu

»*Vexilla Regis prodeunt Inferni*[220] päin meitä» virkkoi Mestari, »siks eespäin sa katso, etkö häntä nää jo ehkä.»

Kuin sumun paksun painuessa taikka yön hämärtäissä yli maamme piirin on kaukaa katsottuna tuulimylly,

rakennus kangastui nyt moinen mulle, samalla tuulen vuoks taa Oppahani vetäysin; ollut siin' ei suojaa muuta.

Vavisten laulan sitä: siellä olin, jää kokonaan jo kussa varjot kattaa, ne että siitä kuultavat kuin oljet

lasista; toiset lepää, toiset seisoo nuo päällään, nuo taas jaloillaan, nuo säärin päin kasvoja, kuin kaari koukistunein.

Kävimme eespäin, sikskuin Mestarini otolliseksi näki mulle näyttää sen olennon, mi kerran kaunis oli.

Mun työnsi eteensä ja seisahutti sanoen: »Tuon on Dis ja tuoss' on paikka, mi suita vaativa on miehen mieltä.»

Lukija, ällös kysy, kuinka silloin vapisin, jähmetyin, näät sit' en sanoin ma kirjoita, kun sanat kaikk' ei riittäisi

En kuollut, enkä jäänyt henkiin itse, lukija, tuumi, jos on järki sulla, kuink' olin vailla tilaa kumpaistakin.

Kohosi päästä puolirintaan saakka tuon tuskan valtakunnan Imperator; ja ennen itse jätti lien kuin hänen

ees käsivartten kokoiset on jätit. Nyt näät, kuink' olla suuren täytyy ruumiin, mi suhtainen on osan moisen kanssa.

Jos oli hän niin kaunis kuin nyt ruma, ja sentään Luojaa vastaan nosti otsan, hänestä varmaan kaikki kurjuus tulee.

Ah, kuinka minusta ol' ihme suuri, kun kasvot kolmet näin ma päässä hänen! Punainen yks, se etupuolia puunsi

ja toiset kaksi siihen liittyi olan kummankin[221] keskikohdall', yhtyin yhteen päälakeen. Se, jok' oikealla oli

valkoisen kellervältä paistoi; väri vasemman oli niinkuin niiden, jotka tulevat Niilin virran vieremiltä.

Läks siipi alta kasvon kumpaisenkin niin suuri kuin ol' lintukin; en nähnyt merellä moisia ma purjehia.

Ne eivät olleet sulkaiset, vaan niinkuin lepakon siivet; niillä niin hän lietsoi, hänestä että kolme tuulta tuli.

Tuost' oli jäätynyt Kokykos kaikki. Hän itki silmin kuusin, veet ja vaahto verinen tippui kolmen leuan alta.

Hän joka suunsa hampain syntist' yhtä kuin loukuin louskutti, niin että tuskaa hän tuottaa kolmelle yht'aikaa saattoi.

Mut etummaista pahemmin kuin hampain hän kynsin raastoi, niin ett' usein iho poiss' oli aivan päältä selkärangan.

»Se sielu, joll' on tuossa suurin tuska», näin Oppaani, »on Judas Iskariotin; pää hältä suuhun uppoo, sääret näky.

Ja noista, jotka nurinpäin noin riippuu, suun mustan murtelema tuo on Brutus; kas, kuin hän kärsii, vaan ei ääntä päästä.

On toinen Cassius, tuo vankka-raaja. Mut yö taas ylenee, on aika lähdön, jo nähneet, katsoneet me kaiken oomme.»

Kuin käski hän, ma kaulahansa tartuin; hän otti vaarin ajan, paikan suhteet ja koska siivet kyllin aukenivat,

hän kiipes kiinni kylkiin karvaisihin ja mätäs mättäältä' alas astui sitten, jääjärkäleihin ja karvankasvun väliin.

Kun kohdall' oltiin lanteen laajan, juuri paikassa, josta reisi kaartuu, Opas nyt vaivoin, ahdistuksin päänsä käänsi

päin suuntaa, jossa oli hällä jalat, ja tarttui karvoihin kuin mies, mi kiipee: ma luulin noustavan taas helvettihin.

»Lujasti kiinni pidä», lausui Opas nyt läähättäin laill' uupuneen, »käy matka pahasta tästä moista porraspuuta!»

Lovesta kallion hän astui ulos, sen partahalle istumaan mun pani ja itse viereen jalan johti varman.

Kohotin katseeni ja luulin, että näkyisi Lucifer kuin ennen yllä, mut sääret pystyssä nyt näinkin hänet.

Jos tuosta kovin kömmähdin, sen saattaa tajuta tuhma kansa, jok' ei tiedä, min pisteen[222] kautta tieni käynyt oli.

Oppaani lausui: »Nouse jaloillesi! On matka pitkä, polku huono, päivä ens neljännestään kiertänyt jo puoli.

Ei linnan juhlasali ollut paikka, miss' olimme, vaan luola luonnonluoma, hämärä, himmi, rosopohja.» Lausuin

ma ylös noustuani Mestarille: »Tään ennen kuin ma jätän kuilun, poista minulta harha sekä haasta hiukan!

Miss' on nyt jää? Kuinka tuo nyt päälleen noin keikahti? Ja kuinka on niin äkin Aurinko illan aamuks saada voinut?»

Hän mulle: »Tuollapuolen keskipisteen viel luulet olevas, ma jossa killuin karvoista madon,[223] maata puhkaisevan.

Siell' olit alas astuttaissa, mutta kun käännyin, kuljit läpi pisteen, johon taholta jokaiselta painot painuu.

Nyt päälläs on maanpiiri toinen, sille vastainen, jota manner laaja kattaa ja jonka kukkulalla surmattihin

Hän, joka syntyi, eli synnitönnä. Sun jalkas lepää päällä piirin pienen, min toinen puolisko on paikka Judaan.

Tääll' aamu silloin on, kun siellä ilta; ja hän, min karvat tikapuumme oli, on paikoillaan ja seisoo niinkuin ennen.

Hän tältä puolen taivahasta putos, ja maa,[224] mi ennen siinä kaartui, häntä peläten peittyi mereen, nousten siitä

taas meidän pallonpuoliskolla, ehkä paeten häntä myös tään onton paikan maa muodosti sen päälle vuoren nostain.»

On paikka siellä alahalla, yhtä etäällä kuin on Belzebubin hauta, mi näy ei silmin, mutta tiedon josta

tuo puron ääni, sinne pulputtavan raosta kallion, min syönyt siihen se juoksullaan on hiljaa kaartuvalla.

Salaista tietä tuota Mestarini ja minä läksimme taas nousemahan maailmaan valoisaan, hän eellä, minä

jälessä, uupumatta, lepäämättä, sikskunnes aukosta näin pyöreästä ne kauniit kappaleet, joit' Taivas kantaa;

tulimme tuosta, jälleen näimme tähdet.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] Psalmistan mukaan ihmiselämä kestää 70 vuotta. »Elomme vaelluksen keskitiessä» merkitsee tällöin 35 vuoden ikää. Vuonna 1265 syntynyt Dante määrää siis toivioretkensä tapahtuneeksi vuonna 1300, joka samalla oli kirkollinen riemuvuosi.

[2] Synkkä metsämaa = synnin pimeys ja erehdykset.

[3] Tähti = aurinko, totuuden valo.

[4] Vertauskuvalliset villipedot ovat raamatusta, Jer. 5:6. Pantteri on hekuma, jalopeura ylpeys ja susi ahneus.

[5] Vergilius, jota aikanaan pidettiin kaikkien runoilijain ja ajattelijain etevimpänä, merkitsee Danten runoelmassa ylintä hyvettä ja viisautta.

[6] Koira, joka voittaa ahneuden suden (paavinvallan) on Can Grande (suuri koira) della Scala, Veronan herra, joka vuonna 1300 tosin oli vielä lapsi, mutta herätti myöhemmin ruhtinashyveillään Danten huomiota.

[7] »Feltron kahden», kaksi Feltro-nimistä paikkakuntaa.

[8] Camilla, Euryalos, Turnus, Nisus, neljä Vergiliuksen Aeneis-runoelman henkilöä.

2. laulu

[9] »Silviuksen isä» on Aineias.

[10] »Vas electionis» = Paavali kuten häntä apostolien teoissa (9:15) nimitetään.

[11] Beatrice, Danten varhain kuollut nuoruuden rakastettu, joka Jumalaisessa näytelmässä esiintyy Vergiliuksen, inhimillisen viisauden, vastakohtana, jumalallisen viisauden ja armon edustajana.

[12] Neitsyt Maria, Lucia ja Beatrice edustavat Jumalan armon kolmea eri lajia, kuten skolastinen teologia oli ne määritellyt.

[13] »Joella, jost' ei...»: syntisen elämän virta, jonka kanssa ei edes meri voi kilpailla.

3. laulu

[14] Kolmiyhteinen Jumala.

[15] »Tää on tila kurja niiden...»: pelkurit, jotka eivät ole uskaltaneet olla sen enempää hyviä kuin pahoja, on pantu helvetin portin ja ensimmäisen helvetinpiirin väliin, samoin kuin ne enkelit, jotka Saatanan luopuessa Jumalasta eivät pitäneet kummankaan puolta.

[16] Tarkoittanee paavi Celestinus V:tä, joka luopui virastaan ja jonka jälkeen Danten perivihollinen Bonifacius VIII valittiin paaviksi.

4. laulu

[17] Danten helvetti on suuren suppilon kaltainen ja jaettu yhdeksään piiriin, kukin eri jyrkän teellä. Suppilon kärki on sama kuin maapallon keskipiste (vanhan maailmankäsityksen mukaan kaikkeuden keskipiste). Suppilon kannen muodostaa maanpäällinen piiri, jonka keskipisteessä on Jerusalem ja ympyräviivalla mm. Firenze.

[18] »Esipiha» on vanhan teologian Limbus patrum, jossa vanhan liiton vanhurskaille oli sija valmistettu.

[19] »Valtaherra» on Kristus, joka ristinpuulla kuoltuaan astui alas tänne.

[20] »Viisasten mestari» on Aristoteles, jolle koko keskiaika osoitti melkein jumaloivaa kunnioitusta. Muut tunnettuja antiikin ajattelijoita, tiedemiehiä ja runoilijoita.

5. laulu

[21] Minos, Kreetan tarukuningas oli oikeamielisen tuomarin ja lainsäätäjän maineessa ja sen vuoksi vanhan ajan mytologia oli asettanut hänet manalan tuomariksi. Dante sallii hänen pitää osan tuomarinvaltaansa, mutta muuttaa hänet keskiaikaiseen tapaan piruski.

[22] Kaksi lähenevää varjoa ovat Francesca da Riminin ja hänen miehensä Gianciotto Verucchion veljen Paolon. Francesca itse oli Guido Polentan, Ravennan herran tytär, joka valtiollisista syistä oli naitettu Riminin herran Malatestan vanhemmalle pojalle. Gianciotto huomasi vuonna 1285 että hänen puolisonsa ja Paolon välillä oli lemmensuhde, yllätti ja pisti kuoliaaksi heidät.

[23] »Kaina» on sukumurhaajien helvetti.

[24] Lancelot, kelttiläisen Arthur-kuninkaan tarupiiriin kuuluva sankari ja rakastaja.

6. laulu

[25] Tunnettu firenzeläinen herkkusuu ja elostelija, jolta Boccaccion mukaan ei näytä henkevyttäkään puuttuneen.

[26] »Metsäpuolue» on »valkeat», toinen Firenzen taistelevista perhepuolueista. Vastapuolue oli »mustat». Molempien puolueiden johtajat ajettiin vuonna 1300 maanpakoon. Mustat pääsivät kuitenkin paavi Bonifacius VIII:n ja Ranskan kuninkaan veljen Kaarle Valoislaisen avulla jälleen valtaan ja karkoittivat vuonna 1302 kaupungista mm. Danten, joka silloin kuului valkeiden puolueeseen.

[27] »Kaks on vanhurskasta...» Toinen heistä on Dante itse, toista ei varmasti tiedetä.

7. laulu

[28] »Papé Satán...» Kenties hebreankielestä vääristeltyä manausta, joka voisi merkitä jotakin sentapaista kuin »sylje, Saatanan suu, sylje Saatanan suu tulta».

8. laulu

[29] Phlegyas, antiikin taruvaltiasta, joka poltti Delphoin temppelin kostoksi siitä, että Apollo oli vietellyt hänen tyttärensä.

[30] Filip Argenti, Danten poliittinen vastustaja, tunnettu raakuudestaan ja ylpeydestään.

[31] »Diten kaupunki»: Dis oli yksi antiikin ajan Tuonelan herran nimiä, jota Dante käytti merkitsemään itse pimeyden ruhtinasta.

9. laulu

[32] Eriktone oli muuan antiikin taruston velhonaisista, jonka Lucanus mainitsee.

[33] »Juudaan piiri», alin helvetinkuulu, Judas Iskariotin mukaan nimitetty.

[34] Kolme raivotarta, omantunnontuskien vertauskuvat.

[35] Theseus oli tarun mukaan yrittänyt ryöstää manalan valtiaan puolison Proserpinan.

[36] Dante itse huomauttaa tässä esityksessä vertauskuvallisuudesta. Medusa on sydäntä kivettävä epäily.

[37] Enkeli, joka taivaan armosta tulee auttamaan Vergiliusta (inhimillistä viisautta), palauttaa kuulijainsa muistiin, miten Herakles kerran oli tullut pelastamaan Theseusta ja kohdellut väkivaltaisesti tuonen koiraa.

[38] Pola, kaupunki Istrialla.

10. laulu

[39] Profeetta Joelin mukaan (3:2 ja 12) viimeinen tuomio oli tapahtuva Josafatin laaksossa lähellä Jerusalemia.

[40] Farinata (degli Uberti), jo kuudennessa laulussa mainittu firenzeläinen ghibelliinijohtaja.

[41] Haamu, joka nyt näkyy, on Cavalcante Cavalcanti, Guido Cavalcantin isä, joka oli Danten aikainen kirjailija eikä nähtävästi ollut osannut kyllin kunnioittaa Vergiliusta.

[42] Antiikin mukaan oli manalan valtiatar Hekate samalla myös kuun, erittäinkin uudenkuun jumalatar. Viisikymmentä kuukautta laskettuna eteenpäin kevätpäivän tasauksesta vuonna 1300, jolloin Danten helvetinmatka tapahtui, merkitsee vuoden 1304 alkupuolta. Sinä vuonna Dante teki valkeiden kanssa epäonnistuneen yrityksen palata Firenzeen.

[43] Farinata heimoineen oli julistettu ikuisen maanpakoon.

[44] »Taisto suuri», Montapertin taistelu vuonna 1260, jossa Farinata oli firenzelaisten ghibelliinien johtaja.

[45] Saman taistelun jälkeen tahtoivat voittoisat ghibelliinit polttaa koko Firenzen, mutta Farinata esti aikeen.

[46] Keisari Fredrik II, ateisminsa vuoksi. »Kardinaali» on Ottaviano degli Ubaldini, Bolognan piispa ja merkittävä valtiomies 1200-luvun keskivaiheilla.

[47] Beatrice.

11. laulu

[48] Anastasius oli paavina vuosina 496-498. Fotinus oli Tessalonikin harhaoppinen diakoni.

[49] Caorsa on ranskalainen Cahorsin kaupunki, jonka asukkaat olivat kuuluisia koronkiskonnastaan.

[50] »Sun siveys-oppis», samoin myöhemmin »sun luonnon-oppis», Aristoteleen oppeja.

12. laulu

[51] »Ateenan ruhtinas», Theseus.

[52] Nessus, joka tahtoi ryöstää Herakleen lemmityn Deaneiran.

[53] Dionysios, Syrakusan tyranni noin vuonna 400 eKr.

[54] Azzolino, Lombardian herra vuosina 1230-60, kuulu julmuudestaan.

[55] Obizzo Esti, Ferraran herra, Danten aikainen.

[56] Monfortin herra, englantilainen ylimys, joka vuonna 1291 surmasi Cornwallin prinssin Henrikin. Tämän sydän vietiin palsamoituna Westminster Abbeyyn.

[57] Pyrrhus, Epeiroksen kuningas; Sextus Pompeius.

[58] Kaksi ylhäistä rosvoritaria 1200-luvulta.

13. laulu

[59] Seutu Firenzestä etelään päin.

[60] Strofadit, saaria Joonian meressä. Viittaa erääseen Vergiliuksen Aeneis-runon taruun.

[61] Fredrik II:n kansleri Pietro delle Vigne, joka joutui epäsuosioon vuonna 1248 ja surmasi itsensä.

[62] »Portto» on kateus.

[63] Lano Sienalainen, joka tuhlsi omaisuutensa ja etsi tahallisen kuoleman kotikaupunkinsa taistelussa aretinolaisia vastaan.

[64] Tunnettu firenzeläinen elostelija.

[65] Firenze, jonka suojelejumala pakanuuden aikana oli Mars, sitten Johannes Kastaja.

[66] Puhuja on joku tuntematon itsemurhaaja.

14. laulu

[67] Cato nuorempi, joka marssitti sotajoukkonsa Libyan erämaan halki.

[68] Capaneus, antiikin taruhenkilö. Theban piirittäjä.

[69] Mongibello = Etna.

[70] Flegra, laakso Tessaliassa, jossa Zeus kukisti ryntäävät jättiläiset Vulcanuksen takomilla ukonvaajoilla.

[71] »Päämies», Saturnus, jonka aikana vielä koko ihmiskunnalla oli kultakausi. Samalla vertauskuvallisesti käsitettynä Aika.

[72] Rea oli maanjumalatar, Zeun äiti.

[73] »Vuoressa seisoo...». Nebukadnesarin unikuvan (Daniel 2:31-33) mukaan muodostettu. Tarkoittaa Dantella maailmanhistorian neljää aikakautta, kulta-, hopea-, vaski- ja rauta-aikaa. Savijalka merkitsee Rooman keisarikuntaa, jonka heikkoutta Dante syvästi suree.

[74] Damiata = Egypti.

15. laulu

[75] Brunetto Latini, (1220-1294), Danten kunnioitettu opettaja, suuri filosofi, runoilija ja kaunopuhuja. Hänen pääteoksensa oli Tesoro.

[76] Dante ja yleensä Firenzen ylhäisö katsoivat olevansa vanhojen roomalaisten jälkeläisiä vastakohtana Fiesolen vuoristosta kaupunkiin myöhemmin muuttaneille raaolle nousukkaille.

[77] »Nainen», Beatrice.

[78] Sodomiitteja.

[79] Priscianus, latinalainen oppinut 500-luvulta. Francesco d'Accorso, bolognalainen lainoppinut, kuollut vuonna 1293.

[80] Tarkoittaa piispa Andrea dei Mozzia, jonka paavi Bonifacius VIII siirsi hänen huonon elämänsä takia Firenzestä Bacchiglione-joen varrella sijaitsevaan Vicenzaan.—»Jätti...», kuoli (vuonna 1296).

[81] Ensimmäisenä paastosunnuntaina joka vuosi pidettiin Veronassa kilpajuoksut, joiden palkintona oli palanen vihreää verkkaa.

16. laulu

[82] »Kaupunki kehno», Firenze.

[83] »Rataan rakensivat...», pyörivät piirissä.

[84] Kauneudestaan ja siveydestään kuulu firenzeläinen nainen, joka eli vuoden 1200 paikkeilla.

[85] Firenzeläinen ylimys, guelfi, kuollut vuonna 1292.

[86] Viisas mies, jonka neuvoa noudattamalla firenzeläiset olisivat säästyneet hirvittävältä verilöylyltä Arbia-joella vuonna 1260.

[87] Sukuperältään alhainen, mutta arvossapidetty kunnian mies 1200-luvun keskivaiheilta. Hän näyttää antautuneen sodomian paheeseen puolisonsa ilkeyden takia.

[88] Juuri ennen vuotta 1300 kuollut älykäs firenzeläinen.

[89] Köysi (munkkiköysi) merkinnee ulkonaista elämänpäivää, jolla Dante oli tahtonut voittaa aistillisuuden pedon. Itsekin hän lienee nuoruusvuosinaan ollut fransiskaani.

17. laulu

[90] Geryon, Herakleen surmaama antiikin tarukuningas on tässä vilpin vertauskuvana ja keskiaikaisen mielikuvituksen mukaan muodosteltu.

[91] Luettelemalla vaakunoita Dante leimaa polttomerkillään eräitä firenzeläisiä nousukassukuja heidän koronkiskontansa vuoksi.

[92] Phaëton, Auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran aurinkovaunut ohjattavakseen, mutta ei osannutkaan ajaa. Pelastaakseen maapallon joka oli palaa poroksi Zeus löi hänet salamalla.

[93] Dedalus (Daidalos), taruston keksijänero oli oppinut lentämään siivin, jotka oli ommeltu vahalla kiinnitetyistä linnunsulista. Hänen poikansa Ikarus lensi uhmaten liian lähelle aurinkoa, jolloin vaha sulii ja hän putosi mereen.

18.laulu

[94] »Riemuvuosi» oli vuonna 1300. »Vuori» josta muutama säe myöhemmin puhutaan on Ianiculum.

[95] Arvossapidetty 1200-luvun bolognalainen, joka paritti sisarensa ruhtinas Azzo VIII Estelle.

[96] Kuningas Thooan oli hänen tyttärensä Hypsipyle viekkauudella pelastanut.

[97] Muuan lipeväkielinen demagogi.

[98] Roomalaisen huvinäytelmän henkilö, joka Terentiuksen »Eunukeissa» esiintyy Thrason rakastajattarena.

19. laulu

[99] Simon Magus, joka Apostolien tekojen (8:9-20) mukaan tahtoi ostaa Pyhän hengen lahjat. Hänestä sai kirkonviroilla käyty kauppa nimen simonia.

[100] Dante vertaa kirkollisen viran ottamista siveellisen avioliiton pyhyteen.

[101] Kastekappeli Firenzessä. Sen vesialtaan vieressä oli pyöreitä koloja lattiassa pappeja varten, jotka niissä seisten ylettivät veteen.

[102] Puhuja on paavi Nikolaus III (1277-80). Bonifacius VIII, joka vielä eli vuonna 1300 oli taas Danten perivihollinen.

[103] Tarkoittaa paavi Klemens V:tä, Ranskan kuninkaan Filip Kauniin kätyriä, jonka tämä pakotti muuttamaan vuonna 1309 Avignoniin.

[104] II Makk. 4:7-26 ja 5:5-10.

[105] Paavi Nikolaus oli lahjottuna ollut mukana niissä vehkeilyissä, joiden tuloksena oli ns. Sisilian iltamessu vuonna 1282. Napolin kuningas Kaarle Anjoulainen menetti sen johdosta Sisilian.

[106] Päät tarkoittavat seitsemää sakramenttia, sarvet kymmentä käskyä, jotka olivat olleet nyttemmin portoksi alentuneen katolisen kirkon voima niinkauan kuin sen »mies», paavi, oli palvellut hyvettä.

20. laulu

[107] Tietäjä, joka tiesi ennakolta kuolevansa »seitsemän sodassa» Thebaa vastaan ja jonka maa nieli siinä.

[108] Thebalainen tietäjä.

[109] Etrurialainen velho, tunnettu Lucanuksen »Pharsaliasta».

[110] Teiresiaan tytär, Mantovan, Vergiliuksen syntymäkaupungin perustaja.

[111] Kansanvillitsijä Pinamonte yllytti Mantovan herran Casalodin ajamaan maanpakoon monta Mantovan ylhäistä sukua, minkä jälkeen hän itse anasti vallan.

[112] Troijan sodan aikainen kreikkalainen tietäjä, jonka Vergiliuksen Aeneis mainitsee.

[113] Fredrik II:n lääkäri ja tähdistäennustaja, myös alkemian, kiromantian ym. harrastaja.

[114] Guido Bonatti, tähdistäennustaja Forlista. Asdente, ennustajana tunnettu suutari Parman kaupungista.

[115] »Kainin tähti» = kuu. Kansantarun mukaan oli kuun ukko yhtä kuin Kain.

21. laulu

[116] Käsitettävä ivana, sillä Bonturo lienee ollut kaikkein pahimpia lahjusten ottajia.

[117] Pieni joki Luccan lähistöllä.

[118] Malacoda, niinkuin muutkin seuraavat pirunnimet on Dante vapaasti muodostanut ja ne ovat vaikeasti suomennettävissä, joskin niiden merkitys on usein selvä.

[119] Liittoutuneet Firenze ja Lucca olivat valloittaneet Pisalta Capronan linnan vuonna 1290. Linnan väelle oli luvattu vapaa lähtö, mutta heidän astuessaan ulos portista oli valloittajien joukosta kuulunut huutoja »hirsipuuhun! hirsipuuhun!» Dante oli omin silmin nähnyt tapauksen.

[120] Tarkoittaa Kristuksen kuollessa tapahtunutta maanjäristystä.

22. laulu

[121] Eräs Navarran kuninkaan Thibaut II:n uskon palvelija 1200-luvulta.

[122] »Latinalaista», italialaista.

[123] Gomita, joka lahjottuna vapautti isäntänsä vangit.

[124] Gallura, paikkakunta Sardiniasa.

[125] Sardinian kuninkaan Enzion sene]alkki, surmattu vuonna 1275.

23. laulu

[126] Sekä hiiren että sammakon nieli kotka.

[127] Tarun mukaan oli Fredrik II rankaissut eräitä pettureita heittäämällä heidät lyijykaapuihin puettuina roviolle.

[128] »Hilpeät munkit», Frati godenti, oli paavi Urbanus IV:n aikana Bolognassa perustettu maallikkoveljeskunta. Puolueiden ulkopuolelle kuuluvina oli molemmat kutsuttu Firenzeen sovittamaan riitapuolia, mutta he ottivat lahjuksia ja sallivat Ubertien, ylhäisimpien ghibelliinien talojen hävityksen Guardingon kaupunginosassa.

[129] Kaifas.

[130] Hannas.

[131] Suuttuneena Malacodan valheellisyydestä kun hän oli osoittanut heille väärän tien.

24. laulu

[132] Italian alkavassa keväässä, helmikuun alussa, jolloin aurinko on vesimiehen tähtimerkissä.

[133] Kuuran »valkea sisko» = lumi.

[134] Kiivas mustien puoluemies.

[135] Murheettaakseen Dantea, joka oli valkeiden puoluetta lähempänä, Vanni Fucci ennustaa, että joskin mustat murtuvat Pistoiasa (1301) ja Firenzen hallitus muuttuu Kaarle Valoislaisen avulla, niin myös valkeiden perikato on lähellä.

[136] Magra-laaksossa olivat ruhtinas Malespinan maa-alueet; Malespinan johdolla mustat jälleen voittivat vastustajansa (1302).

25. laulu

[137] Ikimuistoinen herjaamisen merkki, jossa peukalo pistettiin etu- ja keskisormen väliin ja koko käsi ojennettiin kohti herjattavaa.

[138] Capaneus.

[139] Maremma oli soinen rantakaistale Toscanan lounaisosassa.

[140] Herakleen tappama ryöväri ja hirviö, Vulcanuksen poika.

[141] Cianfa ja muita nimeltä tunnettuja, mutta muuten merkityksettömiä firenzeläisiä.

[142] Caton sotilaita, joita käärme pisti Libyan erämaassa. Toinen muuttui tuhkaksi, toinen ratkesi pöhötyksestä.

[143] Kadmus, tarun mukaan Theban perustaja. Aretusa, nymfi.

[144] Gaville, paikkakunta Arno-joen laaksossa, jossa Guercio Cavalcanti oli saanut surmansa. Murhasta seurasi verinen sukukosto Gavillen asukkaille.

26. laulu

[145] Prato, yksi Firenzen kateellisista naapurikaupungeista.

[146] Profeetta Elisa.

[147] Eteokles ja Polyneikes, Theban onnettoman kuninkaan Oidipuksen pojat, jotka olivat surmanneet toisensa veljesvihassa. Tarun mukaan jakautui liekki kahtia kun heidän ruumiinsa poltettiin.

[148] Deidamia, Akilleuksen morsian.

[149] Pallaan kuva oli suojellut Troijaa siihen asti kun Odysseus ja Diomedes ryöstivät sen pois sieltä.

[150] Nyt alkava kaunis tarina on Danten omaa keksintöä.

[151] Tarkoittaa Kiirastulen vuotta.

27. laulu

[152] Sisilialainen tyranni Phalaris oli ateenalaisella taidesepällä Perilloksella teettänyt vaskisen härän, joka voitiin kumentaa ja jonka ontelo voitiin täten muuttaa kidutuspaikaksi. Koetellakseen mihin kuva kelpasi heittäi Phalaris ensin sen sisälle härän tekijän.

[153] Romagna, osa Adrian meren puolista Keski-Italiaa. Puhuja on Montefeltron kreivi Guido.

[154] Ruhtinassuku Polenta kantoi kotkaa vaakunassaan.

[155] Kaupunki Ravennasta eteläänpäin.

[156] Forlin kaupunki oli vuonna 1282 juuri saman Guido Montefeltron johdolla lyönyt perinpohjin paavin lähettämän ranskalaisen armeijan. Vuonna 1300 oli vallan Forlissa anastanut muuan Ordelaaffi, jonka sukuvaakunassa oli vihreä jalopeura.

[157] Verrucchio oli Francesca da Riminin yhteydessä mainitun Malatesta-suvun linna. »Vanha» on Malatesta da Rimini, »nuori» hänen poikansa Malatestino, Paolon ja Gianciotton vanhin veli.

[158] Ghibelliinien puoluepäällikkö, joka vuonna 1295 joutui Malatestan vangiksi ja sai surmansa vankeudessa.

[159] Lamone-joen varrella on Imola ja Santerno-joen varrella Faenza. Puolueväriältään vaihteleva ruhtinas Magninardo Pagani da Susinana hallitsi näitä kaupunkeja. Hänen vaakunassaan oli punainen jalopeura valkealla pohjalla.

[160] Cesenan kaupunki, jossa vallitsivat vuoroin Malatestat, vuoroin Montefeltrot niin ettei sinne tahtonut kotiutua sen enempää tyrannia kuin kansalaisvapauskaan.

[161] Danten perivihollinen, paavi Bonifacius VIII, joka oli joutunut riitaan ylhäisen roomalaisen Colonna-suvun kanssa.

[162] Tarun mukaan oli paavi Sylvester parantanut Konstantinuksen spitaalini kastamalla hänet.

[163] Pyhä Franciscus, sen munkkikunnan perustaja, johon puhuja oli kuulunut.

28. laulu

[164] Canaan taistelussa vuonna 216 e.Kr.

[165] Normannilainen sotapäällikkö, joka 1000-luvun keskivaiheilla valloitti Etelä-Italian.

[166] Tarkoittaa Kaarle Anjoulaisen ja viimeisten Hohenstaufien välisiä taisteluja.

[167] Allard oli ranskalainen ritari, jonka viekasta neuvoa seuraamalla Kaarle Anjoulainen voitti Konradinin, viimeisen Hohenstaufin.

[168] Ali perusti muhamettilaisen lahkokunnan ja kylvi siten eripuraisuutta ihmismieliin aivan kuten Muhammed Danten käsityksen mukaan oli tehnyt omalla opillaan.

[169] Fra Doleino oli erään apostolista yksinkertaisuutta harrastavan lahkoon johtaja. Hän piileskeli kannattajineen Novaran lähistöllä Piemontin vuoristossa. Näлкä pakotti heidät antautumaan ja heidän johtajansa kuoli polttoroviolla vuonna 1307.

[170] Medicinan (pieni kaupunki Bolognan lähistöllä) mies, joka oman etunsa vuoksi lienee lietsonut eripuraisuutta Malatestan ja Polentan sukujen välillä.

[171] Tarkoittaa Lombardian tasankoa.

[172] Kaupunki Adrian meren rannalla, Riminin eteläpuolella. Sen »kaksi parasta» olivat Guido del Cassero ja Angiolello da Carignano.

[173] Jo edellisessä laulussa mainittu »Verrucchion hurtta», nuori Malatestino, joka Fanon herraksi päästäkseen kutsui kaksi kaupungin arvokkainta kansalaista neuvotteluun Cattolicaan, Riminin ja Fanon välillä sijaitsevaan kaupunkiin. Palkatut merimiehet surmasivat heidät kuitenkin matkalla, kuten Dante ennustuksen muodossa esittää.

[174] Tarkoittaa Riminiä (roomalaisten Ariminium), jonka lähellä Caesar kulki Rubiconin yli.

[175] Mosca Lamberti, joka oli yllyttänyt Amidein suvun murhaamaan erään Buondelmonten, koska tämä oli ensin kihlannut tytön Amidein suvusta, mutta sitten mennyt naimisiin Donati-sukuun kuuluvan tyttären kanssa. Murhasta olivat seurauksena monet sukukostot.

[176] Tunnettu ranskalainen ritari ja trubaduuri, joka yllytti Englannin kuninkaan Henrik II:n vanhimman pojan nousemaan isäänsä vastaan.

29. laulu

[177] Danten äidin setä, josta kerrotaan paljon pahaa, muun muassa että hän olisi tehnyt väärää rahaa. Hänen väkivaltainen kuolemansa kostettiin vasta 30 vuotta myöhemmin.

[178] Zeus muutti edellämainitun sukupuuton jälkeen muurahaiset (myrmex) ihmisiksi, jotka saivat nimen myrmidonit.

[179] Arezzon mies, Griffolino.

[180] Ivallisessa mielessä.

[181] Kaksitoista nuorta elostelijaa, jotka vuoden kuluessa tuhlasivat kaiken omaisuutensa.

[182] Danten firenzeläinen tuttava, jonka sienalaiset olivat polttaneet alkemian vuoksi.

30. laulu

[183] Atamas, Semelen sisaren Inon mies.

[184] Gianni Schicci asettui jäljempänä mainitun Buoso Dynatin vuoteeseen, missä tämä makasi erään sukulaisensa murhaamana, ja saneli murhatun ääntä jäljitellen notaarille testamentin, joka tuotti hänelle kallisarvoisen tamman ja muita aarteita.

[185] Paphoksen kuninkaan Cinyraan tytär, joka synnytti isälleen pojan nimeltä Adonis.

[186] Kaupunki Arno-joen lähteillä, jossa Adam Brescialainen oli tehnyt vääriä Johannes Kastajan kuvilla varustettuja firenzeläisiä kultarahoja.

[187] Hänen apulaisiaan. Branda oli kirkasvetinen kaivo Sienessa.

[188] »Narcissuksen kuvastin», lähdevesi.

31. laulu

[189] Tarun mukaan paransi tämän keihään ruoste haavat, jotka keihäs oli tehnyt.

[190] Linna Sienan lähistöllä.

[191] Tahallista sekakieltä, sopivaa Babylonin kielensekoituksen aikaansaajalle.

[192] Tarun jättiläinen Anteus oli elättänyt itseään pyydystämällä leijonia Pohjois-Afrikassa, niillä tienoin, missä Scipio vuonna 202 e.Kr. voitti Hannibalin.

[193] Vino torni Bolognassa.

32. laulu

[194] »Neiet armaat», runottaret.

[195] Tambernin vuori Slavoniassa. Pietrapana, vuori Toscanassa.

[196] Joki Firenzen lähistöllä.

[197] Puheenaolevat veljekset, jotka kuuluivat Alberto da Mangonan kreivilliseen sukuun, olivat 1200-luvun loppupuolella surmanneet toisensa puolue- ja perintöriitojen vuoksi.

[198] Kuningas Arthurin kapinallinen äpäräpoika Mordrec, jonka isä lävisti peitsellään niin että päivä paistoi hänen lävitseen, »rinnan ynnä varjon». Kuollessaan hän ehti kuitenkin vielä antaa surmaniskun isälleen.

[199] Foccaccia Cancellieri, joka puoluesyistä surmasi sukulaisensa Detto Cancellierin.

[200] Muuan firenzeläinen sukumurhaaja.

[201] Muuan toinen firenzeläinen, joka oli petollisesti surmannut sukulaisensa Ubertinon. Hän odottaa serkkunsa Carlino de' Pazzin tuloa, jonka rinnalla hän muka näyttää varsin viattomalta. Carlino oli petoksella saattanut erään pistoialaisten ghibelliinien hänelle uskoman linnan firenzelaisten haltuun ja aiheuttanut siten nuorten sukulaistensa ja ystäviensä kuoleman.

[202] Huutaja on firenzeläinen Bocca degli Abati, joka Montapertin taistelussa vuonna 1260 oli oman puolueensa guelfit pettämällä auttanut ghibelliinit voittoon.

[203] »Antenora», isänmaanpetturien ja puoluekavaltajien helvetti. Saanut nimensä Antenorista, joka tarun mukaan kavalsi Troijan kreikkalaisille.

[204] Buoso, Dueran mies, otti Kaarle Anjoulaisen aikaan lahjoja ranskalaisilta ja helpotti heidän marssiaan Keski-Italiaan.

[205] Valombrosan apotti, joka vuonna 1258 Firenzessä mestattiin vehkeilijänä.

[206] Petti firenzelaisten ghibelliinien asian kuningas Manfredin tappion jälkeen vuonna 1266.

[207] Ganellone, Rolandin laulussa mainittu petturi Ganelon; Tribaldello päästi bolognalaiset viholliset synnyinkaupunkiinsa Faenzaan.

[208] Yksi Theban seitsemästä piirittäjästä, joka tarun mukaan vielä kuollessaan oli purrut vihollisensa Menalippon päätä.

33. laulu

[209] Ugolino oli guelfi, Ruggieri ghibelliini, molemmat Pisan kaupungista. Hirvittävä tarina, jonka Dante kertoo, on tosi ja tapahtunut vuonna 1289.

[210] »Tään», Ruggierin.

[211] Lucca ja Pisa ovat vain kolmen peninkulman päässä toisistaan. Niiden välillä on Monte Giulianon vuori.

[212] Pisan ylhäisiä ghibelliinisukuja, Ruggierin kannattajia.

[213] Romaaniset kielet jaettiin myöntävän partikkelin muodon mukaan, joka italiankielessä on si.

[214] Saaria Arno-joen suulla, Pisan edustalla.

[215] Theban taruhistoria on tulvillaan luonnottomia rikoksia.

[216] Alberigo de' Manfredi surmautti omassa pöydässään erään sukulaisensa juuri kun tarjottiin

hedelmiä. »Alberigon hedelmistä» tuli sen vuoksi sananparsii.

[217] »Ptolemaea», niiden helvetti, jotka olivat käyttäneet ystävyyden naamaria vilppiinsä. Nimi on luultavasti muodostettu raamatussa mainitun Ptolemaioksen (I Makk. 16:11-17) mukaan.

[218] Kohtalotar, joka leikkasi poikki elon langan.

[219] Genovalainen ylimys, joka vuonna 1290 oli pitopöydässään murhauttanut appensa ja kutsuvieraansa Mikael Zanchen.

34. laulu

[220] »Vexilla Regis prodeunt...» alkaa muuan vanha kirkkohymni. Vergilius lisää siihen sanan »Inferni» ja koko säe merkitsee siis »helvetin kuninkaan sotamerkit lähestyvät meitä».

[221] Brutus ja Cassius, Caesarin murhaajat. Caesar oli Danten valtiollisen ihanteen, pyhän Rooman keisarikunnan perustaja. Siksi murhaajien rangaistus oli yhtä suuri kuin Juudas Iskariotin.

[222] Maan keskipisteen.

[223] Luciferin.

[224] Danten kuvitteleva mannermaa läntisellä pallonpuoliskolla.

End of Project Gutenberg's Jumalainen näytelmä: Helvetti, by Dante

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: HELVETTI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things

you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new

computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.